

[REDACTED]
Van: [REDACTED] NVVTO
Verzonden: maandag 13 december 2010 20:17
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED]
Onderwerp: Re: aantallen vrijgesteld onder art. 5 Lpw en beleidsreactie naar de Kamer

Beste [REDACTED]

Dankjewel voor deze update.

Ik had inderdaad het aantal van 279 over 2008-2009 nog niet doorgekregen.
Voor mij persoonlijk lag dit aantal ongeveer in de lijn der verwachting.

Wij zullen ons als vereniging beraden op een eventuele respons.
Daarvoor zullen wij dan met [REDACTED] in verbinding treden.

Vriendelijke groet,

[REDACTED] NVVTO
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

www.thuisonderwijs.nl
www.nvvto.nl

----- Original Message -----

From: [REDACTED] OCW
To: [REDACTED] NVVTO
Cc: [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED] NVVTO + OCW
Sent: Monday, December 13, 2010 4:39 PM
Subject: RE: aantallen vrijgesteld onder art. 5 Lpw en beleidsreactie naar de Kamer

Beste [REDACTED],

Ik neem aan dat je inmiddels van mijn collega antwoord hebt gekregen op je vraag. Zo niet, dan bij deze nog de laatste cijfers die ik heb. In schooljaar 2008-2009 waren er 279 vrijstellingen op grond van artikel 5b van de Leerplichtwet.

Bij deze wil ik je graag meteen twee andere zaken melden. Ten eerste wordt vandaag de beleidsreactie naar de Tweede en Eerste Kamer gestuurd nav het aanvullende onderzoek van Kohnstamm. Zoals je weet is eerder dit jaar alleen het onderzoek verzonden, zonder beleidsreactie ivm de demissionaire status van het toenmalige kabinet.

Ten tweede het bericht dat ik het dossier 'thuisonderwijs' ga overdragen aan mijn collega [REDACTED] en is ook bezig met de leerplichtwet in bredere zin. Haar contactgegevens zijn: [REDACTED] en [REDACTED] @minocw.nl. Zij zal vanaf nu jullie aanspreekpunt zijn binnen OCW. Het Kohnstamm onderzoek en de brief aan de Kamer daarover rond ik zelf nog af.

Dan ben je als het goed is weer helemaal op de hoogte van de laatste ontwikkelingen!

Het beste en met vr. groeten,

E-mail: [redacted] minocw.nl

Tel: [redacted]

Postadres: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Primair Onderwijs, IPC 2400
Postbus 19375, 2500 BJ Den Haag

Bezoekadres: Kame [redacted] Rijnstraat 50, 2515 XP Den Haag

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [redacted] [mailto:[redacted]] NVvTO

Verzonden: vrijdag 22 oktober 2010 15:02

Aan: [redacted] OCW

CC: [redacted] OCW + NVvTO

Onderwerp: aantallen vrijgesteld onder art. 5 Lpw?

Beste [redacted]

[redacted] (hier gecc-d) is tot 15-11 op vakantie, daarom richt ik deze vraag aan jou.

Wat zijn de laatste gegevens ten aanzien van vrijgestelde jongeren onder artikel 5 Leerplichtwet?

De laatste getallen die wij van jullie hadden gekregen dateren meen ik uit 2008. Het aantal vrijgestelden onder 5 sub b (richtingbezwaar) bedroeg toen 238. Hebben jullie nieuwere cijfers?

Vriendelijke groet,

[redacted] NVvTO

tel [redacted] bgg [redacted]

fax [redacted] bgg [redacted]

skype: [redacted]

Van: [REDACTED] NVvTO

Verzonden: zaterdag 19 maart 2011 0:48

Aan: [REDACTED] oaw

CC: [REDACTED] NVvTO

Onderwerp: thuisonderwijs - informatie in vervolg op gesprek

Bijlagen: shyers-comparison-socialadjustment-home&traditionallyschooled-students.pdf; merry-howell-Can intimacy justify home education-tre2009[7]363.pdf; White&al-PreviouslyHomeschooled-Big5Model-of-Personality-HSR[2009]25#1p1-7.pdf

Beste [REDACTED]

Hieronder geef ik de in ons gesprek toegezegde verwijzingen naar de notities die de NVvTO sinds 2003 heeft uitgebracht over thuisonderwijs en (voorstellen tot) wetgeving. Ik voeg er nog verwijzingen bij naar relevante publicaties van latere datum en stuur wat stukken die niet openbaar op het web staan als bijlagen mee.

De eerste NVvTO-notitie heette Thuisonderwijs, erkenning en toezicht, dateert van augustus 2003, en gaf een reactie op het plan van minister Van der Hoeven van voorjaar 2003 om toezicht in te stellen op thuisonderwijs wegens richtingbezwaar en daarbij de toegangsbeperkingen tot dit thuisonderwijs onverkort in stand te laten: <http://www.nvvto.nl/publicaties/toezichtverhandeling.htm>

Deze notitie geeft vanaf hoofdstuk 5 een onze visie weer op artikel 23 lid 2 Grondwet, dat de vrijheid van het geven van onderwijs geeft, afgezien van toezicht op dat onderwijs en onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die dat onderwijs geven.

Deze visie is naderhand bevestigd door Joke Sperling in een publicatie genaamd: Het geven van thuisonderwijs is vrij. Thuisonderwijs en artikel 23 lid 2 van de Grondwet, door Mr. Joke Sperling, Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid (NTOR) 1, april 2007.
<http://www.thuisonderwijs.net/artikelen/sperling-thuisonderwijs-is-vrij-ntor2007-1.pdf>

Joke Sperling promoveerde in oktober 2010 op de positie van thuisonderwijs in het onderwijsrecht aan de Erasmus Universiteit. Hier is haar proefschrift in HTML-formaat:
<http://www.thuisonderwijs.net/proefschrift/sperling-proefschrift.htm>

Het staat mij bij dat dat CDA-woordvoerder Jack Biskop tegen Tonnie en mij opmerkte dat hij dit proefschrift had ontdekt en dat aan het bestuderen was. Zijn derde kamervraag over de relatie van thuisonderwijs met artikel 23 Grondwet is wellicht aan dit proefschrift gerelateerd.

Het is belangrijk om daarbij in het oog te houden dat de afschaffing van de vrijstellingsgrond voor thuisonderwijs in het wetsontwerp dat tot de Leerplichtwet 1969 heeft geleid niet is getoetst aan de Grondwet, omdat deze in een amendement tot stand kwam (Masman, PvdA) en omdat de werking en interpretatie van artikel 23 Grondwet in het debat over thuisonderwijs niet aan de orde kwam. MET andere woorden, de regering en het parlement hebben zich nooit uitgesproken over de verhouding tussen thuisonderwijs en de Grondwet.

Verder schreven wij in 2005 de notitie 'Toezicht op thuisonderwijs: een afbakening'.

<http://www.nvvto.nl/publicaties/afbakening.pdf>

Relevant hierin is onder andere wat in ons gesprek aan de orde kwam over de sociale omgang met andermans overtuigingen, sociale stromingen en culturen. In paragraaf 6.1.3 schreven we hierover:

6.1.3 Thuisonderwijs en respect voor andermans overtuigingen

De NVvTO is een vereniging waarin thuisonderwijzende ouders welkom zijn ongeacht hun geloofs- of

andere opvattingen. Het lidmaatschap van de vereniging vereist de facto het respect voor de rechten en opvattingen van andere leden. [...] Dit maakt duidelijk dat thuisonderwijs niet a priori leidt tot een opgroei in isolatie van andermans opvattingen. Integendeel, juist het gegeven dat kinderen zich gelukkig kunnen voelen met de onverdeelde aandacht van hun ouders en anderen in hun sociale kring, bewerkstelligt een kwaliteit van respect voor anderen die voor een minder goed bedeed kind al snel onhaalbaar is. Respect voor anderen komt dan niet primair voort uit confronterende socialisatie (het 'ruzie maken en het weer bijleggen' waar Mr. Balemans van sprak) maar primair vanuit persoonlijke heelheid en integriteit.

Als NVvTO kunnen wij dit zes jaar later nog steeds beamen.

In 2006 kwam het adviesbureau AEF in opdracht van minister Van der Hoeven met een advies voor toezicht op thuisonderwijs. Daarop schrijven wij de volgende reactie: Thuisonderwijs: balanceren van toezicht. Een karakteristiek van thuisonderwijs en best practices voor overheidstoezicht.
<http://www.nvvt.nl/publicaties/nvvtbalanceren.pdf>

In deze notitie hebben wij de nodige aspecten van thuisonderwijs toegelicht waardoor het instellen van toezicht naar het advies van AEF naar onze mening tot problemen zou leiden.

Ik wil voor het onderwerp van de **sociale integratie en burgerschapsvorming**, dat in ons gesprek aan de orde kwam, wijzen op paragraaf 3.3 van deze notitie. Dit stuk verwijst o.a. naar een onderzoeksrapport van Shyers, dat ik hier heb bijgevoegd.

Bij het beschouwen van sociale ontwikkeling is het natuurlijk interessant om na te gaan hoe het thuis onderwezen jongeren vergaat als student aan een universiteit. In de afgelopen 15 jaar is het percentage studenten aan Amerikaanse universiteiten met een achtergrond van thuisonderwijs sterk toegenomen. Ik wil dan ook wijzen op het bijgevoegde onderzoeksrapport uit 2009 dat inzicht op helpt bouwen over hun sociale welzijn. De titel is: 'Examination of Previously Homeschooled College Students with the Big Five Model of Personality', door Scott White, Megan Moore, and Josh Squires. Hun bevindingen liggen in het verlengde van die van Shyers.

Verder draag ik graag dit artikel aan van Michael S. Merry and Charles Howell, getiteld: 'Can intimacy justify home education?'

Dit betoog wijst op een belangrijke verklaring voor de sterke gemotiveerdheid die veel ouders voor thuisonderwijs tonen, namelijk de sterke en intensieve band die gezinsleden met elkaar beleven en die thuis onderwezen jongeren voor hun latere leven meekrijgen.

Dit betoog belicht de positieve impact die thuisonderwijs op de sociale ontwikkeling van kinderen kan hebben, voordelen die wellicht niet zouden worden opgemerkt als thuisonderwijs alleen beoordeeld zou worden in termen van (de wettelijke doelstellingen van) regulier schoolonderwijs, maar die wel het menselijk welbevinden mede bepalen.

Ik heb in de 11 jaar dat ik hierop gericht ben nog niet gehoord van een systematisch onderzoek dat blij gaf van negatieve effecten van thuisonderwijs op de sociale ontwikkeling.

Thuisonderwijs komt zoals bekend ook voor in Nederland bij schipperskinderen van vier tot en met zeven jaar. Dezen worden door hun ouders onderwezen onder begeleiding en verantwoordelijkheid van de LOVK. De goede vooruitzichten van thuis onderwezen jongeren zoals die naar voren komen in de onderzoeksrapporten worden bevestigd in de effectiviteit van hun aanpak. Zie pagina's 13-17 uit: Hanneke Polman en Lia Mulder: Speciale doelgroepen in het basisonderwijs in schooljaar 2007/08. ITS – Radboud Universiteit Nijmegen, 2009. ISBN 978 – 90 - 5554 - 365 – 6. Op te halen via:
www.lovk.nl/downloads/Rapport%20Speciale%20doelgroepen%20in%20het%20basisonderwijs.pdf .

Ik ben me ervan bewust dat ik vrij veel informatie en verwijzingen over jullie uitstort.

Ik bied dit dan ook aan ter verdere oriëntatie op dit onderwerp, en als een logisch vervolg op het prettige gesprek dat we hebben gehouden, waarin we de diepte niet hebben geschuwd. Ik hoop onze standpunten in deze toelichtende e-mail voldoende toegankelijk te hebben kunnen maken.

 ik zijn blij dat we op deze wijze hebben kunnen (her)kennismaken.

Vriendelijke groet,

From [REDACTED]

From

To:

Sent: Monday, March 14, 2011 3:27 PM

Subject: Bijgewerkt: Gesprek NVvTO

$$OCW + NVTO$$

Tijd: donderdag 17 maart 2011 9:30-10:30 (GMT+01:00) Amsterdam, Berlin, Bern, Rome, Stockholm, Vienna.
Locatie: 11.132

~~*~*~*~*~*~*~*~*

Zaalnummer is aangepast

[REDACTED]

Van: NVvTO.nl [info@nvvto.nl]
Verzonden: woensdag 23 maart 2011 23:54
Aan: [REDACTED] *OCW*
Onderwerp: Fw: thuisonderwijs; inbreng voor AO van 31 maart 2011
Bijlagen: nvvto-brief-cieOCW2eKamer20110323.pdf; NRC20110211-thuisonderwijs.pdf

nvvto-brief-cieOCWNRC20110211-thuis
2eKamer20110... onderwijs.pdf...

Beste [REDACTED], [REDACTED] en [REDACTED],

Bij deze de inbreng die wij zojuist naar de Vaste Commissie OCW hebben gestuurd voor het algemeen overleg over thuisonderwijs.

Vandaag lazen wij ook de antwoorden op de kamervragen over thuisonderwijs en het ICA in Amsterdam. Wij hebben onze reactie daarop deels in onze brief kunnen verwerken. Maar op het onderwerp toezicht op thuisonderwijs zullen wij nog bij jullie terugkomen.

Vriendelijke groet,

[REDACTED]
secretaris [REDACTED]

tel [REDACTED], bgg [REDACTED]

fax [REDACTED], bgg [REDACTED]

skype: [REDACTED]

----- Original Message -----

From: "NVvTO.nl" <info@nvvto.nl>

To: <cie.ocw@tweedekamer.nl>

Sent: Wednesday, March 23, 2011 11:45 PM

Subject: thuisonderwijs; inbreng voor AO van 31 maart 2011

> Geachte griffie,

>

> Bij deze het verzoek om bijgaande documenten te verspreiden onder de leden
> van de Vaste Commissie OCW.

>

> Deze stukken vormen de inbreng van de Vereniging voor Thuisonderwijs bij
> het

> algemeen overleg van uw commissie met minister Van Bijsterveld over

> thuisonderwijs. Ik stuur deze stukken ook naar de beleidsmedewerkers van

> het

> ministerie.

>

> Vriendelijke groet,

> [REDACTED]

> [REDACTED] NVvTO

> [REDACTED]

> tel [REDACTED], bgg [REDACTED]

> fax [REDACTED], bgg [REDACTED]

> skype: [REDACTED]

> www.thuisonderwijs.nl

>

[REDACTED]
Van: NVvTO.nl [info@nvvto.nl]
Verzonden: maandag 28 maart 2011 22:15
Aan: [REDACTED] OCW
Onderwerp: thuisonderwijs: brief aan VC voor AO 31-3-2011

Urgentie: Hoog

Bijlagen: nvvto-brief-cieOCW2eKamer20110328.pdf

nvvto-brief-cieOCW
2eKamer20110...

Beste [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] en [REDACTED],

Hierbij de brief die ik namens het NVvTO-bestuur vanmorgen heb gestuurd naar de Vaste Commissie OCW.

Morgenmiddag 13.45 bieden wij de voorzitter van de commissie een petitie aan voor behoud van thuisonderwijs in de wet.

Deze hebben wij gestart op jongstleden vrijdagmorgen, in reactie op de antwoorden op de kamervragen over thuisonderwijs en het ICA.

Jullie zullen gezien hebben dat de Volkskrant hier jongstleden zaterdag ook aandacht aan heeft geschonken.

Deze petitie staat hier online:

<http://petities.nl/petitie/behoud-van-thuisonderwijs-in-de-wet>

Vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED] NVvTO

tel [REDACTED], bgg [REDACTED]
fax [REDACTED], bgg [REDACTED]
skype: [REDACTED]

----- Original Message -----

From: "NVvTO.nl" <info@nvvto.nl>
To: <cie.ocw@tweedekamer.nl>
Sent: Monday, March 28, 2011 9:21 AM
Subject: thuisonderwijs: brief aan VC voor AO 29-3-2011

>
> Geachte commissie,
>
> Zoals beloofd in onze brief van 23 maart vindt u hierbij onze aanvullende
> brief waarin wij reageren op de antwoorden van minister Van Bijsterveld
> over
> toezicht op thuisonderwijs.
>
> Vriendelijke groet,
> [REDACTED]
> [REDACTED] NVvTO
> [REDACTED]
> tel [REDACTED] bgg [REDACTED]

Van: [redacted] [mailto:[redacted]] NVvTO
Verzonden: woensdag 5 oktober 2011 16:22
Aan: [redacted] OCV
CC: [redacted] OCV
Onderwerp: gesprek met de NVvTO over thuisonderwijs

Beste [redacted]

Op 17 maart 2011 hadden we een prettig kennismaking- en verkennend gesprek op het ministerie naar aanleiding van de toenmalige actuele situatie van het thuisonderwijs in Nederland. Tijdens dat gesprek werd aangegeven dat jullie regelmatig "het veld" willen betrekken bij beleidsvoorbereidingen.

Graag willen we in de komende weken in een gesprek de route verkennen naar de beleidsbrief van de minister aan de kamercommissie OCV van december 2011 en bespreken welke mogelijkheden er zijn om een bijdrage vanuit onze vereniging te leveren.

In afwachting van een reactie,
Met vriendelijke groet,
mede namens [redacted]

[redacted]
[redacted] NVvTO
[redacted]
tel [redacted], bgg [redacted]
fax [redacted] 8, bgg [redacted] 1
skype: [redacted]

6-10-2011

[REDACTED]
Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: vrijdag 4 november 2011 14:27
Aan: [REDACTED] OCW
Onderwerp: FW: gespreksafpraak over thuisonderwijs

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED] [mailto:[REDACTED]] NVvTO
Verzonden: vrijdag 28 oktober 2011 10:34
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED] NVvTO
Onderwerp: gespreksafpraak over thuisonderwijs

Geachte mevrouw [REDACTED]

U verzocht ons de afspraak van maandag 7 november om 13.00 uur te verplaatsen naar donderdag 10 november om 13.00 uur.

Helaas is dat voor ons nu niet meer mogelijk. Deze data waren namelijk eerder door u voorgesteld als opties waaruit we konden kiezen om tot een afspraak te komen en we hebben ons juist vrijgemaakt voor maandag 7 november a.s. Het lukt helaas niet om dit nu nog te veranderen.

We stellen het zeer op prijs wanneer de afspraak op maandag 7 november kan doorgaan. Ook wanneer de situatie van dien aard is dat het nog wat vroeg is, met andere woorden dat er op het ministerie van OCW mogelijk nog geen duidelijk beeld mocht bestaan voor de inhoud van de beleidsbrief richting de vaste kamercommissie van OCW rond 1 december.

We zouden graag gebruik maken van dit gesprek om met elkaar te verkennen wat de stand van zaken is nu 7 maanden na het debat in de vaste kamercommissie OCW en 5 weken voor de beoogde beleidsbrief.

Tevens willen we met dhr. [REDACTED] bespreken wat onze rol bij dit traject nog kan zijn. Wij hebben sterke behoefte aan deze verkenning en verwachten dat wij input hebben die voor OCW van nut kan zijn. Het is voor ons geen probleem om tijdens dit gesprek een vervolgesprek te plannen voor een moment waarop er wellicht meer duidelijkheid van OCW is.

We hopen op een positieve reactie uwerzijds,

Met vriendelijke groet,

[REDACTED] en [REDACTED]
[REDACTED] Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs (NVvTO) tel
[REDACTED] bgg [REDACTED] [REDACTED] fax [REDACTED] bgg [REDACTED]

Van: [redacted] [mailto:[redacted]] NVTO

Verzonden: maandag 14 november 2011 8:24

Aan: [redacted] OGW

CC: [redacted] NVTO

Onderwerp: Informele reactie op mogelijke beleidsvoornemens thuisonderwijs

Geachte mevrouw [redacted],

Zoals afgesproken ontvangt u hierbij onze informele reactie naar aanleiding van ons gesprek van 7 november 2011.

Graag ontvang ik een ontvangstbevestiging per email om zeker te weten dat deze reactie u bereikt heeft.

Mede namens [redacted],

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] NVTO

Tel. [redacted]

E-mail: [redacted]

Informele reactie van NVvTO (bestuursleden) op mogelijke inhoud van de beleidsbrief over Thuisonderwijs (vrijstelling van leerplicht wegens richtingbezwaren) aan de vaste kamercommissie van OCW

Tijdens het gesprek dat wij met u hadden op 7 november 2011 informeerde u ons over de mogelijke inhoud van de beleidsbrief. De mogelijke inhoud is informeel in vertrouwen (geen communicatie met politici en media tot het verschijnen van de beleidsbrief begin december a.s.) mondeling in ontvangst genomen.

Wij herhalen eerst deze inhoud en reflecteren daarna hierop.

1. [REDACTED]
2. [REDACTED]
3. [REDACTED]
4. [REDACTED]
5. [REDACTED]
6. [REDACTED]
7. [REDACTED]
 - a. [REDACTED]
 - b. [REDACTED]
 - c. [REDACTED]
 - d. [REDACTED]

[illegible]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Reflectie op de mogelijke inhoud van de beleidsbrief door ondergetekenden, bestuursleden van de NVvTO

Onderwijsplan

Een globaal plan over de wijze waarop ouders of verzorgers vorm geven aan het onderwijs aan hun kind(eren) kunnen we billijken, **mits** deze procedure ook gaat gelden voor ouders wier kinderen al een school hebben bezocht. In de huidige situatie wordt bij wet alleen vrijstelling verleend voor kinderen die nog niet de leerplichtige leeftijd hebben. In de praktijk wordt de samenleving onnodig op kosten gejaagd door strafrechtzaken over vrijstelling ná de leerplichtige leeftijd. Deze rechtzaken zijn enorm belastend voor de kinderen en hun ouders en dienen zeker niet het kindbelang. De wet kent hiervoor nu geen geschikte procedure. Ouders moeten nu eerst de wet overtreden om hun situatie getoetst te krijgen bij de rechter. Een dergelijke situatie duurt een half jaar tot driekwart jaar voordat er een uitspraak van de rechter is, zonder rekening te houden met een eventueel hoger beroep.

Wij hechten er verder aan onderscheid te maken tussen een eerste vrijstellingskennisgeving en de jaarlijkse kennisgeving. De jaarlijkse kennisgeving mag volstaan met een update van het eerder ingediende plan naar de actuele situatie.

Het globaal onderwijsplan bestaat bij meerdere kinderen in een gezin uit één plan.

Onafhankelijk advies over het onderwijsplan

Een onafhankelijk advies kost al gauw enkele honderden euro's (intakegesprek, planbespreking, advies schrijven). We vinden het beter dat deze investering direct ten goede komt aan het onderwijs(materiaal) van het kind. Wij vinden dat alleen in die situaties waarbij er sprake is van gerede twijfel over het plan een onafhankelijk advies gevraagd kan worden. Wij vinden een advies van enkele honderden euro's onaanvaardbaar voor gezinnen die van een laag inkomen moeten rondkomen.

Taaltoets

Een jaarlijkse of eenmalige taaltoets sluit niet aan bij de veelvormige praktijk van het thuisonderwijs. Daardoor is het in de praktijk moeilijk uitvoerbaar. We willen hierbij waken voor het doorschieten in regelgeving.

Een taaltoets (wens van VVD en PVV) kwam naar voren tijdens het debat op 31 maart 2011 in de context van de toenmalige politieke situatie (sluiting ICA en voornemen van ouders om vrijstelling wegens richtingbezwaren te vragen voor 97 leerlingen). Gezien het feit dat uit deze groep slechts enkele gezinnen daadwerkelijk thuisonderwijs zijn gaan geven kunnen we terugkijkend de grote vraag naar vrijstelling wegens richtingbezwaar meer duiden als "aandacht vragen voor hun situatie" dan als een principieel bewuste keuze voor thuisonderwijs.

Naar onze mening is de actuele politieke situatie nu een heel andere en wordt de taaltoets minder relevant.

Een tweede situatie die we noemen is de groep expat-gezinnen. Mensen die tijdelijk hier zijn en thuisonderwijs geven in hun eigen taal (bijv. Engels) en slechts een korte periode hier zijn (maximaal enkele jaren). Natuurlijk zullen zij aandacht besteden aan de Nederlandse taal maar hun focus is tijdelijk.

Een derde situatie die we noemen is dat de ouder of verzorger niet degene hoeft te zijn die het taalonderwijs geeft. Dat kan ook via afstandsonderwijs (methode en begeleiding), via bijles of anderszins.

De ontwikkeling van de taalvaardigheid kan een aspect zijn dat in het onderwijsplan naar voren komt.

Algemeen

Extra drempels in de toegang tot vrijstelling wegens richtingbezwaar zijn naar ons inzien in de huidige praktijk niet nodig. Daarvoor hebben we de volgende redenen:

- a. Ouders geven een zorgvuldige invulling aan het onderwijs. Dat blijkt uit recent Nederlands onderzoek in opdracht van de vorige bewindspersoon. Het wordt bevestigd door grootschalig buitenlands onderzoek.
- b. Art. 247 van het Burgerlijk Wetboek 1 legt ouders al de zorgplicht op tot bevordering van de persoonlijkheidsontwikkeling van hun kind.
- c. Er bestaat een sterke sociale controle op thuisonderwijsgezinnen vanuit de familiekring, vrienden en kennissen en de buurt. De sociale controle leidt tot een melding bij het AMK of een raadsonderzoek bij (herhaalde) signalen. Deze instanties vervullen al een toezichthoudende rol.
- d. Een aanzuigende werking verwachten wij niet. Het beroep op vrijstelling wegens richtingbezwaar wordt gedaan door een kleine groep principiële mensen, die door onvolkomenheden in de geografische spreiding van diverse scholen hierop een beroep doen. Het is een uitzondering op het algemene beeld. De overgrote meerderheid van de leerplichtige kinderen gaan gewoon naar school. Dat is ook in lijn met onze verwachting, gezien de tijdsbesteding en facilitering van het thuisonderwijs, dat niet geambieerd wordt door de meeste ouders (die vaak als tweeverdieners werkzaam zijn).

Uit informatie over ons omringende landen waar thuisonderwijs volledig een vrije keuze is, weten we dat er geen sprake is van grote getallen. Vlaanderen kent ongeveer 900 thuisleerlingen, Finland 200, Denemarken 250 en Noorwegen 450.

Wij zijn van mening dat de nadere bepalingen voor toegang tot vrijstelling wegens richtingbezwaar, die wij in het gesprek met u hebben vernomen, bedoeld zijn voor wettelijke regelingen waarbij de vrijstellingsregeling vervangen wordt door een regeling van vrije keuze, bijvoorbeeld naar Vlaams model of naar het voorstel uit het proefschrift van Sperling. Dan wel een regeling van “overwegende bedenkingen tegen het onderwijs van alle scholen op redelijke afstand” zoals het wetsvoorstel van Ingrado uit 2006.

In deze drie situaties is nadere regelgeving voor toegang dan wel toezicht logisch, gezien het opener karakter van de wet. Deze modellen geven een oplossing voor de “knoop” in de Nederlandse Leerplichtwet, namelijk hoe je de vrijstelling wegens richtingbezwaar kunt combineren met het recht op onderwijs.

De door de minister mogelijk voorgestane aanpassing van de Leerplichtwet neemt selectief een aantal aspecten uit het model van Sperling over, zonder de “knoop”

afdoende op te lossen. Dit achten we onwenselijk. Bovendien komt dit ook niet tegemoet aan de wens van een aantal partijen in de Tweede Kamer (CDA, CU en SGP).

Wij hebben een voorkeur voor het Vlaamse model waarbij de onderwijsinspectie een rol krijgt bij toegang en toezicht. Uit het proefschrift van Sperling maken wij op dat de inspectie zeer wel in staat is in "moeilijke situaties" op te treden. Sperling benoemt zes "moeilijke" zaken waarvan twee aangepakt worden door een gerechtelijke procedure.

Sperling verwijst in haar model ook naar het Vlaamse model voor toezicht door de inspectie. De inspectie kan deze taak eventueel uitbesteden.

Wij adviseren de voorgestelde aanpassingen in de Leerplichtwet te realiseren na het uitbrengen van het advies van de Onderwijsraad over het verduurzamen van artikel 23 van de Grondwet over de vrijheid van onderwijs. De Onderwijsraad heeft expliciet als onderzoeksvraag geformuleerd: "In welke mate kan het begrip levensbeschouwelijke en pedagogische "richting" een rol spelen bij zaken zoals scholenplanning, maar ook bij voorbeeld vrijstelling van de leerplichtwet?".

We hechten eraan dan ook richtingbezwaren vanwege pedagogische stromingen mee te nemen in de eventuele herziening van de Leerplichtwet. Het advies van de Onderwijsraad willen we serieus mee laten wegen. Twee keer kort na elkaar een wetswijziging doorvoeren achten we niet opportuun.

We vertrouwen erop dat u deze reflectie meeneemt bij uw beleidsvoorbereidingen.

Met vriendelijke groet,
Mede namens [redacted]

[redacted]

[redacted] NVvTO
Tel. [redacted]
E-mail: [redacted]

[redacted] NVvTO
[redacted]
Tel. [redacted], bgg [redacted]
Fax [redacted] bgg [redacted]

[REDACTED]
Van: [REDACTED] <[REDACTED].nl> NUTO
Verzonden: vrijdag 3 februari 2012 14:44
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED] OCW
Onderwerp: Re: Bijgewerkt: Bespreken nadere invulling wetsvoorstel thuisonderwijs

Geachte mevrouw [REDACTED]

Bedankt. Staat genoteerd.

Groet,

[REDACTED] NUTO

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 3 feb. 2012 om 14:28 heeft "[REDACTED]" <[REDACTED]@minocw.nl> het volgende geschreven:

Tijd: donderdag 16 februari 2012 9:00-10:00 (GMT+01:00) Amsterdam, Berlin, Bern, Rome, Stockholm, Vienna.
Locatie: Hoftoren, kamer 12.083

~~*~*~*~*~*~*

Graag afspraak accepteren.

Overleg is met [REDACTED] en
dhr. [REDACTED] (Nederlandse Vereniging voor thuisonderwijs [REDACTED])

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
(bezoekers zijn aangemeld en 1 parkeerplaats gereserveerd)

(op verzoek van [REDACTED] zit nu [REDACTED] bij dit gesprek ipv hem)

<mime-attachment.ics>

Van:
Verzonden:
Aan:
CC:
Onderwerp:

OCW
dinsdag 14 februari 2012 18:02
NUTO
info@thuisonderwijs.nl;
RE: verkennend gesprek mbt wetsvoorstel thuisonderwijs

Geachte heer [REDACTED]

Dank voor uw reactie. Naar aanleiding van uw suggesties heb ik een agenda samengesteld waarin de verschillende onderwerpen aan de orde komen. Tijdens het gesprek zal er voldoende ruimte zijn om nader op bepaalde aspecten in te gaan.

- 1) Kennismaking
- 2) Terugblik op voortraject (o.a. terugkoppeling TK-discussie)
- 3) Reacties achterban/inzichten bestaande praktijk van thuisonderwijs irt wetsvoorstel
- 4) Inhoudelijke bespreking van enkele aspecten van het wetsvoorstel:
 - a) doelstelling
 - b) plan van aanpak
 - c) externe deskundige
 - d) gesprek met leerplichtambtenaar in aanwezigheid van het kind
 - e) taaleis
 - f) overgangsregeling
- 5) Vervolgtraject en afspraken

Vriendelijke groeten,

[REDACTED] Ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

K [REDACTED] | T [REDACTED] 6 | E [REDACTED]@minocw.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED] [mailto:[REDACTED]] NUTO
Verzonden: dinsdag 14 februari 2012 17:03
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED] info@thuisonderwijs.nl; OCW + NUTO
Onderwerp: verkennend gesprek mbt wetsvoorstel thuisonderwijs

Geachte mevrouw [REDACTED],

Hartelijk dank voor de goede ontvangst van uw onderstaande email. Van uw uitnodiging om aanvullende onderwerpen te agenderen maken wij graag gebruik. Wij stellen de volgende onderwerpen (vragen) voor (in willekeurige volgorde):

- Toelichting op de niet vooraf aangekondigde extra voorwaarde: gesprek met lpa in aanwezigheid van het kind.
- Welke focus heeft deze wetswijziging? Welk maatschappelijk probleem wil de minister oplossen?
- Toegang - toezicht - risicogerichte benadering (eerste kennisgeving - jaarlijkse kennisgeving).
- Korte reflectie op het debat in de vast kamercommissie OCW.
- Inzicht in de praktijk van thuisonderwijs mbt wetswijziging.
- Hoe kijkt de achterban van onze vereniging naar de wetsvoorstellen.
- Nadere verkenning route wetswijziging en de afstemming met het advies van de Onderwijsraad hierbij.
- Thuisonderwijsproblemen in de huidige wet.
- Vervangen deze voorwaarden een gang naar de rechter bij leerplichtige kinderen?

- Hoe gaat de lpa inschatten hoe het met het kind gaat?
- Eerste verkenning juridische haken en ogen bij deze wetswijziging.
- Hoe kan de NVvTO een nuttige bijdrage leveren aan OCW?
- Voorstel om gezamenlijk op te trekken.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

----- Original Message -----

From: [Redacted] *OCW*
 To: info@thuisonderwijs.nl ; [Redacted] *NVvTO*
 Cc: [Redacted] *OCW*
 Sent: Monday, February 13, 2012 3:42 PM
 Subject: verkennend gesprek mbt wetsvoorstel thuisonderwijs

Geachte heer [Redacted],

Op donderdag 16 februari (9.00-10.00 uur) staat een overleg gepland om de nadere invulling van het wetsvoorstel thuisonderwijs te bespreken. Bij het overleg zullen aanwezig zijn: [Redacted] (OCW/PO), [Redacted] (OCW/PO), [Redacted] (OCW/VO), dhr [Redacted] (NVvTO) en dhr [Redacted] (NVvTO).

Recent is afgesproken dat de vrijstelling van de leerplicht op grond van richtingsbedenkingen blijft gehandhaafd. Om in aanmerking te komen voor deze vrijstelling moeten ouders voldoen aan een aantal voorwaarden. In het kader van de voorbereidingen voor het wetsvoorstel worden op dit moment verkennende gesprekken gevoerd met verschillende partijen.

Tijdens dit gesprek zouden wij graag met u van gedachten willen wisselen over de nadere invulling van deze nieuwe aanpak. Het gaat hierbij o.a. om onderstaande aspecten:

1) Plan van aanpak

Aan welke voorwaarden moet het plan van aanpak voldoen? Welke onderdelen? Mate van detail? Moet het plan jaarlijks volledig herzien worden of voldoet een update? Eén plan van aanpak per kind of per gezin?

2) Externe deskundige

Wat is de rol van de externe deskundige irt het plan van aanpak? Adviserend? Toetsend? Op welke manier kan de betrokkenheid van een deskundige aangetoond worden? Aan welke voorwaarden moet iemand voldoen om een 'externe deskundige' te zijn?

3) Leerplichtambtenaar

Wat is de rol van de leerplichtambtenaar? Op welke manier vindt het jaarlijkse voortgangsgesprek met de leerplichtambtenaar plaats? Waar vindt het gesprek plaats? Gemeentehuis of thuis? Welke onderwerpen komen aan de orde? Eén gesprek per kind of per gezin? Moet er ook tussentijds getoetst worden?

4) Taaleis (referentieniveau 3F)

Voor wie geldt de taaleis? Eén ouder of beide ouders? De onderwijsgever? Hoe om te gaan met collectief thuisonderwijs/thuisonderwijs door derden? Hoe om te gaan met expats? BES-eilanden?

5) Overgangsregeling

Hoe moet worden omgegaan met ouders die al een vrijstelling hebben?

Graag vernemen wij van uw kant of u aanvullende onderwerpen wilt agenderen.

Met vriendelijke groeten,

[Redacted]

[Redacted] | [Redacted] | [Redacted] | Ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

K [Redacted] | T [Redacted] | E [Redacted]@minocw.nl

Verkennd gesprek met NVvTO – 16 februari 2012
(verslag voor intern gebruik)

Aanwezig: dhr. [REDACTED] (voorzitter NVvTO) en dhr. [REDACTED]
(oprichter NVvTO, nu secretaris). Vanuit OCW [REDACTED], [REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] r. NVvTO [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED] geeft aan graag betrokken
te zijn/blijven bij totstandkoming wetsvoorstel en te reflecteren op te maken keuzes.
NVvTO heeft toegezegd de punten die zij tijdens het gesprek heeft ingebracht op
papier uit te werken en toe te zullen sturen.

Tijdens het gesprek kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

Over de NVvTO - actueel

- Ouders van kinderen die thuisonderwijs krijgen kunnen voor 15 euro per jaar lid worden van de vereniging. NVvTO zegt dat ongeveer de helft van alle kinderen die thuisonderwijs krijgen (328 in 2010) aldus is aangesloten. NVvTO beschouwt zich niet als hun vertegenwoordiger.
- Recent heeft de NVvTO een gesprek gehad met Ingrado.
- Op dit moment vindt een enquête plaats onder de achterban over het wetsvoorstel. We hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in de uitkomsten.
- Men is niet bekend met Edventure, maar gaat misschien contact opnemen.

Inhoudelijke reactie

- NVvTO was onaangenaam verrast dat in de brief van M (7 december) vermeld wordt dat het kind bij het gesprek met de lpa aanwezig moet zijn (→ [REDACTED]). Zij vinden dit disproportioneel om een aantal redenen 1) privacy van het kind, 2) spanningen bij ouders en kind vanwege juridische voorgeschiedenis (gezin heeft soms al eerder met dezelfde lpa te maken gehad), 3) ouders en kind ervaren gesprekken als intimiderend (meer een verhoor dan een gesprek), 4) bij gesprekken met Kinderbescherming hoeft kind ook niet verplicht aanwezig te zijn.
- Het argument dat de aanwezigheid van het kind gewenst is om te voorkomen dat het 'van de radar verdwijnt', is volgens de NVvTO niet aan de orde. Volgens hen vallen 'thuisonderwijsgezinnen' in het dagelijkse leven vaak zo op, dat er bij probleemgevallen vaak al signalen vanuit de omgeving gegeven worden. Om die reden vinden er vaak gesprekken plaats met de AMK (Advies en Meldpunt Kindermishandeling).
- Men is er voorstander van om zaken vast te leggen in een ministeriële regeling of protocol ipv in de wet. Angst voor juridisering. Protocol over bv. het voeren van het gesprek zou tot stand kunnen komen in samenwerking tussen OCW/Ingrado/NVvTO. Lpa's zouden op basis van protocol kunnen handelen.
- Plan van aanpak: Niet te gedetailleerd want daardoor snel achterhaald. Slechts op hoofdlijnen. Niet opnemen welke methoden gebruikt moeten worden.
- Het gezin kan het plan van aanpak met de deskundige bespreken. De deskundige kan aan de lpa verklaren het plan gezien te hebben, maar het plan moet niet worden ingeleverd bij de lpa. Dit waarborgt de privacy van het gezin. Proportionaliteit.

- Een brede groep moet in aanmerking komen om de rol van deskundige op zich te nemen (pabo, remedial teaching, psychologie, pedagogie, onderwijskunde). Belangrijk dat deze persoon affiniteit met thuisonderwijs heeft en dat er een goede klik met het gezin is. De deskundige moet bekend zijn met de betekenis van de 'richting'. De deskundige moet bevoegdheid aantonen bij de Ipa. Deze deskundige kan ook verklaren dat hij het kind gezien heeft. De deskundige kan ook vragen naar de ontwikkeling van de ouders en hun bekwaamheid beoordelen.
- NVvTO gelooft niet in een rol voor onderwijsadviesbureaus omdat deze geen affiniteit met thuisonderwijs hebben.
- Het oprichten van een speciale organisatie zou volgens de NVvTO te duur zijn. Inschatting is dat een gesprek met een deskundige (incl voorbereidingen) 200-300 euro kost.
- De nieuwe wet (mn taaleis) zou alleen moeten gelden voor nieuwe gezinnen die zich voor thuisonderwijs aanmelden. Gezinnen die al voor één kind een vrijstelling hebben, moeten deze ook voor andere kinderen en voor alle 'school'jaren kunnen krijgen volgens de huidige situatie.
- Een overgangsregeling waarbij overstap PO-VO een rol speelt sluit volgens de NVvTO niet aan bij de praktijksituatie.

NVvTO wijst verder nog op

- de minister die in de TK heeft aangegeven zich mn op procedurele zaken te willen richten ipv zich inhoudelijk met het thuisonderwijs te bemoeien.
- de 'ongelijke behandeling' tussen diegenen die vrijstelling hebben obv artikel 5b LPW en artikel 5a (lichamelijk of psychische gronden) en 5c (verblijf in buitenland).
- de relatie tussen wetsvoorstel thuisonderwijs en het advies van de Onderwijsraad over Artikel 23.

Afspraken

Op een later moment nog een keer met elkaar te spreken voordat een en ander in het wetsvoorstel is neergelegd.

[REDACTED]

Van: [REDACTED] *OCW*
Verzonden: donderdag 1 maart 2012 11:14
Aan: [REDACTED]; [REDACTED] *NVvTO*
Onderwerp: schriftelijke opmerkingen bij wetsvoorstel

Beste [REDACTED]

Op 16 februari hebben we elkaar gesproken over de voorbereidingen voor het wetsvoorstel thuisonderwijs. Je hebt toen toegezegd de opmerkingen van de NVvTO per e-mail na te zullen sturen.
Wanneer kan ik iets verwachten?

Vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | [REDACTED] | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K [REDACTED] T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

[REDACTED]

Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: vrijdag 9 maart 2012 14:20
Aan: [REDACTED] NVvTO
Onderwerp: RE: schriftelijke opmerkingen bij wetsvoorstel

Dag [REDACTED],

Bedankt voor de opmerkingen. Ik ga ze bestuderen.

Jij ook een fijn weekend gewenst,
[REDACTED]

[REDACTED] | [REDACTED] | [REDACTED] | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K [REDACTED] | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

Van: [REDACTED] [mailto:[REDACTED]] NVvTO
Verzonden: vrijdag 9 maart 2012 13:16
Aan: [REDACTED] OCW
Onderwerp: Re: schriftelijke opmerkingen bij wetsvoorstel

Beste [REDACTED],

Zoals toegezegd hierbij onze reactie ivm de voorbereidingen op het wetsvoorstel.
Alvast een fijn weekend toegewenst!
Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
----- Original Message -----
From: [REDACTED] OCW
To: [REDACTED]; [REDACTED] NVvTO
Sent: Thursday, March 01, 2012 11:14 AM
Subject: schriftelijke opmerkingen bij wetsvoorstel

Beste [REDACTED],

Op 16 februari hebben we elkaar gesproken over de voorbereidingen voor het wetsvoorstel thuisonderwijs. Je hebt toen toegezegd de opmerkingen van de NVvTO per e-mail na te zullen sturen.
Wanneer kan ik iets verwachten?

Vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | [REDACTED] | [REDACTED] | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K [REDACTED] | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

OCW
T.a.v. mevrouw [REDACTED]
Den Haag

Wageningen / Lelystad, 9 maart 2012

Geachte mevrouw [REDACTED], beste [REDACTED]

Allereerst hartelijk dank voor de mogelijkheid die u ons biedt om onze opvattingen kenbaar te maken. Deze brief is een vervolg op het gesprek tussen u en ons van 16 februari jl.

In het genoemde gesprek is ons duidelijk geworden dat de voorwaarden die de minister aan vrijstelling van leerplicht wegens richtingbezwaren (art. 5.b Leerplichtwet 1969) wil stellen, [REDACTED]

Wij constateren in de thuisonderwijspraktijk geen noemenswaardige problemen; iets wat door onderzoeksresultaten bevestigd wordt. Het recht op onderwijs gaat thuisonderwijzers aan het hart en daarom geven zij gemotiveerd, zorgvuldig en vanuit een groot gevoel van verantwoordelijkheid vorm aan het thuisonderwijs aan hun kinderen. Onze achterban ziet dan ook geen reden tot het invoeren van deze voorwaarden.

Onze vereniging is van mening dat het recht op onderwijs op een betere wijze geregeld kan worden. In eerdere contacten en brieven hebben we verwoord een goede oplossing te zien in invoering van het Vlaams model en het voorstel in het proefschrift van mevrouw Sperling. Beiden geven een volledige oplossing voor het regelen van vrijstelling van schoolbezoek en het recht op onderwijs. Een volledige erkenning in de wet maakt een adequate regeling van toegang en toezicht beter mogelijk. Bovendien sluit het beter aan op ontwikkelingen in de samenleving waarin een leven lang leren centraal staat in flexibelere verbanden binnen en buiten school. Naar analogie krijgen werknemers tegenwoordig meer verantwoordelijkheid om onder de noemer het nieuwe werken beter vorm te geven aan de combinatie van werk en privé.

We hebben begrip voor de behoefte van de overheid om bij vrijstelling van leerplicht het "vervangend onderwijs" juridisch beter te verankeren. Wij zijn van mening dat het beter en eenvoudiger kan dan met de 6 voorgestelde voorwaarden.

Bij de uitwerking van deze voorwaarden vinden wij het van belang de volgende criteria of principes te hanteren.

1. De betaler bepaalt. Wanneer de overheid vindt dat ouders zelf een advies van een deskundige over hun plan van aanpak moeten bekostigen, dan zijn ouders vrij om een deskundige te kiezen. Diens deskundigheid kan blijken uit aansluiting bij een beroepsvereniging (zoals die bestaan voor pedagogen, psychologen, onderwijskundigen en remedial teachers).

2. Een duidelijk onderscheid tussen de eerste kennisgeving voor vrijstelling van leerplicht (art. 5.b) en volgende kennisgevingen, jaarlijkse continuering van de vrijstelling. Bij de eerste kennisgeving een check op de voorwaarden. Bij de volgende jaarlijkse kennisgeving alleen een check op relevante wijzigingen in de situatie.
3. Een proportioneel onderscheid in behandeling van kennisgevingen naar risico-inschatting (zoals de Inspectie van het Onderwijs scholen behandelt).
4. Wanneer de overheid eisen gaat stellen aan de kwaliteit van het thuisonderwijs, behoort daar facilitering en financiering bij (budget boeken en materialen).
5. Regel in de wet alleen hoofdzaken op hoofdlijnen. Maak gebruik van een ministeriële regeling en een protocol tussen partijen (in ieder geval OCW, Ingrado en NVvTO) voor een nadere invulling en gedragslijnen.
6. Een overgangsregeling van een passende duur om aan gewijzigde voorwaarden te kunnen voldoen (bijvoorbeeld twee schooljaren voor het behalen van een kwalificatie van een ouder op het vereiste niveau), dan wel dat de deskundige kan oordelen dat ouders op andere wijze voorzien in het vereiste niveau.
7. De rechtspositie van de ouders dient duidelijk en in evenwicht te zijn met de wet en met de uitvoerder van de wet.
8. Een gesprek met een uitvoerder van de wet en regelgeving, die zelf geen deskundigheid bezit op het terrein van onderwijs, kan niet over de inhoud van het thuisonderwijs gaan. De inhoud van het gesprek kan alleen gaan over een check op de vereiste voorwaarden en over een korte toelichting dan wel vragen en opmerkingen.
9. De aanwezigheid van kind(eren) bij eerste of volgende kennisgevingen voor vrijstelling van leerplicht kan niet vereist worden. Alleen al pedagogisch is dit niet te verantwoorden.
10. Het "stapelen" van voorwaarden, vanwege een gebrek aan de deskundigheid om voorliggende voorwaarden op waarde te schatten, moet worden tegengegaan.
11. Het invoeren van extra voorwaarden voor zaken waarin andere regelingen al voorzien (zoals het signaleren en melden van vermoedens van misstanden bij het AMK) moet worden tegengegaan.
12. Een lichte (administratieve) vorm van (invulling van de) voorwaarden, zoals kamerlid Biskop (CDA) bepleitte tijdens het debat op 15 december 2011.

De volgende vragen naar aanleiding van knelpunten in de wet willen wij u voorleggen.

1. Gaan deze voorwaarden een gang naar de (straf)rechter bij eerder schoolgegane kinderen vervangen?
2. Wordt het dan mogelijk om een kind op proef (terug) naar school te laten gaan zonder onmiddellijk verlies van de vrijstelling?
3. Wordt flexischoling, dus een combinatie van thuisonderwijs en schoolonderwijs, mogelijk?

Uit een recent gehouden enquête onder onze achterban komen de volgende relevante resultaten naar voren waarvan wij u deelgenoot willen maken.

1. Ouders bereiden zich zeer grondig voor op het geven van thuisonderwijs (62%).

2. Ouders ervaren kritische reacties vanuit de sociale omgeving op het feit dat zij thuisonderwijs (gaan) geven. (Bij 77,6% waren de meningen verdeeld, bij 20% was de tegenstand groot).
3. Ouders signaleren onvoldoende kennis en ervaring met thuisonderwijs en vrijstelling van leerplicht bij leerplichtambtenaren (51%).
4. Ouders vonden het contact met hun leerplichtambtenaar voor 44,2% slecht tot zeer slecht.
5. Ouders signaleren vooroordelen en het hanteren van een eigen agenda tegen thuisonderwijs door leerplichtambtenaren (42,7%).
6. Leerplichtambtenaren schakelen deskundigen in zoals AMK, Bureau Jeugdzorg, Raad voor de kindbescherming en Ingrado (54,4%).

Wij zijn van plan de oprichting van een onafhankelijke instelling voor certificering van deskundigen te onderzoeken en vernemen graag of u dit initiatief wilt ondersteunen.

Wij zijn van mening dat er een vooronderzoek of pilot nodig is naar de beoogde en onbedoelde effecten van deze voorwaarden vóór invoering van de wet.

We zijn bereid tot nadere medewerking en betrokkenheid bij dit traject en wachten volgens afspraak op uw uitnodiging.

Voor een goed begrip van onze opvattingen verwijzen wij naar onze eerdere gesprekken en correspondentie. Een korte opsomming geven wij hieronder.

Tot nadere toelichting bereid,

Mede namens [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Wageningen / Lelystad, 9 maart 2012

[REDACTED]
[REDACTED] NVvTO

Mobiel: [REDACTED]

E-mail: [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED] NVvTO

Tel: [REDACTED]

Mobiel: [REDACTED]

E-mail: info@nvvto.nl

Eerdere correspondentie:

- Brief aan de Tweede Kamerleden, 23 maart 2011
- Brief aan de Tweede Kamer "Thuisonderwijs; verdieping op kamervragen over toezicht en verhouding tot schoolonderwijs", 28 maart 2011
- Petitie en toespraak Tweede Kamerleden van de vaste commissie OCW 29 maart 2011
- Brief met informele reactie aan OCW 14 november 2011
- Brief aan de Tweede Kamerleden 10 december 2011

[REDACTED]
Van: [REDACTED] <[REDACTED]> NVVTO
Verzonden: woensdag 11 april 2012 10:31
Aan: [REDACTED] OAW
Onderwerp: Re: internetconsultatie wetsvoorstel registratie vrijstellingen

Beste [REDACTED]

Hartelijk dank voor het attenderen op deze consultatie. We gaan het bekijken.
Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 6 apr. 2012 om 11:48 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@minocw.nl> het volgende geschreven:

Beste [REDACTED]

Graag wil ik je wijzen op een internetconsultatie voor het wetsvoorstel 'registratie vrijstellingen leerplichtwet'. Dit wetsvoorstel heeft als doel om de registratie van de verschillende vrijstellingen van de leerplichtwet te harmoniseren.
Het wetsvoorstel staat online: <http://www.internetconsultatie.nl/registratievrijstellingen>

[REDACTED]
[REDACTED]
Met betrekking tot het wetsvoorstel thuisonderwijs kan ik je op dit moment laten weten dat we hier aan werken. Tzt. neem ik contact met je op voor een vervolgspraak.

Vriendelijke groet en een fijn paasweekend,
[REDACTED]

[REDACTED] | [REDACTED] | [REDACTED] | Ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
K [REDACTED] | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

Het begrip 'richting' en artikel 5 van de Leerplichtwet 1969

OPENBAAR MINISTERIE

©
2012-
Openb
aar
Ministe
rie

Datum: 6 juni 2012

Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie

Dit advies is afgerond op bovenstaande datum.
Relevante ontwikkelingen op juridisch of ander
gebied die na die datum hebben plaatsgevonden

Inhoud

1 Achtergrond.....	3
2 Onderzoeksvragen.....	5
3 Wettelijk kader en procedure	6
3.1 Leerplichtwet 1969.....	6
3.2 Procedure	7
4 Twee inleidende beschouwingen	10
4.1 Richtingvrijstelling en thuisonderwijs	10
4.2 Het begrip 'richting' elders in de onderwijswetgeving	11
5 'Richting' en art. 5, onder b, Lpw	15
5.1 Het toetsingskader uit LJN BL6719.	15
5.2 Waaruit komen de bezwaren voort?.....	15
5.3 Hebben de bezwaren betrekking op de richting?	17
5.3.1 Tot 2010 geen positieve definitie van het begrip 'richting'	17
5.3.2 Elementen van het richtingbegrip	17
5.3.3 Wat valt níet onder 'richting'?	19
5.3.3.1 Wat is 'de soort van het onderwijs'?.....	20
5.3.3.2 Pedagogisch-didactische overwegingen	21
5.3.4 De inrichting vloeit niet voort uit de richting	23
5.4 'Richting' in het arrest van 6 juli 2010	24
5.4.1 De definitie.....	24
5.4.2 De richting van de statuten, niet van de schoolpraktijk	25
5.4.3 De invloed van de definitie op de rechtspraak	26
5.5 In hoeverre moeten de bezwaren worden geconcretiseerd?	29
5.5.1 Niet wegen, wel een toelichting verlangen	29
5.5.2 De boven- en ondergrens van de concretisering	30
6 Samenvatting	35
7 Slotopmerkingen	37

Achtergrond

De Leerplichtwet 1969 (Lpw) biedt ouders van leerplichtige kinderen de mogelijkheid vrijstelling te krijgen van de inschrijvingsplicht wanneer zij een beroep doen op zgn. richtingbezwaren. Dat zijn bedenkingen tegen de godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag van de scholen in de buurt. De laatste jaren neemt het aantal beroepen op de vrijstellingsmogelijkheid duidelijk toe.¹ Daarbij is er een grotere diversiteit te zien aan geloofsovertuigingen en levensbeschouwingen waarop ouders zich in dat verband beroepen.

Zo diende in november 2011 bij de rechtbank Rotterdam (sector kanton) een strafzaak tegen een vader die zei vanwege zijn 'objectivistische' overtuiging zijn dochter niet te hebben willen inschrijven bij de scholen in de buurt.² In dezelfde maand deed de kantonrechter in Amsterdam uitspraak in verschillende strafzaken tegen ouders die hun kind niet naar school hadden laten gaan vanwege (onder meer) een salafistische³ en een holistische⁴ overtuiging.

De interpretatie van de wettelijke bepalingen met betrekking tot richtingbezwaren is niet eenduidig. De wetgever heeft bewust het begrip 'richting' goeddeels oningevuld gelaten. Bovendien verschilt het soort beroepen dat tegenwoordig gedaan wordt vaak aanmerkelijk van hetgeen de wetgever voor ogen zal hebben gehad toen hij de richtingvrijstelling introduceerde in de Leerplichtwet 1900.

Het gevolg is dat wanneer ouders thans vrijstelling claimen in veel gevallen niet op voorhand is te zeggen of de leerplichtambtenaar - en wanneer het eventueel tot een strafzaak komt, de strafrechter - een beroep gerechtvaardigd zal achten. Deze ongewisheid heeft allereerst gevolgen voor de ouders die een beroep op een richtingbezwaar⁵ wensen te doen en niet zelden pas wanneer de strafrechter geoordeeld heeft, weten waar zij aan toe zijn.⁶ Maar de juridische onduidelijkheid met betrekking tot de richtingbezwaren heeft eerst en vooral gevolgen voor de kinderen op wie het vrijstellingsverzoek betrekking heeft. Het gevolg van vrijstelling is immers dat het kind niet naar school zal gaan.⁷ Voor het OM weegt bij de handhaving van de Lpw het recht op onderwijs zwaar, waaronder ook het belang dat kinderen daadwerkelijk een school bezoeken.⁸ Dat betekent dat het OM erop heeft toe te zien dat alleen dan vrijstelling wordt verkregen, wanneer dat rechtens juist is, maar dat tegelijkertijd ook recht moet worden gedaan aan die beroepen op vrijstelling waarvoor de wetgever deze uitzondering op de inschrijfplicht in het leven heeft geroepen.

¹ In het schooljaar 2009-2010 waren het er 328, aldus de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in een antwoord op Kamervragen (*Kamerstukken II*, 2010-2011, aanhangsel 1913, 23 maart 2011). Dezelfde minister zei in een algemeen overleg in 2011 dat sprake was van een verdubbeling in zeven jaar *Kamerstukken II*, 2010-2011, 32500 VIII, nr. 165, p. 24.

² Rechtbank Rotterdam, 17 november 2011, *LJN* BU5000.

³ Rechtbank Amsterdam, 13 december 2011, *LJN* BU8403.

⁴ Rechtbank Amsterdam, 13 december 2011, *LJN* BU8406.

⁵ In deze tekst wordt hoofdzakelijk de term 'richtingbezwaar' gebruikt. Juridisch gezien is dat niet helemaal juist, omdat begrip 'bezwaar' bij de invoering van de Wet van 11 april 2001, Stb. 207 (Aanpassing onderwijswetgeving aan derde tranche Awb) is vervangen door 'bedenkingen' om verwarring met het formeel-bestuursrechtelijke begrip 'bezwaar' te vermijden. Omdat in de literatuur echter meestal nog wordt gesproken van 'richtingbezwaren', wordt hier vastgehouden aan de oude terminologie.

⁶ Zie de bespreking van de wettelijke regeling en de procedure voor het indienen van richtingbezwaren in hoofdstuk 3.

⁷ Wel zal het kind in de meeste gevallen thuisonderwijs krijgen. Zie hieronder de bespreking van de relatie tussen thuisonderwijs en richtingbezwaren in hoofdstuk 4.1.

⁸ Dit is een uitgangspunt van de 'Aanwijzing strafrechtelijke aanpak schoolverzuim (2010A304)', vastgesteld door het College van procureurs-generaal, op 10 januari 2011, Stcrt. 2011, 1386.

Op verschillende plaatsen in het land zijn thans strafzaken aanhangig ter zake van overtreding van de Lpw waarbij de strafbaarheid van de verdachten valt of staat met de geldigheid van hun richtingbezwaren. In deze zaken treden niet zelden dezelfde advocaten en gemachtigden op, waardoor steeds min of meer dezelfde, uitvoerig onderbouwde verweren gevoerd worden.

Die omstandigheid maakt dat het OM als landelijk opererende organisatie gebaat is bij een gemeenschappelijk referentiekader voor de beoordeling van beroepen op richtingbezwaren.

Met het oog daarop heeft de landelijk jeugdofficier te Rotterdam het WBOM gevraagd te analyseren hoe het begrip 'richting' in art. 5 opgevat moet worden. In dit advies wordt daartoe een poging gedaan.

Overigens komt 'richting' ook voor in art. 8, tweede lid, Lpw. In dat artikellid staat dat geen beroep op richtingbezwaren kan worden gedaan indien het kind eerder geplaatst is geweest op een school tegen de richting waarvan bedenkingen worden geuit. Aangezien er geen indicatie is dat 'richting' in beide artikelen een verschillende betekenis zou hebben, geldt hetgeen hieronder over 'richting' in art. 5, onder b, Lpw wordt gezegd mutatis mutandis ook met betrekking tot art. 8, tweede lid, Lpw. Die laatste bepaling wordt meer uitvoerig besproken in een WBOM-advies getiteld 'Drie vragen over de Leerplichtwet 1969'.⁹

⁹ Uitgebracht in november 2011 op verzoek van het ressortsparket Den Bosch. Het Hof Den Bosch heeft op 26 april 2012 arrest gewezen in de strafzaken naar aanleiding het advies is uitgebracht (LJN BW4061 en BW4064).

2

Onderzoeksvragen

Het sleutelbegrip bij de beoordeling of een ouder op basis van art. 5 aanhef en onder b, Lpw recht heeft op vrijstelling van de inschrijvingsplicht is 'richting'.¹⁰ In dit advies ligt de nadruk daarom op de volgende vraag:

Wat is de strekking van het begrip richting in art. 5, onder b, Lpw?

Bij de beantwoording daarvan wordt tevens aandacht geschonken aan de deelvraag in hoeverre openbaar onderwijs een richting heeft in de zin van art. 5, onder b, Lpw. De eerste onderzoeksvraag wordt met name beantwoord in hoofdstuk. 5.1-5.4.

Omdat de uitkomst van de beoordeling van richtingbezwaren door de strafrechter in veel gevallen blijkt af te hangen van de onderbouwing van die bezwaren door de ouder wordt ook aandacht besteed aan de volgende vraag:

Welke eisen gelden voor de onderbouwing van een beroep op richtingsbezwaren?

Aan de beantwoording van deze onderzoeksvraag is hoofdstuk 5.5 gewijd.

¹⁰

In genoemd artikel staat:

De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen, dat een jongere als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling staat ingeschreven, zolang (...) b. zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, indien zij geen vaste verblijfplaats hebben, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben.

Zie ook het in het volgende hoofdstuk opgenomen overzicht van relevante wetbepalingen.

3

Wettelijk kader en procedure

3.1 Leerplichtwet 1969

Art. 2

1. Degene die het gezag over een jongere uitoefent, en degene die zich met de feitelijke verzorging van een jongere heeft belast, zijn verplicht overeenkomstig de bepalingen van deze wet te zorgen, dat de jongere als leerling van een school staat ingeschreven en deze school na inschrijving geregeld bezoekt. (...)

Art. 3

1. De verplichting om te zorgen, dat een jongere als leerling van een school staat ingeschreven, begint op de eerste schooldag van de maand volgende op die waarin de jongere de leeftijd van vijf jaar bereikt, en eindigt:

- a. aan het einde van het schooljaar na afloop waarvan de jongere ten minste twaalf volledige schooljaren een of meer scholen heeft bezocht;
- b. aan het einde van het schooljaar waarin de jongere de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt.

(...)

Art. 4

1. De verplichting om te zorgen, dat een jongere de school waar hij als leerling staat ingeschreven, geregeld bezoekt, begint op de dag waarop hij na inschrijving op die school kan plaats nemen, en eindigt tegelijk met de verplichting om te zorgen, dat hij als leerling van een school staat ingeschreven.

2. Het schoolbezoek vindt geregeld plaats, zolang geen les of praktijktijd wordt verzuimd.

Art. 5

De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen, dat een jongere als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling staat ingeschreven, zolang

(...)

b. zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, indien zij geen vaste verblijfplaats hebben, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben.

(...)

Art. 6

1. De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen kunnen zich slechts beroepen op vrijstelling, indien zij aan burgemeester en wethouders van de gemeente waar de jongere als ingezetene in de basisadministratie persoonsgegevens is ingeschreven, hebben kennis gegeven, voor welke jongere en op welke grond zij daarop aanspraak menen te mogen maken.

2. Deze kennisgeving moet worden ingediend:

- a. ten minste een maand voordat de jongere leerplichtig wordt, indien zij betrekking heeft op de aanvang van de leerplicht, en
- b. zolang nadien aanspraak op vrijstelling wordt gemaakt, elk jaar opnieuw voor 1 juli.

(...)

Art. 8

1. Een beroep op vrijstelling op grond van artikel 5 onder b kan slechts worden gedaan, indien de kennisgeving de verklaring bevat, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, bij het ontbreken van een vaste verblijfplaats, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.

2. Deze verklaring is niet geldig, indien de jongere in het jaar, voorafgaande aan de dagtekening van de kennisgeving, geplaatst is geweest op een school onderscheidenlijk een instelling van de richting waartegen bedenkingen worden geuit.

Art. 22

(...)

2. Blijkt aan de ambtenaar dat de in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen weigeren de jongere als leerling van een school onderscheidenlijk als deelnemer bij een instelling te laten inschrijven, zonder dat zij op grond van artikel 5, 5a of 15 van deze verplichting zijn vrijgesteld, of dat zij niet zorgen, dat de leerplichtige jongere de school of de jongere die kwalificatieplichtig is de school of instelling geregeld bezoekt, zonder dat zij op grond van artikel 11 van deze verplichting zijn vrijgesteld, dan zendt hij proces-verbaal van zijn bevindingen aan de officier van justitie.

Art. 26

1. De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen die de in artikel 2, eerste lid, of artikel 4a opgelegde verplichtingen niet nakomen, worden gestraft met hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van de tweede categorie. (...)

3.2 Procedure

De ouders die een beroep op vrijstelling van de inschrijvingsverplichting willen doen op grond van richtingbezwaren dienen daarvan de gemeente in kennis te stellen (art. 6, eerste lid, Lpw). Volgens art. 8, eerste lid, Lpw moet de kennisgeving de verklaring bevatten, dat tegen 'de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan'.

De handhaving van de Lpw is in de gemeenten ondergebracht bij de leerplichtambtenaren of, wanneer gemeenten op dit terrein samenwerken, bij de medewerkers van een regionaal bureau leerplicht. Gemakshalve wordt hier verder uitgegaan van de situatie dat een verklaring ex art. 6, eerste lid, Lpw bij een leerplichtambtenaar van een gemeente terechtkomt.

Iedere gemeente heeft in een instructie vastgelegd hoe de leerplichtambtenaren aan de Lpw uitvoering dienen te geven. Al is de ene instructie uitvoeriger dan de andere, voor wat betreft de afhandeling van (gestelde) richtingbezwaren zijn ze grosso modo gelijk, mede als gevolg van het bestaan van een modelinstructie van de VNG.¹¹

De leerplichtambtenaar controleert of de kennisgeving aan de wettelijke vereisten voldoet. Die eisen zijn voor een beroep op art. 5 aanhef en onder b, Lpw. allereerst dat de kennisgeving tijdig is gedaan¹² en dat de betreffende leerplichtige niet eerder ingeschreven is geweest op een school tegen de richting waarvan thans bezwaren

¹¹ Instructie voor de medewerker leerplicht/RMC van regionaal bureau leerplicht (hierna: 'modelinstructie'), VNG, maart 2010.

¹² Te weten: minstens een maand voordat het betreffende kind leerplichtig wordt of - wanneer voor het kind reeds een vrijstelling van toepassing is en deze ook op het nieuwe schooljaar betrekking dient te hebben - voor 1 juli (art. 6, tweede lid, Lpw). Zie over deze termijnen HR 17 april 2012, *LJN* BV9201.

worden geuit.¹³ Verder dient de leerplichtambtenaar vast te stellen of het beroep op vrijstelling daadwerkelijk de richting van het onderwijs betreft.¹⁴ Daartoe onderzoekt hij¹⁵ allereerst de bij de kennisgeving overgelegde toelichting. Overigens vragen niet alle door gemeenten gebruikte formulieren voor het doen van een verklaring van richtingbezwaren de ondertekenaar diens aanvraag inhoudelijk te onderbouwen.¹⁶

De leerplichtambtenaar zal in de regel de ouders uitnodigen om mondeling hun bezwaren toe te lichten.¹⁷ Hij bericht de ouders vervolgens of de ontvangen kennisgeving voldoet aan de eisen van de wet.

Daarbij deelt hij tevens de 'gevolgen mee die verbonden zijn aan het al dan niet voldoen aan de eisen der wet.'¹⁸ Indien de kennisgeving zijns inziens niet voldoet, krijgen de ouders volgens de modelinstructie 'een redelijke termijn, die doorgaans niet langer is dan 20 werkdagen om de jongere alsnog in te schrijven.'¹⁹ Art. 22, tweede lid, Lpw schrijft voor dat wanneer aan de leerplichtambtenaar blijkt dat de ouders (blijven) weigeren het kind in te laten schrijven 'zonder dat zij op grond van art. 5 (...) zijn vrijgesteld (...), dan zendt hij proces-verbaal van zijn bevindingen aan de officier van justitie.' Hun opsporingsbevoegdheid ontleen de leerplichtambtenaren aan art. 16, vijfde lid, Lpw.

Een vrijstelling komt echter van rechtswege tot stand en de geldigheid ervan is dus niet afhankelijk van het oordeel van de leerplichtambtenaar. In de bestuursrechtelijke jurisprudentie is daarom bij herhaling vastgesteld dat het oordeel van de leerplichtambtenaar geen voor beroep of bezwaar vatbare beslissing is.²⁰

De Raad van State overwoog in een uitspraak uit 2006²¹ het volgende met betrekking tot het oordeel van de leerplichtambtenaar over een kennisgeving: *Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen, bijvoorbeeld in de door de rechtbank genoemde uitspraak van 12 september 2001 in zaak no. 200004311/1 (AB 2002, 78), vloeit de vrijstelling van de verplichting om te zorgen dat een jongere als leerling van een school is ingeschreven rechtstreeks voort uit artikel 5, aanhef en onder b, van de Leerplichtwet, indien de kennisgeving voldoet aan de in artikel 6 van de Leerplichtwet opgenomen vormvoorschriften en de verklaring bevat als bedoeld in artikel 8, eerste lid, van deze wet. Uit het vorenstaande volgt dat het dagelijks bestuur [in casu: het dagelijks bestuur van het stadsdeel Amsterdam-Centrum (toevoeging WBOM)] niet bevoegd was en is ter zake van de kennisgeving van appellante een inhoudelijke beslissing te nemen. Dit staat er niet aan in de weg dat de met het toezicht op de naleving van de Leerplichtwet belaste ambtenaar op grond van artikel 22, eerste lid, van de Leerplichtwet een onderzoek instelt, indien blijkt, dat een leerplichtige of partieel leerplichtige jongere niet als leerling is ingeschreven, zonder dat een grond voor vrijstelling aanwezig is, en de in artikel 2,*

¹³ Art. 8, tweede lid, Lpw. Zie over de uit dat artikel voortvloeiende problematiek het WBOM-advies 'Drie vragen over de Leerplichtwet 1969', 2011.

¹⁴ Zie art. 11, vijfde lid, modelinstructie.

¹⁵ Overal waar in deze tekst met het gebruik van het woord 'hij' naar een persoon verwezen wordt, kan ook 'zij' worden gelezen.

¹⁶ Een voorbeeld is het formulier 'Verklaring bedenkingen tegen de richting van de school' van de gemeente Sluis.

¹⁷ Art. 11, vijfde lid, modelinstructie.

¹⁸ Art. 11, zesde lid, modelinstructie. Overigens geven ouders lang niet altijd gehoor aan een verzoek tot een gesprek. Zie bijvoorbeeld Hof Amsterdam 2 februari 2012, *LJN* BV2889.

¹⁹ Art. 11, zevende lid, modelinstructie.

²⁰ Ingrado, de brancheorganisatie van leerplichtambtenaren, heeft voorgesteld dat de wet op dit punt veranderd zou moeten worden, onder meer opdat ouders sneller weten waar ze aan toe zijn, aldus Storimans, 'Geschiedenis en achtergronden van de wettelijke leerplicht', in *Justitiële verkenningen*, nr. 6, 2006, p. 14. De wetgever heeft deze suggestie echter vooralsnog niet overgenomen.

²¹ Afdeling bestuursrechtspraak, 15 februari 2006, *LJN* AV1825

eerste lid, van deze wet bedoelde personen tracht ertoe te bewegen hun verplichtingen na te komen. Of wordt voldaan aan de door de Leerplichtwet gestelde voorwaarden, kan evenwel uitsluitend worden beoordeeld in het kader van een strafrechtelijke procedure wegens overtreding van het bepaalde in de Leerplichtwet.

De strafkamer van de Hoge Raad constateerde in 2011 in aansluiting op bovenstaande passage uit de uitspraak van de Raad van State, dat 'uitsluitend in het kader van een strafrechtelijke procedure wegens overtreding van de Leerplichtwet 1969 kan worden beoordeeld of aan de door die wet gestelde voorwaarden is voldaan.'²²

Wanneer de leerplichtambtenaar overweegt proces-verbaal op te maken, zal hij in de regel contact opnemen met de leerplichtofficier van justitie van het regioparket.²³ Indien de officier van justitie het oordeel van de leerplichtambtenaar deelt dat het beroep op vrijstelling niet rechtsgeldig is en het kind derhalve ingeschreven had moeten worden, zal hij in beginsel vervolging instellen ter zake van het niet voldoen aan de inschrijvingsverplichting van art. 2, eerste lid, Lpw, en wel tegen de ouder die in het bevolkingsregister wordt aangemerkt als gezinshoofd.²⁴ Het is vervolgens aan de strafrechter om te beoordelen of het beroep op de vrijstellingsregeling van art. 5, aanhef en onder b, Lpw terecht is gedaan.²⁵

²² HR 15 februari 2011, *LJN* BM6898.

²³ Aldus de Handleiding strafrechtelijke aanpak schoolverzuim, vastgesteld door het College van procureurs-generaal op 10 januari 2011.

²⁴ Zie de Richtlijn voor strafvordering strafrechtelijke aanpak schoolverzuim, vastgesteld door het College van procureurs-generaal op 13 december 2010, *Stcrt.* 2010, 20479.

²⁵ Over de vraag of bij een terecht beroep op richtingbezwaar vrijspraak dan wel ontslag van alle rechtsvervolging moet volgen, lopen de meningen uiteen. Knigge betoogt in zijn conclusie bij HR 15 november 2005, *LJN* AU3469 dat ontslag van alle rechtsvervolging de juiste uitkomst dient te zijn. Recentelijk echter hebben bijvoorbeeld het hof Amsterdam (2 februari 2012, *LJN* BV2889) en de rechtbank Rotterdam (17 november 2011, *LJN* BU5000) voor vrijspraak gekozen. Die uitspraak is in lijn met hetgeen Sperling betoogt in haar noot bij een arrest van het hof Leeuwarden van 20 december 2005, *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, maart 2006, p. 47-50.

Twee inleidende beschouwingen

Alvorens in detail in te gaan op de bewoordingen van art. 5, onder b, Lpw en de wijze waarop deze bepaling in de rechtspraak gehanteerd wordt, is het wenselijk eerst twee korte inleidende beschouwingen te wijden aan respectievelijk de relatie tussen de richtingvrijstelling en het thuisonderwijs (4.1) en de betekenis van het woord 'richting' in andere onderwijswetgeving dan de Lpw (4.2). Deze twee onderwerpen zijn namelijk relevant voor de context waarbinnen thans de beoordeling van beroepen op vrijstelling door de strafrechter plaatsvindt.

4.1 Richtingvrijstelling en thuisonderwijs

Het directe gevolg van een geslaagd beroep op vrijstelling is dat de verplichting voor ouders komt te vervallen om hun kind op een school in te schrijven. Voor velen die een beroep doen op de vrijstellingsgrond van art. 5 onder b Lpw, lijkt echter een indirect effect van de vrijstelling zeker zo belangrijk te zijn, namelijk de mogelijkheid om thuisonderwijs te kunnen geven. De Leerplichtwet 1900 kende de mogelijkheid van vrijstelling van de inschrijvingsplicht indien de leerplichtige thuisonderwijs zou krijgen.²⁶ Deze mogelijkheid was – zij het in gewijzigde vorm – behouden in het wetsvoorstel dat zou leiden tot de Leerplichtwet 1969.²⁷ Tijdens de parlementaire behandeling van het voorstel werd echter de mogelijkheid van thuisonderwijs als zelfstandige vrijstellingsgrond geschrapt via een amendement.²⁸ Bij wijze van toelichting zei indiener Masman:

*Het huisonderwijs is uit de tijd. Indien men op andere grond vrijstelling van de leerplicht krijgt, staat niets in de weg om [in] die bijzondere gevallen, zo mogelijk, huisonderwijs als compensatie te geven. Het huisonderwijs zelf moet als vrijstellingsgrond worden afgewezen.*²⁹

Tegelijkertijd had de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen duidelijk gemaakt dat pedagogische overwegingen niet ten grondslag konden liggen aan een geslaagd beroep op richtingvrijstelling. De vrijstellingsgrond zou uitsluitend gebaseerd mogen zijn op de richting en niet op de soort van het onderwijs.³⁰

Deze beide omstandigheden – thuisonderwijs is geen zelfstandige grond voor vrijstelling en onder richtingbezwaren vallen geen bezwaren tegen de pedagogische grondslag van een school – hebben gevolgen voor de huidige praktijk met betrekking tot art. 5, onder b, Lpw, zowel wat betreft de aard van de beroepen op vrijstelling betreft als de onderbouwing ervan.

Sperling en Storimans constateren:

²⁶ Zie hierover uitvoerig: J. Sperling, *Moet jij niet naar school?': Een onderzoek naar de juridische aspecten van thuisonderwijs vanuit Nederlands en rechtsvergelijkend perspectief*, (diss. Erasmus Universiteit Rotterdam), Rotterdam, 2010, in het bijzonder, p. 234-236.

²⁷ In het voorgestelde art. 5 aanhef en onder a. stond: De in artikel 2 bedoelde personen zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen, dat een kind als leerling van een school is ingeschreven, zolang: zij het kind voldoende huisonderwijs geven of laten geven; (...). *Kamerstukken II*, 1967-1968, 9039, nr. 2.

²⁸ *Kamerstukken II*, 1967-1968, 9039, nr. 12.

²⁹ *Handelingen II*, 1967/68, 29, p. 1283.

³⁰ *Kamerstukken II*, 1967-1968, 9039, nr 5, p. 13. Dit uitgangspunt is tevens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad. Zie bijvoorbeeld HR 19 februari 1980, *LJN AC6812*.

Omdat bedenkingen tegen de richting is te verstaan als bedenkingen tegen de godsdienst of levensovertuiging en niet als bedenkingen tegen schoolonderwijs of bedenkingen tegen het pedagogisch-didactisch concept op de scholen in de woonomgeving, wordt het recht op onderwijs van kinderen van ouders die wel dergelijke bedenkingen hebben gefrustreerd. Om dan toch aanspraak te kunnen maken op de vrijstelling van de inschrijvingsplicht, gaan dergelijke ouders er soms toe over te verklaren dat ze aanhanger zijn van een niet algemene, weinig bekende godsdienst of levensovertuiging, althans een 'richting' die nog niet in het Nederlandse scholenbestand vertegenwoordigd is. (...) Het is uiteraard moeilijk om als niet-betrokkene te beoordelen of dergelijke claims op exotische godsdienstige richtingen en levensbeschouwingen de werkelijke drijfveer zijn voor het doen van een beroep op vrijstelling van de plicht tot schoolinschrijving. Toch mag niet worden uitgesloten dat de door de ouders naar voren gebrachte opvattingen de dekmantel zijn van hun eigenlijke bedenkingen tegen het schoolonderwijs als zodanig of tegen de pedagogisch-didactische invulling van het onderwijs op scholen.³¹

Inderdaad biedt de recente jurisprudentie voorbeelden van ouders die zich beroepen op godsdiensten en levensovertuiging die – om de terminologie van Sperling en Storimans te gebruiken – zonder meer 'exotisch' zijn te noemen, zoals het meergenoemde objectivisme en het sedevacantisme. Ook valt op dat bij een aantal van de recent vervolgte zaken de ouders meer bereid lijken te zijn geweest toe te lichten waarom zij thuisonderwijs voor hun kinderen een goede zaak vinden, dan waarom de richting van de scholen in de buurt in concreto niet past bij hun overtuiging.³²

Eenzijds heeft de (grond)wetgever gewild dat die ouders die daarvoor in aanmerking komen vrijgesteld zijn van de inschrijfplicht. Anderzijds is het niet de bedoeling dat kinderen van school worden gehouden, enkel en alleen omdat hun ouders thuisonderwijs prefereren boven schoolonderwijs. In een recente brief aan de Tweede Kamer³³ schrijft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap weliswaar van plan te zijn door middel van een wetswijziging aan een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b, Lpw de voorwaarde te verbinden dat de ouders vervangend onderwijs aanbieden (mits voldaan wordt aan een aantal kwaliteitswaarborgen), maar tegelijkertijd benadrukt zij dat zij niet bereid is de grond voor vrijstelling wegens richtingsbezwaren te verruimen met pedagogisch-didactische bezwaren. De minister schrijft: 'de verruiming van deze grond voor vrijstelling past niet bij het belang dat ik hecht aan het naar school gaan van ieder kind dat daartoe in staat is.'^{34 35}

Echter, zoals hieronder zal blijken, zijn door de manier waarop de procedure voor de beoordeling van richtingbezwaren is ingericht (het oordeel van de leerplichtambtenaar heeft geen rechtsgevolg en de strafrechter toetst wel óf de bezwaren betrekking hebben op de richting, maar niet het gewicht van die bezwaren), de mogelijkheden beperkt om oneigenlijke beroepen op de regeling voor richtingbezwaren tegen te houden.

³¹ J. Sperling en Th. Storimans, *Recht op onderwijs, ouders en leerplicht*, Themakatern Regelingen Leerplicht, Sdu Uitgevers bv, Den Haag 2010, p. 82.

³² Zij het dat die vaststelling slechts gebaseerd is op de gepubliceerde vonnissen en arresten en niet ook op achterliggende dossiers of op processen-verbaal van de terechtzitting.

³³ *Kamerstukken II*, 2011-2012, 33000 VIII, nr. 146.

³⁴ Idem.

³⁵ De minister kan impliciete steun vinden voor die opvatting in het rapport van de Onderwijsraad over art. 23 Gw (*Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief: nieuwe richtingen aan de vrijheid van onderwijs*, Onderwijsraad, april 2012, p. 50.). In ieder geval schrijft de raad dat het internationale recht de wetgever niet dwingt om een keuze voor thuisonderwijs te maken.

4.2 Het begrip 'richting' elders in de onderwijswetgeving

Tijdens de behandeling van de Leerplichtwet 1969 in de Tweede kamer werd de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen gevraagd of het begrip 'richting', zoals gebruikt in het huidige art. 5, onder b, Lpw wel voldoende duidelijk was. Was bijvoorbeeld een interpretatie 'in de zin van soort van het onderwijs' uitgesloten?³⁶ Het antwoord van de staatssecretaris was dat naar zijn mening de betekenis van het begrip "richting" voldoende duidelijk was en een interpretatie in de zin van "de soort van onderwijs" hier niet behoefde te worden gevreesd. Hij wees er in dat verband op dat 'ook de Grondwet (artikel 208, vijfde lid) en de Lager-onderwijswet 1920 (artikel 13, tweede lid) deze uitdrukking in dezelfde betekenis gebruiken'.³⁷ Inderdaad is het zo dat ook thans nog bij de interpretatie van het begrip 'richting', zoals dat gebruikt wordt in andere onderwijsregelgeving dan de Lpw, ervan wordt uitgegaan dat 'richting' niet de soort van het onderwijs omvat³⁸. Maar die negatieve definitie geeft nog geen uitsluitel over wat het begrip 'richting' dan wél inhoudt. Helaas bieden de andere onderwijsregelingen waarin het begrip 'richting' een rol speelt, – de belangrijkste zijn die welke betrekking hebben op de bekostiging en stichting van scholen en op het leerlingenvervoer – nauwelijks hulp bij de interpretatie van 'richting', zoals gebruikt in de Leerplichtwet.³⁹

Dat is omdat de materie waarop die regelingen betrekking hebben wezenlijk anders is dan de richtingvrijstelling. Bij de Lpw gaat het om het recht van individuele ouders om hun kind niet naar enige school te hoeven sturen. Art. 4 van de Wet op het primair onderwijs met de daarop gebaseerde gemeentelijke verordeningen 'leerlingenvervoer', ziet echter op de vergoeding aan ouders van de kosten die zij maken omdat hun kind vanwege richtinggerelateerde overwegingen naar een school gaat die niet in de buurt is.⁴⁰ Een beroep op de regeling komt uiteindelijk wel voort uit een geloofs- of levensovertuiging, maar de effecten liggen puur in de financiële sfeer. Het kind blijft naar een school gaan.

Die budgettaire kant is nog prominenter aanwezig wanneer het gaat om richting als grondslag voor de bekostiging van scholen.⁴¹ Waar bij de Lpw eerst en vooral het recht van het kind op onderwijs het belang is dat zich verzet tegen het toekennen van richtingbezwaren, staat bij de bekostiging van scholen de te maken afweging vooral in het teken van de aanspraak op algemene middelen.

Die verschillen in strekking en context hebben ertoe geleid dat het begrip richting een andere invulling heeft gekregen, zeker in de bekostigingswetgeving ten opzichte van de Lpw. Waar het bij de toetsing van aanspraken op financiering twijfelachtig was of de orthodoxe en de liberale islam verschillende richtingen zijn⁴² en het

³⁶ *Kamerstukken II*, 1967-1968, 9039, nr. 4, p. 7.

³⁷ *Kamerstukken II*, 1967-1968, 9039, nr. 5, p. 13.

³⁸ Zoals bijvoorbeeld 'richting' in de gemeentelijke verordeningen over leerlingenvervoer die zijn gebaseerd op art. 4 van de Wet op het primair onderwijs.

³⁹ Het advies van de Onderwijsraad over artikel 23 Gw noemt zelfs zeven domeinen van onderwijswetgeving waarin 'richting' een rol speelt. *Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief: Nieuwe richtingen aan de vrijheid van onderwijs*, Onderwijsraad, april 2012, p. 49-50.

⁴⁰ Ook art. 4 van de Wet op de expertisecentra en art. 4 van de Wet op het voortgezet onderwijs vormen de basis voor deze verordeningen. Zie voor een overzicht van de ontwikkeling van het richtingbegrip bij de vergoeding voor het leerlingenvervoer P.J.J. Zoontjes, 'Ontwikkelingen in het leerlingenvervoer', *De Gemeentestem*, 2004, p. 477-483.

⁴¹ Zie bijvoorbeeld art. 76, tweede lid, onder a en b, Wet op het primair onderwijs, waarin als voorwaarde aan een verzoek voor de opname van een bijzondere school in de planning van de gemeente wordt gesteld dat aangegeven wordt het belangstellingspercentage voor de richting van de school.

⁴² Zie Raad van State, 26 januari 1999, *LJN* AB5984.

Koptisch-orthodox⁴³ geloof en het Boeddhisme⁴⁴ niet als richting zijn erkend, ligt de lat van de strafrechter duidelijk lager bij de beoordeling van richtingbezwaren, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de erkenning door de kantonrechter van richtingbezwaren van ouders met een holistisch-humanistische, een mystiek-christelijke, of een katholiek-apostolische overtuiging, stromingen die minder manifest in de Nederlandse samenleving aanwezig zijn dan de Kopten en de Boeddhisten.⁴⁵

In de gepubliceerde strafrechtspraak zijn dan ook geen voorbeelden aan te wijzen waarbij de invulling die het begrip 'richting' heeft gekregen in de sfeer van de bekostiging van het onderwijs en van het leerlingenvervoer expliciet een rol heeft gespeeld bij de interpretatie van het begrip 'richting' uit art. 5, onder b, Lpw.

Ook de term 'richting', zoals deze in de grondwet wordt gebezigd, biedt geen helder richtsnoer bij de beoordeling van richtingbezwaren op grond van de Lpw.⁴⁶ Dat de onderwijswerkelijkheid zich anders heeft ontwikkeld dan de grondwetgevers van 1917 zich hebben voorgesteld toen ze het begrip introduceerden, staat buiten kijf. Bij veel van de scholen die gesticht zijn als behorende tot een bepaalde richting speelt die richting hoegenaamd geen rol meer, noch als het gaat om de inrichting van het onderwijs noch bij de toelating van leerlingen, noch bij de keuze van ouders voor de school.⁴⁷ In het advies van de Onderwijsraad over artikel 23 Grondwet staat: 'Ouders kiezen nu vaker dan in het verleden een school op grond van onderwijskwaliteit. De denominatie of openbaarheid van de school op zich is minder van belang.'⁴⁸ Ondertussen sluit de thans dominante interpretatie van 'richting' als 'geloof of levensovertuiging' pedagogische stromingen, zoals het Montessori-onderwijs of het thuisonderwijs uit als richting.⁴⁹

In het op verzoek van de Tweede Kamer opgestelde rapport 'Vrijheid van Stichting' wordt geconcludeerd:

In de oorspronkelijke opvatting van de grondwetgever van het begrip richting zijn opvoeding en onderwijs nauw met elkaar verbonden, vooral als het gaat om het geven onderwijs aan kinderen in de leerplichtige leeftijd. Zoals blijkt dient 'richting' als een open begrip te worden verstaan bij de keuze van de (opvoedkundige) grondslag van de bijzondere school. Daarbij zou men in plaats van opvoedkundige richting ook van pedagogische richting als omvattend onderwijsjuridisch begrip kunnen spreken. Dat de wetgeving en jurisprudentie zich anders hebben ontwikkeld, met name een tot religie en

⁴³ Raad van State, 12 juli 2007, L/JN AY3706.

⁴⁴ Op basis van een negatief advies van de Onderwijsraad van oktober 2010.

⁴⁵ Voorbeelden ontleend aan Sperling en Storimans, *Recht op onderwijs, ouders en leerplicht*, Themakatern Regelingen Leerplicht, Sdu Uitgevers bv, Den Haag 2010, p. 58.

⁴⁶ Sinds de grondwetswijziging van 1983 in art. 23, vierde lid, Gw.

⁴⁷ Zie hierover het rapport van Huisman, Laemers e.a., *Vrijheid van Stichting: over de mogelijkheden en consequenties van een moderne interpretatie van de vrijheid van richting bij de stichting van bijzondere scholen*, Rotterdam/Amsterdam/Schoonhoven/Tilburg, 14 juni 2011 en Sperling, 'Onderwijskeuzevrijheid: pluriform verkeersplein of éénrichtingsverkeer', *NTOR*, augustus 2011, p. 107.

⁴⁸ *Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief: Nieuwe richtingen aan de vrijheid van onderwijs*, Onderwijsraad, april 2012.

⁴⁹ Volgens verschillende auteurs heeft de grondwetgever van 1917 met 'richting' wel degelijk ook pedagogisch-didactische stromingen bedoeld. Zie voor een weergave van deze discussie Sperling, 'Moet jij niet naar school?': *Een onderzoek naar de juridische aspecten van thuisonderwijs vanuit Nederlands en rechtsvergelijkend perspectief*, (diss. Erasmus Universiteit Rotterdam), Rotterdam, 2010, p. 243-248. De Onderwijsraad deelt deze opvatting: *Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief: nieuwe richtingen aan de vrijheid van onderwijs*, Onderwijsraad, april 2012, p. 40.

*levensbeschouwing beperkt richtingbegrip hebben opgeleverd, is niet het resultaat van een expliciet debat geweest, maar is er onder invloed van maatschappelijke verzuiling en bezuinigingspolitiek ingesleten.*⁵⁰

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft haar reactie op dit door vier onderwijshoogleraren opgestelde rapport opgeschort in afwachting van het door de Tweede Kamer aan de Onderwijsraad gevraagd advies over art. 23 Grondwet.⁵¹ In de adviesaanvraag van de Kamer staat als toelichting:

*Het debat over artikel 23 Grondwet heeft behoefte aan meer transparantie en coherentie. De Raad wordt verzocht te komen tot een meer integrale doordenking van artikel 23 uitmondend [in] een gezaghebbende interpretatie die in plaats kan komen van uiteenlopende en incidentele interpretaties.*⁵²

Uit dit citaat en uit hetgeen hierboven verder ter sprake is gebracht moge voldoende duidelijk zijn waarom – anders dan de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen in 1968 veronderstelde – noch de Grondwet, noch de overige onderwijswetgeving waarin het begrip 'richting' een rol speelt, thans behulpzaam kan zijn bij de interpretatie van art. 5, onder b. Lpw. Een verdere analyse van die andere (grond)wetgeving wordt hier dan ook verder achterwege gelaten, teneinde de conceptuele verwarring niet onnodig groter te maken.

Inmiddels heeft de Onderwijsraad zijn advies uitgebracht.⁵³ De raad stelt voor om artikel 23 Gw in die zin ruimer te interpreteren dat stichting van scholen 'ook mogelijk moet zijn op basis van pedagogische visies en relatief nieuwe levensbeschouwelijke overtuigingen in ons land.'⁵⁴ Waar het gaat om de Lpw schrijft de raad echter: 'De raad geeft in overweging om bij vrijstelling van de leerplicht op basis van de Leerplichtwet de bestaande situatie te handhaven. Dat wil zeggen dat vrijstelling alleen toegestaan is bij bezwaren van de ouder tegen de richting van de scholen op grond van godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuiging.'⁵⁵ Deze aanbeveling onderstreept nog maar eens dat 'richting' in de Lpw een autonome status heeft ten opzichte van het begrip zoals het gebruikt wordt in de overige onderwijswetgeving.

⁵⁰ Huisman, Laemers e.a., *Vrijheid van Stichting: over de mogelijkheden en consequenties van een moderne interpretatie van de vrijheid van richting bij de stichting van bijzondere scholen*, Rotterdam/Amsterdam/Schoonhoven/Tilburg, 14 juni 2011, p. 58-59.

⁵¹ Aldus een brief d.d. 20 juni 2011 van de minister van OCW aan de Tweede Kamer.

⁵² Brief d.d. 16 maart 2011 van de voorzitter van de Tweede Kamer aan de Onderwijsraad.

⁵³ *Artikel 23 Grondwet in maatschappelijk perspectief: Nieuwe richtingen aan de vrijheid van onderwijs*, Onderwijsraad, april 2012.

⁵⁴ A.w., p. 7.

⁵⁵ A.w., p. 50.

'Richting' en art. 5, onder b, Lpw**5.1 Het toetsingskader uit LJN BL6719.**

In zijn arrest van 6 juli 2010 formuleert de Hoge Raad het toetsingskader voor de beoordeling door de strafrechter van een beroep op richtingbezwaren als volgt:

Dat betekent dat de op basis van eerstgenoemd begrip [=overwegend bezwaar] gevormde jurisprudentie na die wetswijziging als volgt moet worden begrepen:
(i) indien een beroep is gedaan op de vrijstellingsgrond als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Lpw dient de rechter te onderzoeken of de bedenkingen de richting van het onderwijs betreffen; blijkens de wetsgeschiedenis heeft de wetgever niet gewild dat de rechter het gewicht van de bedenkingen beoordeelt (vgl. HR 19 februari 1980, NJ 1980, 190);
(ii) onder overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Lpw zijn niet begrepen bedenkingen tegen de soort van het onderwijs, tegen de leerplicht als zodanig of tegen de wettelijke inrichting van het onderwijs (vgl. HR 3 oktober 2000, LJN ZD1985, NJ 2000, 703);
(iii) degene die zich op de vrijstelling beroept, dient - gelet op het voorgaande - duidelijk aan te geven welke zijn bedenkingen zijn tegen het onderwijs op de scholen of instellingen die zich binnen redelijke afstand van zijn woning bevinden en waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, opdat de rechter kan beoordelen of die bedenkingen de richting van het op die scholen of instellingen gegeven onderwijs betreffen (vgl. HR 11 februari 2003, LJN AF0453).

Hieronder wordt dat toetsingskader gehanteerd voor de bespreking van art. 5, onder b, zij het dat een voorvraag wordt toegevoegd en de door de Hoge Raad als 'i' en 'ii' aangeduide componenten samen worden gevoegd. Dat levert de volgende vragen op

- Waaruit komen de bezwaren voort? (5.2)
- Hebben de bezwaren betrekking op de richting? (5.3 en 5.4)
- In hoeverre moeten de richtingbezwaren worden geconcretiseerd? (5.5)

5.2 Waaruit komen de bezwaren voort?

Het begrip 'richting' in art. 5 onder b Lpw wordt in de recente jurisprudentie geïnterpreteerd als: 'een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing'.⁵⁶ Moeten echter de bedenkingen van degene die een beroep doet op vrijstelling op zichzelf ook tot een richting te herleiden zijn en moeten ze daarom ook "fundamenteel" zijn en 'ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing'?

De wet zwijgt op dit punt. De inschrijfplichtige ouder moet volgens art. 5, onder b, Lpw 'overwegende bedenkingen' tegen de richting van de scholen in de buurt hebben, maar aan de achtergrond van die bezwaren worden geen verdere eisen gesteld.

Tijdens de parlementaire behandeling van de Leerplichtwet 1900, de wet die niet alleen de leerplicht introduceerde, maar ook een vorm van richtingvrijstelling (zij het dat in dat verband nog niet de term 'richting' werd gebruikt), sprak de

⁵⁶ Zie Hof Amsterdam, 3 juni 2008, LJN BD3002 en Hoge Raad, 6 juli 2010, LJN BL6719. Over deze definitie meer in hoofdstuk 5.4.

verantwoordelijk minister⁵⁷ over 'gemoedsbezwaren' als reden voor vrijstelling, bijvoorbeeld in de volgende passage:

*In de tweede plaats werd door hen ['veteranen' van de schoolstrijd] gezegd: eerst moet worden aangetoond dat een regeling te ontwerpen is waarbij met gemoedsbezwaren in elk opzicht voldoende rekening wordt gehouden. Welnu, wij menen met ons ontwerp dit bewijs te hebben geleverd.*⁵⁸

Reeds eerder had de minister de Kamer laten weten, dat, omdat de bezwaren 'persoonlijk' waren, het ongewenst was dat deze inhoudelijk zouden worden getoetst.⁵⁹

De geschiedenis van de Leerplichtwet 1900 wijst in de richting van een individuele achtergrond van de bedenkingen, in plaats van een noodzakelijke koppeling met een meer gevestigde godsdienst of levensfilosofie. Dat beeld wordt tijdens de behandeling van de opvolger van de Leerplichtwet 1900, de Leerplichtwet 1969, bevestigd, zij het dat in plaats van over 'gemoedsbezwaren' toen vooral werd gesproken over 'gewetensbezwaren'. De staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen vond een beroep op richtingbezwaren, in lijn met hetgeen de voor de vorige Leerplichtwet verantwoordelijke minister reeds in 1900 had gezegd, "een zo persoonlijke zaak, dat een zuivere beoordeling door de een of andere instantie naar de mening van de ondergetekende nauwelijks mogelijk is."⁶⁰

De wetsgeschiedenis geeft dus geen houvast voor de gedachte dat een beroep op richtingbezwaren ongeldig zou omdat de ouders niet zelf tot een erkende geloofsgemeenschap of levensbeschouwelijke groepering behoren, laat staan dat die een bepaald ledental zou moeten hebben.⁶¹ Sperling schrijft in dit verband: 'De vrijstellingsregeling is nu juist bedoeld voor ouders die een andere dan de gangbare geloofsovertuigingen hebben of niet tot een 'erkende' geloofsgemeenschap behoren en daarom geen school van hun overtuigingen kunnen vinden. Voorbeelden zijn de "levensbeschouwing [...] gebaseerd op het holistisch pacifisme en ecologisch bewustzijn", seculair-humanistische overtuigingen, holistisch-humanisme en de overtuigingen van een zogenoemde "Oud-Gereformeerde thuislezer". Geen van deze godsdiensten of levensovertuigingen is erkend (in de zin van de bekostigingswetgeving) en zij worden voornamelijk privé, dat wil zeggen niet in groepsverband, beleefd.'⁶²

Het omgekeerde is overigens ook niet het geval: het feit dat de bezwaren wél een levensbeschouwelijke achtergrond hebben, maakt ze nog niet tot een bedenking in de zin van art. 5, onder b, Lpw.⁶³

Opvallend is dat nu geen eisen worden gesteld aan de herkomst van de richtingbezwaren, de Nederlandse overheid wellicht toegeeflijker is dan op grond van EHRM-jurisprudentie zou moeten. In de *Campbell & Cosans*-zaak wordt als

⁵⁷ Dat was Goeman Borgesius, overigens als minister van Binnenlandse Zaken.

⁵⁸ *Handelingen II*, 6 maart 1900, p. 1088. Zie ook de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel, *Kamerstukken II*, 1897-1898, 160, nr. 3, p. 4.

⁵⁹ *Kamerstukken II*, 1897-1898, nr. 14.2, p. 20.

⁶⁰ *Handelingen II*, 1967-1968, 15 februari 1968, p. 1296.

⁶¹ Aldus ook AG Aben in zijn conclusie bij HR 6 juli 2010, *LJN* BL6719: "Of de bedenkingen van de verdachte zelf tot enige bestaande richting zijn te herleiden doet er op zichzelf niet zoveel toe" (onderdeel 5.5).

⁶² J. Sperling, 'Vrijstelling van de schoolplicht wegens richtingbezwaren: een rechtspraakoverzicht', *School en Wet*, september 2008, p. 12-13. Zij verwijst daarbij naar op de genoemde stromingen betrekking hebbende jurisprudentie

⁶³ Aldus ook AG Jörg in (onderdeel 10 van) zijn conclusie bij HR 30 oktober 2001, *LJN* AB2946.

criterium geformuleerd voor te respecteren bezwaren in de sfeer van geweten en levensovertuiging dat het moet gaan om 'convictions' met 'a certain level of cogency, seriousness and importance'.⁶⁴ Dat criterium is sindsdien veelvuldig toegepast, waarbij bijvoorbeeld het secularisme⁶⁵, het Osho-geloof⁶⁶ (beter bekend als Bhagwan) en afkeer van de jacht⁶⁷ als te respecteren 'convictions' werden erkend.⁶⁸

Dat in de huidige jurisprudentie geen eisen worden gesteld aan de geloofs- of levensovertuiging waaruit een richtingbezwaar voortkomt, betekent echter niet dat die achtergrond van de ouder zonder betekenis is. Die achtergrond speelt immers – al dan niet impliciet – een rol bij de beoordeling van de vraag of van bezwaren tegen de richting sprake is. Naarmate de richting waaruit de bezwaren van de ouders voortspruiten zelf bekender is, zal de rechter en ook de leerplichtambtenaar eerder geneigd zijn die bezwaren als richtingbezwaren te erkennen. Dat geldt al helemaal voor ouders die behoren tot de erkende stromingen. Zo zal van een rooms-katholieke ouder niet verwacht worden dat hij uitvoerig uit de doeken doet waarom zijn kind wat hem betreft niet op een gereformeerde school thuishoort. Omgekeerd kan de ouder wiens gewetensnood niet tot een erkende of zelfs maar specifiek aan te duiden stroming is terug te voeren het moeilijk hebben om de rechter te overtuigen dat sprake is van overwegende bedenking tegen de richting, zoals bedoeld in art. 5, onder b, Lpw.⁶⁹

5.3 Hebben de bezwaren betrekking op de richting?

5.3.1

Tot 2010 geen positieve definitie van het begrip 'richting'

In zijn arrest van 6 juli 2010⁷⁰ heeft de Hoge Raad een omschrijving⁷¹ van het begrip 'richting' van het Hof Amsterdam aanvaard. :

Voordien heeft in de rechtspraak een positieve omschrijving van wat het begrip 'richting' behelst ontbroken. De staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen heeft, zoals reeds gemeld, bij de behandeling van de Leerplichtwet 1969 laten weten het niet nodig te achten het begrip 'richting' nader te omschrijven omdat het voldoende duidelijk zou zijn.⁷² Misschien is het daarom dat in elk geval tot 2008 in de rechtspraak inzake art. 5, onder b, Lpw geen omschrijving is gegeven van wat met 'richting' wordt bedoeld. Veeleer werd aangegeven wat er niet onder moest worden verstaan (zie hieronder 5.3.2).⁷³

⁶⁴ EHRM, 22 maart 1983, Campbell en Cosans tegen het Verenigd Koninkrijk, app. no. 7511/77 en 7743/76, r.o. 36.

⁶⁵ EHRM (Grand Chamber), 18 maart 2011, Lautsi tegen Italië, app. no. 30814/06.

⁶⁶ EHRM, 6 februari 2009, Leela Förderkreis e.a. tegen Duitsland, app. no. 58911/00.

⁶⁷ EHRM 29 april 1999, (Grand Chamber), Chassagnou e.a. tegen Frankrijk, app. No. 25088/94, 28331/95 en 28443/95.

⁶⁸ Overigens betoogt Sperling overtuigend dat op basis van dezelfde *Campbell & Cosans*-jurisprudentie – anders dan volgens de geldende jurisprudentie – pedagogisch-didactische overtuigingen als richtingbezwaren zouden moeten kunnen gelden. J. Sperling, 'Onderwijskeuzevrijheid: pluriform verkeersplein of éénrichtingsverkeer', *NTOR*, augustus 2011, p. 97-99.

⁶⁹ Een voorbeeld is de moeder die zei vanuit waarden als empathie, geweldloosheid en respect voor de medemens problemen te hebben met de scholen in de buurt. Het hof den Bosch aanvaardde haar beroep op richtingvrijstelling niet. Hof Den Bosch 17 juli 2008, *LJN*, BD8733.

⁷⁰ *LJN* BL6719.

⁷¹ Hof Amsterdam, zitting houdende te Arnhem, 3 juni 2008, *LJN* BD3002.

⁷² *Kamerstukken II*, 1967-1968, 5, p. 13. Om precies te zijn: tijdens de behandeling in 1968 werd de wet nog aangeduid als 'Leerplichtwet 1968'.

⁷³ Aldus ook de kantonrechter Utrecht in een vonnis van 24 juni 2010, *LJN* BM9225.

5.3.2

Elementen van het richtingbegrip

Uit de parlementaire geschiedenis en de rechtspraak zijn niettemin enkele elementen te distilleren die deel uitmaken van het richtingbegrip.

- Richting wordt geacht in ieder geval godsdienst en levensovertuiging te omvatten. Voor die gedachte wordt aansluiting gezocht bij de opmerking van de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen uit 1968 dat richting dezelfde betekenis zou hebben als in het toenmalige art. 208, vijfde lid, Gw.⁷⁴ Inderdaad wordt 'richting' in de opvolger van dat artikel⁷⁵ gelijkgesteld met godsdienst en levensovertuiging, in ieder geval voor zover het gaat om de bekostigingswetgeving en de regelgeving over de kosten voor het leerlingenvervoer. Verschillende schrijvers hebben overigens overtuigend betoogd, dat die uitleg te beperkt is gezien het ruimere richtingsbegrip waarvan uit werd gegaan ten tijde van de invoering van art. 208, vijfde lid, (oud) Gw.⁷⁶
- 'Richting' in de Lpw omvat echter meer dan de betekenis die hetzelfde begrip in art. 23, vierde lid, Gw. thans geacht wordt te hebben. Voor zover het gaat om de beoordeling van een beroep op art. 5, onder b, worden immers ook openbare scholen en algemeen bijzondere scholen verondersteld een richting te hebben. Dat is op het eerste gezicht verrassend, omdat het wezenlijke verschil tussen openbare scholen en bijzondere scholen is dat die eerste geacht worden levensbeschouwelijk neutraal te zijn.⁷⁷ Vanuit de erfenis van de schoolstrijd en de pacificatie is het echter logisch dat het openbaar onderwijs een richting krijgt toegedacht.⁷⁸ Wanneer dat niet het geval zou zijn, was immers elk beroep op richtingvrijstelling vergeefs: er is altijd een openbare school in de buurt waar men het kind heen zou moeten sturen.⁷⁹

Los van dergelijke systematische overwegingen wordt aan openbare scholen ook wel op inhoudelijke gronden een richting toegeschreven. Het nastreven van levensbeschouwelijke neutraliteit wordt dan ook als een soort richting beschouwd.⁸⁰ Een voorbeeld is het arrest van het Hof Amsterdam van 2 februari 2012⁸¹ waarin als geldig richtingbezwaar werd erkend dat een openbare school neutraal is en dus geen 'godsvisie' heeft.

De Hoge Raad heeft in een arrest van 17 april 2012 geoordeeld dat: *'Bedenkingen tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b (oud), van de Leerplichtwet 1969 kunnen ook hierin bestaan dat bedenkingen bestaan tegen het ontbreken van enige levensbeschouwelijke of godsdienstige richting van het onderwijs, zodat art.*

⁷⁴ Zie hierover de conclusie van Aben bij HR 6 juli 2010, *LJN* BL6719., onderdeel 4.4.

⁷⁵ Art. 23, vierde lid, Gw.

⁷⁶ Zie over de geleidelijke inperking van het richtingbegrip o.a. Van Wezel, *Nieuwe wegen voor de vrijheid van richting: Juridische grondslagen en perspectieven*: Deventer Kluwer Onderwijsuitgaven, 1989, p. 44 e.v.; P.W.C. Akkermans, 'Vrijheid van richting: een interpretatie', pre-advies vereniging voor onderwijsrecht, in: *Onderwijsrecht 1*, Koninklijke Vermande, 1983, p. 25-29; B.J. van der Net, 'Vrijheid van richting in de huidige rechtspraak', pre-advies vereniging voor onderwijsrecht, in: *Onderwijsrecht 1*, Koninklijke Vermande, 1983, p. 71-113.; Vrijheid van Stichting, a.w., p. 7.; en vooral J. Sperling, (diss.) a.w., p. 243-249. Anders: B.P. Vermeulen, *Constitutioneel Onderwijsrecht*, Den Haag: Elsevier, 2003, o.a. p. 52-53.

⁷⁷ Mentink & Vermeulen, *Artikel 23 grondwet: tekst en toelichting op het onderwijsartikel in de Grondwet*, Den Haag: Elsevier Bedrijfsinformatie bv, 2001, p. 30.

⁷⁸ J. Sperling, 'Hof 's-Gravenhage arrest van 15 oktober 2007, Vrijstelling op grond van richtingsbedenkingen, artikel 5, sub b, Leerplichtwet 1969', in: *School en Wet*, april 2008, p. 20.

⁷⁹ Aldus ook Sperling (diss.), a.w. p. 275.

⁸⁰ Zeker nu, zoals Sperling in haar proefschrift betoogt, de focus van het openbaar onderwijs is verschoven van 'passief neutraal' naar 'actief neutraal'. A.w., p. 248.

⁸¹ *LJN* BV2889.

*8, tweede lid, van de Leerplichtwet 1969 ook van toepassing is wanneer de jongere op een openbare school geplaatst is geweest.*⁸²

- Wanneer het gaat om het vaststellen van de richting van een school wordt blijkens de jurisprudentie uitgegaan van de stichtingsgrondslag en niet zozeer gekeken naar de feitelijke situatie op de school. Vanuit de geschiedenis van de richtingvrijstelling is dat goed te begrijpen. Toen deze werd geïntroduceerd⁸³ was een als katholiek gestichte school ook steeds een school waarop het katholieke gedachtegoed werd uitgedragen. Inmiddels is dat minder vanzelfsprekend geworden. Door de ontzuiling, door de individualisering en het pluriformer worden van de samenleving, is bij veel scholen de oorspronkelijke stichtingsgrondslag naar de achtergrond verdwenen: de ouders hebben zich bij de keuze niet laten leiden door de richting van de school, van oudsher confessionele scholen laten ook leerlingen toe met andere geloofsachtergronden, niet zelden behoort nog slechts een minderheid van de leerlingenpopulatie tot de geloofsrichting die past bij de stichtingsgrondslag van de school en bij de inhoudelijke invulling van het lesprogramma wordt nog slechts zijdeling aandacht besteed aan de officiële richting van de school.⁸⁴ In het adviesrapport *Vrijheid van Stichting* wordt het sprekende voorbeeld gegeven van een katholieke basisschool die in de Friese gemeente Tietjerksteradeel wordt opgericht. Niet omdat daar bijzonder veel katholieken wonen, maar omdat in het gebied nog plaats was voor een katholieke school.⁸⁵ Hoe dan ook, bij de vaststelling van de richting van een school wordt ervan uitgegaan dat een school die ooit als christelijk is gesticht nog steeds tot die religieuze stroming behoort.
- Degene die zich op richtingbezwaren beroept, hoeft dan ook in beginsel niet te omschrijven wat volgens hem precies de richting van de school is, waartegen hij bezwaren heeft. Wel kan zich de situatie voordoen dat het richtingbezwaar er juist uit bestaat dat de school is afgeweken van de stichtingsgrondslag. Op dat scenario, dat zich voordeed bij de casus die leidde tot het arrest van de Hoge Raad van 6 juli 2010 (*LJN BL61719*) wordt hieronder met name in hoofdstuk 5.5 aandacht besteed.

5.3.3 *Wat valt níet onder 'richting'?*

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel dat leidde tot de Lpw staat over het voorgestelde artikel 5:

*Bezwaren tegen een school zullen uitsluitend gebaseerd mogen zijn op de richting, niet op de soort van onderwijs. Anders zouden kortzichtige ouders door bezwaren te maken tegen iedere vorm van voortgezet onderwijs hun kinderen thuis kunnen houden.*⁸⁶

In de memorie van antwoord voegde staatssecretaris Grosheide van Onderwijs en Wetenschappen daaraan toe van mening te zijn dat de betekenis van het begrip

⁸² *LJN BV9201*.

⁸³ In de Leerplichtwet van 1900.

⁸⁴ Zie hierover o.a. P.W.C. Akkermans, 'Vrijheid van richting: een interpretatie', pre-advies vereniging voor onderwijsrecht, in: *Onderwijsrecht 1*, Koninklijke Vermande, 1983, p. 52; B.P. Vermeulen, Constitutioneel Onderwijsrecht, Den Haag: Elsevier, p. 46. en vooral Huisman, e.a., *Vrijheid van Stichting Over de mogelijkheden en consequenties van een moderne interpretatie van de vrijheid van richting bij de stichting van bijzondere scholen*, Eindrapport, 14 juni 2011

⁸⁵ A.w., p. 5-6.

⁸⁶ *Kamerstukken II*, 9039, nr. 3, p. 14.

'richting' voldoende duidelijk is en 'dat een interpretatie in de zin van "de soort van onderwijs" hier niet [behoeft] te worden gevreesd'.⁸⁷

Tijdens de verdere parlementaire behandeling van het wetsvoorstel is geen aandacht meer geschonken aan het voor de staatssecretaris gemaakte onderscheid tussen de richting van het onderwijs en de soort.

Wel maakte de staatssecretaris naar aanleiding van een in de vergadering van de vaste Kamercommissie gestelde vraag in de memorie van antwoord de opmerking dat "de godsdienstige, levensbeschouwelijke of politieke overtuiging van een onderwijzer of een leraar naar de mening van ondergetekende niet bepalend [dient] te zijn voor de richting van het onderwijs op de school". Deze overtuiging kon volgens Grosheide dus geen grond opleveren voor vrijstelling wegens bezwaren tegen de richting.⁸⁸

5.3.3.1 Wat is 'de soort van het onderwijs'?

De Hoge Raad heeft nader uitgewerkt hoe de door de staatssecretaris gebruikte term 'de soort van onderwijs' opgevat zou moeten worden.

Het eerste relevante arrest⁸⁹ vloeide voort uit een vordering tot cassatie in het belang der wet naar aanleiding van een vonnis van de kantonrechter te Groningen.⁹⁰ De kantonrechter had geoordeeld dat nu verdachte formeel had voldaan aan de eisen voor het verkrijgen van een vrijstelling van de inschrijvingsplicht wegens richtingbezwaren, die vrijstelling van rechtswege was ontstaan. De wetgever had niet gewild dat de rechter inhoudelijk zou beoordelen. De procureur-generaal bij de Hoge Raad voerde daartegen aan dat de kantonrechter had moeten onderzoeken of bezwaren betrekking hadden op de richting van de betreffende scholen. Hij leidde uit de wetsgeschiedenis af dat niet als richtingbezwaren gelden bezwaren tegen de soort van het onderwijs en tegen de deugdelijkheid van het onderwijs. Hij interpreteert de door verdachte aangevoerde bezwaren als zijnde gericht tegen 'het onderwijs zelve' en constateert dat dergelijke bezwaren 'uiteraard' geen bezwaren zijn tegen de richting van het onderwijs. De Hoge Raad casseerde vervolgens omdat de kantonrechter inderdaad had moeten toetsen of de bezwaren betrekking hadden op de richting.

In een arrest uit 2000 omschrijft de Hoge Raad zelf wat voor bezwaren niet als bezwaren tegen de richting kunnen worden aangemerkt:

*De wetsgeschiedenis houdt in dat de vrijstellingsgrond van art. 5 aanhef en onder b, beperkter is dan die van de overeenkomstige bepaling van de toen [te weten: 1967/168 (toevoeging WBOM)] geldende wet [te weten: de Leerplichtwet 1900 (toevoeging WBOM)], en dat deze met name niet gebaseerd kan zijn op bezwaren tegen de soort van het onderwijs (...). Hetzelfde moet gelden voor bezwaren tegen de leerplicht als zodanig of tegen de wettelijke inrichting van het onderwijs.*⁹¹

Deze omschrijving is sindsdien vaste jurisprudentie.⁹²

⁸⁷ Kamerstukken II, 9039, nr. 5, p. 13.

⁸⁸ Kamerstukken II, 9039, nr. 5, p. 13. Zie hierover ook de conclusie van AG Jörg bij HR 28 september 1999, *LJN* ZD1657. In die zaak had verdachte ter onderbouwing van zijn (verworpen) beroep op richtingbezwaren aangevoerd dat door de inwerkingtreding van de Wet gelijke behandeling scholen niet meer beschermd werden 'tegen allerlei zedelijk ontspoorde mensen'.

⁸⁹ Hoge Raad, 19 februari 1980, *LJN* AC6812.

⁹⁰ Kantongerecht Groningen, 20 april 1979, *LJN* AC6557.

⁹¹ Hoge Raad 3 oktober 2000, *LJN* ZD1985.

⁹² Zie o.a. Hoge Raad 11 februari 2003, *LJN* AF0453 en HR 6 juli 2010, *LJN* BL6719.

Sperling heeft a contrario redenerend betoogd dat de uitleg van de Hoge Raad zo zou moet worden opgevat dat alle bezwaren die niet gericht zijn tegen de soort van het onderwijs, de leerplicht als zodanig of tegen de wettelijke inrichting, zouden moeten worden opgevat als bezwaren tegen de richting.⁹³ Een verweer van die strekking vormde onderdeel van de cassatiemiddelen in Hoge Raad 6 juli 2010, *LJN* BL6179 werd echter door de Hoge Raad niet gevolgd. AG Aben schreef hierover in zijn conclusie:

*Het feit dat de rechter zich in gevallen als het onderhavige dient te onthouden van een beoordeling van het gewicht en m.i. ook de gegrondheid van de bedenkingen die door een verdachte worden aangevoerd, doet derhalve niet af aan de rechterlijke plicht in dergelijke gevallen zonder terughoudendheid te beoordelen of de betreffende bedenkingen daadwerkelijk op de 'richting' van het onderwijs zien. Deze beoordeling is dus niet beperkt tot uitsluitend een beantwoording van de vragen of de aangevoerde bedenkingen zijn gericht tegen de soort van het onderwijs, tegen de leerplicht als zodanig of tegen de wettelijke inrichting van het onderwijs. Het betreft hier een door de Hoge Raad gegeven enuntiatieve opsomming van bedenkingen die naar hun aard in elk geval geen betrekking hebben op de 'richting' van het onderwijs.*⁹⁴

5.3.3.2 Pedagogisch-didactische overwegingen

De belangrijkste categorie van bezwaren die in de jurisprudentie niet wordt geacht op de richting betrekking te hebben, zijn die van pedagogisch-didactische aard. Een prominente vertegenwoordiger van die categorie is de voorkeur voor thuisonderwijs in plaats van schoolonderwijs.

Over de ongeschiktheid van de wens om thuisonderwijs te geven als grondslag voor een geslaagd beroep op art. 5, onder b, Lpw, schrijft Sperling in haar proefschrift:

De grondwetgever heeft weliswaar met de term 'richting' bedoeld: de pedagogische overtuigingen van ouders zoals die in het onderwijs tot uitdrukking komen, waaronder ook thuisonderwijs. Maar de jurisprudentie van de Hoge Raad verhindert waarschijnlijk dat ouders een beroep op dit artikel kunnen doen met het argument dat zij hun kind thuisonderwijs willen geven. De Hoge Raad heeft namelijk overwogen dat onder de term 'bedenkingen tegen de richting van het onderwijs' niet vallen 'bedenkingen tegen de soort van het onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting van het onderwijs'. Aangevoerd kan worden dat bedenkingen tegen schoolonderwijs, gebaseerd op een ouderlijke voorkeur voor thuis-onderwijs, bedenkingen kunnen zijn tegen 'de soort van het onderwijs' of 'de wettelijke inrichting van het onderwijs'.

*Bovendien kan men aanvoeren dat die bedenkingen in feite gericht zijn tegen de verplichting van artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969 en dus aangemerkt kunnen worden als zijnde gericht tegen 'de leerplicht als zodanig'. (...) Artikel 5 onder b Leerplichtwet 1969 is dan ook niet een wettelijke grondslag voor de keuze van ouders voor thuisonderwijs en de verwijzing naar die bepaling met de term 'het thuisonderwijs' is dan ook in juridisch opzicht niet juist. De bepaling is hooguit een juridisch middel voor sommige ouders om een feitelijke situatie te creëren waarin zij hun kinderen zelf onderwijs kunnen geven omdat zij - om andere redenen - niet verplicht zijn hun kinderen geen schoolonderwijs te laten volgen.*⁹⁵

⁹³ Sperling, a.w., p. 276-277.

⁹⁴ Onderdeel 4.2.

⁹⁵ A.w., p. 279.

Wellicht verrassend is er geen gepubliceerde jurisprudentie waarin de voorkeur voor thuisonderwijs als zelfstandig richtingbezwaar is aangevoerd. Steeds valt die voorkeur samen met een beroep op een bepaalde godsdienst of levensovertuiging, zoals het pinkster-holistisch christendom of de islam. Wel wordt de veronderstelling van Sperling min of meer bevestigd in een arrest van het Hof Leeuwarden uit 2011.⁹⁶ In die zaak had de voor overtreding van de inschrijfplicht vervolgte ouder tijdens de zitting verklaard 'dat het beroep op de vrijstellingsgronden destijds enkel is gedaan omdat de wet nu eenmaal geen andere mogelijkheid kent om aan haar wens, het geven van thuisonderwijs aan haar kinderen, een legitieme grondslag te geven.' De verdachte trok tijdens de zitting haar beroep op de vrijstellingsgrond van art. 5, onder b, Lpw in. Het Hof prees daarop de verdachte voor haar openheid en eerlijkheid, maar stelde vervolgens vast dat daardoor niets meer in de weg stond aan een bewezenverklaring: "Een door de verdachte gewenste vrijstelling van de inschrijfplicht op grond van de Leerplichtwet 1969 als door de verdachte bepleit, vereist een wijziging van die wet. Het is aan de wetgever een dergelijke vrijstellingsgrond mogelijk te maken. De rechter dient de geldende wetgeving toe te passen." In haar brief aan de Tweede Kamer over vrijstelling van de leerplicht en thuisonderwijs van 7 december 2011 gaat ook de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ervan uit dat een voorkeur voor thuisonderwijs boven schoolonderwijs niet kan gelden als richtingbezwaar. Zij schrijft niet van plan te zijn de gronden in die zin uit te breiden zodat ook pedagogisch-didactische overwegingen reden kunnen zijn vrijstelling te verlenen.⁹⁷

Een voorbeeld van een beroep op vrijstelling dat is afgewezen omdat het geacht werd betrekking te hebben op pedagogisch-didactische overwegingen en niet op de richting is het volgende:

Rechtbank Utrecht, 27 mei 2011, *LJN* BQ5091.

Verdachte had, aldus de kantonrechter, "naar voren gebracht dat hij op grond van zijn holistische levensovertuiging er van uitgaat dat kinderen zich in volledige vrijheid moeten kunnen ontwikkelen. Dat betekent in zijn visie dat kinderen zich alleen goed kunnen ontwikkelen als ze de ruimte krijgen zelf aan te geven wanneer ze wat willen leren. Leren gebeurt daardoor vanuit het kind zelf, het is niet de leerkracht die de leerstof aanbiedt, maar het kind bepaalt de inhoud en het tempo van wat geleerd wordt."

De kantonrechter oordeelde dat het feit dat 'verdachte vanuit zijn holistische levensvisie een andere pedagogische visie heeft dan de [naam school], (...) niet [maakt] dat daardoor zijn bezwaren geacht moeten [worden te] zijn gericht tegen de richting van het onderwijs dat daar wordt gegeven.'⁹⁸

In HR 19 februari 1980, *LJN* AC6812 had de verdachte als bezwaren onder meer aangevoerd dat bij de scholen in de buurt te veel 'de nadruk lag op het verwerven van intellectuele kennis en er onvoldoende aandacht was voor het emotionele leven van de kinderen.' De Raad kwam echter niet aan inhoudelijke toetsing toe of dit als een richtingbezwaar kon gelden, omdat de zaak reeds werd gecasseerd omdat de rechtbank de verkeerde maatstaf had toegepast.

Er zijn ook beroepen op art 5, onder b, Lpw waarbij de ouder de leerplicht als zodanig onverenigbaar met de eigen levensfilosofie acht. Enkele voorbeelden:

⁹⁶ Hof Leeuwarden, 3 augustus 2011, *LJN* BR4250.

⁹⁷ *Kamerstukken II*, 2011-2012, 33000 VIII, nr. 146, p. 3.

⁹⁸ Vergelijkbaar is een eveneens op holistische ouders betrekking hebbende uitspraak van de rechtbank Utrecht van 24 juni 2010, *LJN* BM9225

Hoge Raad 3 oktober 2000:

De Rechtbank heeft geoordeeld dat het bezwaar van de verdachte daarop was gericht dat voor zijn kind de nodige vrijheid ontbrak om zelfstandig te kiezen of en wanneer het naar school gaat. Dat oordeel is feitelijk en niet onbegrijpelijk in het licht van het verhandelde ter terechtzitting, in aanmerking genomen dat de verdachte aldaar heeft verklaard 'dat alles draait om de vrijwilligheid van het kind om naar school te gaan, hetgeen nog niet is gebeurd omdat Carolien niet naar school wilde', en dat een zich bij de stukken van het geding bevindende toelichting van de verdachte en zijn echtgenote, die als bijlage bij het proces-verbaal van de verbalisant is gevoegd, inhoudt dat zij afwijzen 'leren gestuurd door de leerplichtwet en leerdoelen zoals in de wet staan omschreven'. Op grond van dat oordeel heeft de Rechtbank geoordeeld dat geen sprake was van bezwaren tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, van de Wet. Zoals uit het onder 4.2 overwogene volgt is dat oordeel juist.⁹⁹

Rechtbank Zwolle, 10 maart 2003, LJN AF5928:

Uit de stukken en hetgeen ter terechtzitting naar voren is gebracht is het volgende gebleken. Bij verdachte is sprake van een Michaëlsche levensovertuiging die ten grondslag ligt aan de weigering van hem om zijn kinderen naar een school te laten gaan die is ingericht overeenkomstig de bepalingen van de onderwijswetgeving aangezien de overheid zich niet in regelende, inhoudelijke of toezichthoudende zin met het onderwijs dient te bemoeien.

De rechtbank (als hogerberoepsinstantie) vond dat deze bewaren niet de richting van het onderwijs betroffen, maar de leerplicht als zodanig en de wettelijke inrichting van het onderwijs.

Niet altijd wordt door de rechter aan de hand van de categorisering van de Hoge Raad uit 2000 ('soort van het onderwijs', 'leerplicht als zodanig' of 'de wettelijke inrichting van het onderwijs') omschreven waartegen de bezwaren gericht zouden zijn geweest. Volstaan wordt met de conclusie dat zij niet op de richting betrekking hebben.

Een voorbeeld:

Hof Den Bosch, 17 juli 2008, LJN BD8733

Ter terechtzitting in hoger beroep heeft verdachte haar levensovertuiging toegelicht en de waarden die daarbinnen centraal staan, zoals empathie, geweldloosheid en respect voor de medemens. De wijze waarop jongeren op het schoolplein van het Mollercollege met elkaar omgaan bevalt de verdachte niet. Zij is van mening dat in de omgang met elkaar onvoldoende respect wordt betoond. Ook het gedrag van de leraren stuit de verdachte tegen de borst. De leraren treden niet of onvoldoende op tegen gewelddadig gedrag van de jongeren, sterker nog volgens verdachte moedigen zij dit soms zelfs aan. Zij verklaart hetzelfde te hebben waargenomen op een aantal in de omgeving bezochte scholen. De scholen zijn naar het oordeel van de verdachte ook te massaal. Juist individueel onderwijs komt het welbevinden van haar zoon ten goede.

Dergelijke bezwaren tegen gedrag van medeleerlingen en leraren en de massaliteit van het onderwijs in zijn geheel zijn echter naar het oordeel van het hof geen bedenkingen tegen de richting van het onderwijs.

5.3.4

De inrichting vloeit niet voort uit de richting

Relevant met betrekking tot de vraag welke bezwaren als richtingbezwaren aangemerkt kunnen worden is nog het betoog dat onderdeel vormde van een

⁹⁹ LJN ZD1985, r.o. 4.3.

cassatiemiddel in de zaak die leidde tot een arrest van de Hoge Raad van 11 februari 2003.¹⁰⁰ Tijdens de behandeling in hoger beroep was door de verdediging gesteld [bij wijze van parafrase van een niet steeds eenvoudig te volgen betoog] dat de kantonrechter die de het beroep op vrijstelling niet had aanvaard, ten onrechte onderscheid had gemaakt tussen de richting van het onderwijs en de inrichting ervan. Een getuige-deskundige, een iatrosoof, had ter zitting onder meer het volgende verklaard over de Michaëlsche levenswijze die verdachte aanhing: *Er is in Nederland vrijheid van onderwijs. De levensbeschouwelijkheid is een onderdeel van het onderwijs. De inhoud van het onderwijs in de naaste omgeving sluit niet aan bij de Michaëlsche levensovertuiging (...). De kinderen mogen zelf inhoudelijk kiezen wat ze willen leren bij onderwijs waarvan de grondslag Michaëlsch is. Het gehele leven is een school en onderwijs is leven. Wij maken geen bezwaar tegen de manier van onderwijsvoering in Nederland. Er bestaat een verschil tussen de richting en de inrichting van een school. De richting zou Michaëlsch moeten zijn en gaan over de vrijheid van het individu. De inrichting is een gevolg van deze richting.* De raadsman benadrukte in dat verband dat de Michaëlsche levensovertuiging ten grondslag lag van de weigering van haar cliënte om de kinderen naar school te laten gaan. 'Niet omdat zij tegen onderwijs is of tegen een school in het algemeen.'

De rechtbank vond niettemin dat: 'nu verdachte kennelijk bezwaren heeft tegen het totale bestaande onderwijs als bedoeld in de onderwijswetgeving, [dit] betekent (...) dat hier geen sprake is van bezwaren tegen de richting van het onderwijs in de zin van artikel 5 aanhef en sub b juncto artikel 8 lid 1 van de Leerplichtwet.'¹⁰¹

De Hoge Raad liet het vonnis van de rechtbank in stand: *In het licht van hetgeen ter terechtzitting namens de verdachte is aangevoerd en door de op verzoek van de verdediging gehoorde getuige-deskundige is verklaard is het oordeel van de Rechtbank ook zonder nadere motivering, niet onbegrijpelijk. Daarbij neemt de Hoge Raad in aanmerking dat het ter terechtzitting naar vorengebrachte [sic!] bezwaarlijk anders kan worden verstaan dan dat het bezwaar in overwegende mate betreft het ontbreken van de vrijheid van het kind om al of niet naar school te gaan en om te kiezen wat het wil leren, terwijl de enkele omstandigheid dat de betrokken ouder het bezwaar zelf aanmerkt als stoelend op een levensovertuiging, niet meebrengt dat dit oplevert een overwegend bezwaar tegen de richting van het onderwijs als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, (oud) van de Leerplichtwet 1969 (vgl. HR 3 oktober 2000, LJN ZD1985, NJ 2000, 703).*¹⁰²

5.4 'Richting' in het arrest van 6 juli 2010

5.4

5.4.1

De definitie

In 2008 wees het hof Amsterdam een arrest waarin het 'richting' als volgt omschreef: 'een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing'.¹⁰³ Deze eerste positieve definitie van richting voorzag blijkbaar in een behoefte; zowel in de rechtspraak¹⁰⁴ als in de versie 2009 van de 'Handleiding strafrechtelijke aanpak schoolverzuim' van het OM werd de omschrijving van het hof overgenomen.

¹⁰⁰

LJN AF0453

¹⁰¹

Vonnis rechtbank Den Haag, 15 augustus, no. 09/157479-99 (niet gepubliceerd).

¹⁰²

HR 11 februari 2003, LJN AF0453.

¹⁰³

Hof Amsterdam, zitting houdende te Arnhem, 3 juni 2008, LJN BD3002.

¹⁰⁴

Zie o.a. Rechtbank Utrecht, 24 juni 2010, LJN BM9225.

De verdachte, die door het hof Amsterdam wegens overtreding van art. 2 Lpw was veroordeeld, ging in cassatie. Een deel van de cassatiemiddelen had betrekking op de door het hof geformuleerde definitie. Het hof zou daarmee een onjuiste maatstaf hebben gehanteerd voor de beoordeling van de richtingbezwaren. De Hoge Raad verwierp de betreffende verweren aldus:

Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van art. 5, aanhef en onder b, Lpw is de daarin opgenomen vrijstellingsgrond in het leven geroepen met het oog op de eerbiediging van ernstige gemoedsbezwaren (Kamerstukken II 1897-1898, 160, nr. 3, p. 4). Mede gelet hierop geeft het oordeel van het Hof dat onder het begrip richting als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Lpw moet worden verstaan "een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing", niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting.¹⁰⁵

Ook AG Aben concludeerde tot verwerping van de op de definitie van het hof betrekking hebbende middelen. Volgens hem had het hof in zijn uitspraak "willen abstraheren van de geloofsstrijd tussen de vele uiteenlopende kerkgenootschappen die het Protestantisme rijk is (geweest) en het begrip "richting" willen voorzien van een meer eigentijdse betekenis, die samenhangt met verschillen in godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuigingen. Hij schreef de gekozen definitie "als parafrase van een ouder (doch niet verouderd) gedachtegoed" zo gek nog niet te vinden.¹⁰⁶

Wel waren er volgens hem risico's verbonden aan de definitie van het hof. Hij schrijft onder meer:

- *Dat de Hoge Raad in het verleden de betekenis van deze woorden [overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs] niet nader heeft willen invullen lijkt immers niet toevallig. Iedere nadere uitleg bergt het risico in zich dat overwegingen die het gewicht van bedenkingen betreffen via een zijweg bij de beoordeling worden betrokken. Dit risico kleeft derhalve evenzeer aan de uitleg van de genoemde woorden die het hof in het onderhavige geval heeft gegeven. De overweging dat bedenkingen betrekking dienen te hebben op een 'fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging' stelt eisen aan wat als 'richting van het onderwijs' kan gelden, waarvan niet denkbeeldig is dat zij in de rechtspraktijk normatiever zullen worden ingekleurd dan wenselijk is.^{107 108}*

5.4.2

De richting van de statuten, niet van de schoolpraktijk

In hoofdstuk 5.5 wordt ingegaan op de wijze waarop het Hof in concreto heeft getoetst of, mede gezien de in het arrest geformuleerde definitie, sprake was van richtingbezwaren en het oordeel van de Hoge Raad en AG Aben over die toetsing. Waar het echter gaat om het vaststellen hoe het begrip 'richting' ingevuld moet worden, is de volgende passage uit het arrest van het hof Amsterdam van belang.

Verdachte stelt, en daarin zit naar 's hofs oordeel de kern, dat in het [A-]college Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid met voeten worden getreden.

¹⁰⁵ HR 6 juli 2010, LJN BL6719, r.o. 4.3.

¹⁰⁶ Onderdeel 4.5.

¹⁰⁷ Onderdeel 4.3.

¹⁰⁸ Het andere risico dat Aben ter sprake brengt, komt hieronder in hoofdstuk 5.5 aan de orde.

Het hof ontleent aan de door de raadsman bij brief van 7 juni 2007 overgelegde productie 7 inzake de identiteit van het [A-]college), dat de Vereniging voor voortgezet onderwijs op reformatorische grondslag (waaronder het [A-]college ressorteert) als haar statutaire grondslag aanmerkt "Gods Woord, zoals dit wordt beleden in de Drie Formulieren van Enigheid". Daarin ziet het hof de richting van die school gelegen. (...) Het hof begrijpt verdachtes opstelling aldus, dat naar zijn oordeel weliswaar genoemde vereniging genoemde beginselen in haar vaandel schrijft, maar dat men in de onderwijspraktijk daarnaar niet geheel of niet voldoende handelt. Het hof is van oordeel, dat die vaststelling, wat daarvan feitelijk ook zij, geen bedenking inzake de richting van het onderwijs oplevert. Deze bedenking betreft de wijze waarop de richting in de praktijk tot uiting komt.¹⁰⁹

Blijkbaar acht het hof Amsterdam de statutaire grondslag van de betreffende school bepalend voor de richting van de school en niet de wijze waarop die grondslag in de praktijk gestalte krijgt.

Een dergelijke nadruk op de statuten van de school bij het vaststellen van de richting is gemeengoed waar het gaat om de (administratiefrechtelijke toetsing van de) planning van scholen¹¹⁰, maar was tot het arrest van het hof niet bekend bij de beoordeling van richtingbezwaren door de strafrechter. Sperling schreef in een noot bij het Amsterdamse arrest te verwachten dat het op dit punt in cassatie geen stand zou houden.¹¹¹

Als onderdeel van de cassatiemiddelen werd aangevoerd dat het onbegrijpelijk zou zijn "dat het hof, enerzijds, bij het vaststellen van de richting van het onderwijs op de school die voor de kinderen van de verdachte in aanmerking kwam volledige aansluiting heeft gezocht bij de statutaire grondslag van de betreffende school, terwijl het hof, anderzijds, al hetgeen met betrekking tot de richting van het onderwijs op de betreffende school door de verdediging is aangevoerd heeft opgevat als bedenking die slechts betrekking heeft op de wijze waarop de richting van het onderwijs op die school in de praktijk wordt gebracht."¹¹² AG Aben deelt in zijn conclusie het onbegrip van de raadsman:

Voor zover dit niet reeds als feit van algemene bekendheid kwalificeert, heeft de raadsman van de verdachte bij het hof mijns inziens voldoende naar voren gebracht dat het feit dat een school zich in haar statuten beroept op "Gods Woord, zoals dit wordt beleden in de Drie Formulieren van Enigheid" nog niets zegt over de specifieke protestantse of gereformeerde stroming waarmee deze school in verband staat. Daarnaast kan er op basis van de stukken van het geding weinig twijfel over bestaan dat de bedenkingen waarop het vrijstellingsberoep van de verdachte is gegrond nu juist rechtstreeks betrekking hebben op de wijze waarop de Drie Formulieren van Enigheid worden geïnterpreteerd op de voor zijn kinderen in aanmerking komende school. Met de steller van de middelen ben ik het eens dat in dit licht moeilijk te begrijpen is dat het hof zich bij de vaststelling van de richting

¹⁰⁹ Hof Amsterdam, zitting houdende te Arnhem, 3 juni 2008, *LJN* BD3002.

¹¹⁰ Zie bijvoorbeeld Raad van State, 25 mei 2011, *LJN* BQ5952: "Voor zover Accrete betoogt dat de minister zijn goedkeuring aan het plan van scholen had moeten onthouden, omdat de stichting niet voornemens is een bijzonder onderwijsconcept aan te bieden, zodat geen sprake is van een school van de richting algemeen bijzonder onderwijs, faalt dit betoog. Blijkens de statuten van de stichting gaat de school uit van de richting algemeen bijzonder onderwijs, nu daaruit volgt dat in het onderwijs een levensbeschouwelijke visie op mens en maatschappij tot uitdrukking wordt gebracht. De minister heeft zich dan ook terecht op het standpunt gesteld dat de school uitgaat van de richting algemeen bijzonder onderwijs." Het zou overigens ook moeilijk zijn om de uitwerking van de statutaire grondslag in de praktijk te betrekking bij de beoordeling van beslissing omtrent planning omdat het daar in de regel gaat om scholen die nog niet bestaan en dus nog niet over enige praktijk bezitten.

¹¹¹ *NTOR*, september 2008, p. 210.

¹¹² Citaat ontleend aan de weergave in onderdeel 5.2. van de conclusie van AG Aben bij Hoge Raad 6 juli 2010, *LJN* BL6719.

*van het onderwijs op de betreffende school uiteindelijk enkel heeft gebaseerd op de statuten.*¹¹³

De Hoge Raad verwierpt de middelen waar bovenstaande opmerking deel van uitmaakt, echter zonder expliciet aandacht aan te schenken aan het door de raadsman aangesneden thema.

Nadien heeft de rechtbank Arnhem in een vonnis dat – net als de aan het arrest van 6 juli 2010 ten grondslag liggende zaak – betrekking had op een protestants-christelijke ouder die zich niet kon vinden op de wijze waarop die geloofsrichting in de onderwijspraktijk van de nabijgelegen christelijke scholen gestalte kreeg, onder verwijzing naar het arrest de stelling van verdachte verworpen dat bij de bepaling van de richting van de betreffende scholen gekeken zou moeten worden naar 'de accenten die gelegd worden bij de wijze waarop de richting in de praktijk tot uiting komt.'¹¹⁴

5.4.3

De invloed van de definitie op de rechtspraak

Dit waren de belangrijkste elementen uit het arrest van 6 juli 2010 voor zover het de interpretatie van het begrip 'richting' betreft.¹¹⁵ In hoeverre heeft de aanvaarding van de Amsterdamse definitie gezorgd voor meer duidelijkheid? Ogenscheinlijk vergroot de definitie de mogelijkheid voor de strafrechter om onderscheid te maken tussen bedenkingen die wel en die niet op de richting betrekking hebben. De 'oriëntatie' moet immers 'fundamenteel' zijn en ontleend aan een 'welbepaalde' overtuiging.¹¹⁶

In de meeste na 6 juli 2010 gepubliceerde uitspraken die op art. 5, onder b, Lpw betrekking hebben uitspraken, wordt de definitie aangehaald.¹¹⁷ Uit die jurisprudentie blijkt echter niet dat de nieuwe definitie een expliciete rol speelt bij de beoordeling van richtingbezwaren.

De Arnhemse kantonrechter oordeelde dat een ouderpaar met een streng protestants-christelijk achtergrond geen vrijstelling toekwam.¹¹⁸ Zij hadden betoogd dat de drie protestants-christelijke scholen in de buurt onvoldoende of juist te zwaar uitdrukking gaven aan het geloof in de onderwijspraktijk. De kantonrechter onderbouwde zijn verwerping van het beroep op vrijstelling (onder meer) als volgt:

Van verdachte kan verwacht worden dat hij, nu hij zich beroept op de vrijstellingsgrond van artikel 5 aanhef en onder b van de LPW, duidelijk onderbouwt waarop zijn bedenkingen tegen de richting gebaseerd zijn. De kantonrechter is van oordeel dat door verdachte niet nader is geëxpliciteerd waarom de richting van de genoemde scholen niet overeenkomt met zijn godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing.

Dit citaat toont hoe in de rechtspraak bij het beoordelen of er 'overwegende bedenkingen tegen de richting' bestaan, de focus ligt op de concreetheid en de duidelijkheid van de bezwaren en niet op de invulling van het begrip 'richting'. Dat

¹¹³ Onderdeel 9 van zijn conclusie bij het arrest.

¹¹⁴ Rechtbank Arnhem (sector kanton), 24 september 2010, *LJN* BQ1936.

¹¹⁵ De betekenis van het arrest voor de beoordeling of sprake is van 'overwegende bezwaren komt hieronder, in hoofdstuk 5.5 aan de orde.

¹¹⁶ Terecht merkt Sperling op dat de definitie doet denken aan de uitleg die 'richting' in de bekostigingswetgeving krijgt. J. Sperling, *Onderwijskeuzevrijheid: pluriform verkeersplein of één richtingsverkeer*, *NTOR*, 2011, p. 107.

¹¹⁷ Soms met verwijzing naar het arrest van de Hoge Raad, zoals in rechtbank Arnhem, 24 september 2010, *LJN* BQ1936, maar meestal niet (zoals in rechtbank Utrecht, 17 mei 2011, *LJN* BQ5140).

¹¹⁸ Rechtbank Arnhem, 24 september 2010, *LJN* BQ1936.

verschil in focus zal in de praktijk geen verschil maken: wie duidelijk weet te maken wat de richting is waartegen hij bezwaren heeft, maakt ook duidelijk welke bezwaren hij tegen de richting heeft.

Het gevolg is echter wel dat de bewoordingen van de definitie van het Amsterdamse hof in elk geval expliciet geen rol spelen bij de beoordeling van richtingverzoeken.

Dat illustreert ook een uitspraak van de rechtbank Utrecht uit 2011.¹¹⁹ Opnieuw wordt een beroep op vrijstelling – in dit geval van een Pinkster-Holistisch-Christelijke moeder – afgewezen, omdat verdachte de gestelde bezwaren tegen de scholen onvoldoende geconcretiseerd had. Zij had onder meer aangevoerd dat op in aanmerking komende protestants-christelijke scholen sprookjes als thema worden gebruikt en kinderen zich als heksen verkleden, terwijl dat vanuit haar geloofsovertuiging onaanvaardbaar occultisme is. Wanneer hij de Amsterdamse definitie had toegepast had, had de kantonrechter even goed kunnen oordelen dat hetgeen verdachte als bedenkingen naar voren had gebracht, niet aan te merken valt als onderdeel van de 'fundamentele oriëntatie' van de school. De rechters laten bij de onderbouwing van hun oordeel over richtingbezwaren de definitie van het Amsterdamse hof als het ware links liggen. Dat geldt niet alleen voor afwijzingen van de richtingbezwaren¹²⁰, maar ook bij die zaken waarin de rechter de onderbouwing door de ouders aanvaardt.¹²¹

Wanneer, anders dan gezien de hierboven besproken jurisprudentie in de praktijk het geval is, de rechters wél algemeen de definitie van het Amsterdamse hof expliciet zouden gaan toepassen, zou dat tot verrassende, en door de wetgever hoogstwaarschijnlijk ongewenste, effecten leiden. De definitie doet namelijk geen recht aan de wijze waarop richtingbezwaren worden beoordeeld voor zover die betrekking hebben op openbare en algemeen bijzondere scholen en op die scholen waarbij de stichtingsgrondslag in de dagelijkse praktijk sterk is verwaterd.¹²² Zoals hiervoor is beschreven¹²³, is men er in de rechtspraak altijd van uitgegaan dat een dergelijke school een richting heeft. Wanneer nu echter de meer materiële eis wordt gesteld dat een richtingbezwaar betrekking heeft op een 'fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing,' zou dat logischerwijs betekenen dat ouders verplicht zouden kunnen worden hun kind te sturen naar een openbare school of naar een school die alleen nog in naam christelijk of katholiek is. Er zijn geen aanwijzingen dat het hof Amsterdam een dergelijke breuk met de bestaande rechtspraak en ook met een van de uitgangspunten van de pacificatie van 1917 heeft willen bewerkstelligen.

Het lijkt erop dat de definitie van het hof Amsterdam (en de aanvaarding daarvan door de Hoge Raad) vooral moet worden gezien in de context van de individuele zaak die in cassatie voorlag en dat aan de definitie niet per se een meer algemene strekking toekomt, laat staan dat beoogd lijkt te zijn de juridische standaard voor richtingbezwaren aan te scherpen.

Het bijzondere van de zaak die ten grondslag lag aan het Amsterdamse arrest van 3 juni 2008 is dat de voor het niet-voldoen aan de inschrijfplicht vervolgde ouder bezwaren had tegen een bepaalde school, die in elk geval wat de stichtingsgrondslag betreft perfect aansloot bij zijn geloofsovertuiging. In de meeste andere zaken gaat het om ouders die een overtuiging zeggen te hebben die op geen school in Nederland wordt uitgedragen.

¹¹⁹ Rechtbank Utrecht (sector kanton), *LJN* BQ5140.

¹²⁰ Rechtbank Amsterdam, 13 december 2011, *LJN* BU8403.

¹²¹ Rechtbank Rotterdam, 17 november 2011, *LJN* BU5000; Hof Amsterdam, *LJN* BV2889.

¹²² Zie hierover ook Sperling, *NTOR*, september 2008, (noot bij Hof Amsterdam, 3 juni 2008, *LJN* BD 3002.)

¹²³ Hoofdstuk 5.3.1.1.

In dit geval echter behoorde de vader tot de Oud Gereformeerde Gemeente en was die kerk juist een van de 'bloedgroepen' van de betreffende school. Verdachte stelde zich op het standpunt dat de school weliswaar in theorie (in het bijzonder in de statuten) beginselen uitdroeg waar hij zich in kon vinden, maar dat in de praktijk geen absolute zuiverheid werd betracht 'in het naleven van de bijbelse waarheden, zoals verwoord in de bijbel en de drie formulieren van Enigheid'. Het gevolg van de aard van zijn bedenkingen is dat – in veel sterkere mate dan normaal nodig is voor de beoordeling van richtingbezwaren – de strafrechter een duidelijk beeld moet hebben van de richting van de school, ten einde te kunnen beoordelen wat de bedenkingen van verdachte behelzen en of deze inderdaad op de richting betrekking hebben.

Zo bezien is te begrijpen dat het hof de eis stelt dat de oriëntatie waartegen bedenkingen zijn geuit 'fundamenteel' is en dat deze ontleend is aan een 'welbepaalde godsdienstige overtuiging.' Echter, ook in deze zaak speelt de door het hof geformuleerde definitie slechts een beperkte rol bij de beoordeling van de vele bedenkingen die door verdachte naar voren zijn gebracht.

In het volgende citaat uit het arrest wordt alleen bij de beoordeling van 'punt 3' een onderdeel uit de definitie opgevoerd, namelijk dat het moet gaan om een 'fundamentele oriëntatie'. Voor het overige verschilt de wijze van toetsing niet van hetgeen gebruikelijk was in de rechtspraak van vóór het betreffende arrest.

Verdachte heeft in genoemde brief een bijlage 2 opgenomen, waarin hij onder de niet geheel logische kop "omschrijving die u geeft van mijn bezwaren op het Van Lodesteincollege" in een achttal punten zijn bezwaren tegen het Van Lodesteincollege nader uiteenzet.

Hij stelt in die bijlage onder punt 1 bezwaar te hebben tegen de godsdienstige en levensbeschouwelijke opvattingen van dat college, maar omschrijft die niet nader, zodat daaraan geen zelfstandige betekenis kan worden toegekend.

Onder punt 2 noemt verdachte het "ruimere toelatingsbeleid". Ook hierin vermag het hof geen bezwaar inzake richting te zien.

Onder punt 3 voert verdachte aan, dat het Van Lodesteincollege een wereldse besluitvorming heeft. De wijze van besluitvorming in een school kan echter niet (in elk geval niet zonder meer) als een aspect of onderdeel van richting gelden, temeer omdat een wereldse besluitvorming zeer wel kan resulteren in besluiten die geheel in overeenstemming zijn met gehuldigde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing. Ten aanzien van het Van Lodesteincollege is niet aannemelijk geworden dat de wijze van besluitvorming afbreuk doet (of deed) aan de fundamentele oriëntatie van dat college.

De punten 4 (verzekeringswezen), 5 (andere godsdiensten), 6 (mentaliteit) en 8 (contact andersdenkenden) bevatten duidelijk geen kwesties van richting.

Onder punt 7 noemt verdachte "Gymnastiek en internet". Nog daargelaten, dat in de dagelijkse onderwijspraktijk van het Van Lodesteincollege kennelijk ruimte bestaat voor onderhandeling over deelname aan gymnastiek en gebruik van internet vermag het hof ook hier geen vragen van richting te onderkennen.¹²⁴

Door de opmerking van de Hoge Raad dat het oordeel van het Hof 'dat onder het begrip richting als bedoeld in art. 5, aanhef en onder b, Lpw moet worden verstaan "een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing"

niet blijkt [geeft] van een onjuiste rechtsopvatting,' krijgt de Amsterdamse definitie weliswaar een status die boven de specifieke omstandigheden van de concrete status uitstijgt, maar tegelijkertijd moet het belang van de definitie voor de praktijk ook niet worden overschat. In de na het arrest van 6 juli 2010 gewezen

124

Hof Amsterdam, zitting houdende te Arnhem, 3 juni 2008 LJN BD3002.

jurisprudentie speelt de definitie in elk geval tot op heden geen doorslaggevende rol. Bovendien is de definitie te eng om van toepassing te kunnen zijn bij die richtingbezwaren waarbij openbare en/of 'verwaterde' scholen in aanmerking komen.

5.5 In hoeverre moeten de bezwaren worden geconcretiseerd?

5.5.1

Niet wegen, wel een toelichting verlangen

Volgens art. 8, eerste lid, Lpw kan een beroep op vrijstelling slechts worden gedaan, indien de op grond van artikel 6 Lpw ingediende kennisgeving aan de gemeente 'de verklaring bevat, dat tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning (...) gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen bestaan.'

Er zijn gemeenten die door de vormgeving van hun formulier voor een beroep op vrijstelling de indruk wekken dat aan de eisen voor een beroep op vrijstelling is voldaan wanneer men door een hokje aan te kruisen aangeeft dat men overwegende bedenkingen heeft tegen de scholen in de buurt. Meestal wordt echter verlangd dat de ouder die vrijstelling claimt, de richtingbezwaren concretiseert. Dat is in ieder geval een eis die de Hoge Raad stelt in het geval het niet voldoen aan de inschrijfplicht tot een strafvervolgning leidt en de verdachte ter zitting volhardt in zijn beroep op richtingbezwaren. In het hiervoor uitvoerig besproken arrest van 6 juli 2010 zegt de raad, onder verwijzing naar eerdere jurisprudentie uit 2003: *degene die zich op de vrijstelling beroept, dient (...) duidelijk aan te geven welke zijn bedenkingen zijn tegen het onderwijs op de scholen of instellingen die zich binnen redelijke afstand van zijn woning bevinden en waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, opdat de rechter kan beoordelen of die bedenkingen de richting van het op die scholen of instellingen gegeven onderwijs betreffen.*¹²⁵

Uit het citaat blijkt dat de rechterlijke toetsing van de richtingbezwaren beperkt dient te zijn. De rechter heeft slechts te beoordelen, of de bezwaren betrekking hebben op de richting, niet of ze voldoende gewicht in de schaal leggen.

Een voorbeeld waarbij de rechter te ver is gegaan bij de toetsing, is de uitspraak in hoger beroep van de rechtbank Breda, welke aanleiding gaf tot HR 30 oktober 2001, *LJN AB2946*.

De rechtbank was bij de beoordeling van een beroep op richtingvrijstelling uitgegaan van de gedachte: 'het bezwaar dient overwegend te zijn, wil het de leerplicht opzij zetten.' Vervolgens oordeelde zij dat de door verdachte aangevoerde bezwaren 'niet specifiek, doch vrij algemeen' waren en 'van een zodanige aard, dat zij niet als "overwegend" aangemerkt kunnen worden.' Daarbij nam de rechtbank tevens in aanmerking dat de moeder van het kind geruime tijd had gewerkt op een basisschool, terwijl de vader had laten weten richtingbezwaren te hebben tegen openbaar onderwijs. De rechtbank zag in dat gegeven steun voor de gedachte dat de bezwaren van de verdachte tegen een dergelijke school niet overwegend kunnen zijn geweest.

Volgens de Hoge Raad was de rechtbank er, door aldus te overwegen, ten onrechte van uitgegaan dat de rechter ook het gewicht van de bedenkingen mag beoordelen. In zijn conclusie onderstreepte AG Jörg:

¹²⁵

LJN BL6719, r.o. 4.2.

Blijkens de parlementaire wetsgeschiedenis moet onder 'overwegend bezwaar tegen de richting van het onderwijs worden verstaan 'een bezwaar dat zwaarder weegt dan het nadeel dat het kind in het geheel geen onderwijs krijgt' (TK 1967-1968, 9039, nr. 5, p. 14 l.k.).

Naar mijn mening doet niet ter zake – zoals de rechtbank kennelijk wel vindt – of de aangevoerde bezwaren algemeen en weinig specifiek zijn. Calvinistische ouders die hun kind niet naar een Roomse school willen laten gaan hebben een algemeen en weinig specifiek bezwaar, dat nochtans als grond voor vrijstelling moet worden gerespecteerd, omdat zij het bezwaar dat hun kind Rooms wordt onderwezen zwaarder vinden wegen dan het nadeel dat hun kind in het geheel geen onderwijs krijgt.¹²⁶

Weliswaar mag het gewicht van de bedenkingen niet getoetst worden, maar de strafrechter heeft wel degelijk te toetsen of de bedenkingen betrekking hebben op de richting. Met het oog daarop dient de verdachte aan te geven 'welke het bezwaar is tegen het onderwijs op de scholen of de instellingen die zich binnen redelijke afstand van zijn woning bevinden en waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, opdat de rechter kan beoordelen of dit bezwaar de richting van het op die scholen gegeven onderwijs betreft'.¹²⁷

Omdat de concretisering ten dienste staat van de beoordeling van de rechter of de bezwaren richtingbezwaren zijn, is in de rechtspraak te zien dat naarmate het voor de rechter minder evident is dat een bezwaar betrekking heeft op de richting van een school, hogere eisen aan de toelichting worden gesteld.

Zo lijkt bij de zaak waarin 'mystiek-christelijke' ouders lieten weten overwegende bedenkingen te hebben tegen de op transcendente leest geschoelde Maharishi-basisschool, de rechtbank tevreden te zijn geweest met een beperkte concretisering van de bezwaren.¹²⁸

Aan de andere kant van het spectrum ligt de zaak die leidde tot het meergenoemde arrest HR 6 juli 2010.¹²⁹ Verdachte heeft om aan te tonen, waarom hij als lid van de 'Oud Gereformeerde' stroming binnen de gereformeerde kerk niet kon accepteren dat zijn kind naar een 'gewone' gereformeerde school¹³⁰ zou gaan, niet alleen verschillende stukken overgelegd, maar heeft ook ter zitting van het hof zijn beweegredenen moeten toelichten en nog vond het hof zijn bedenking niet 'voldoende geconcretiseerd en herkenbaar'.

Bij de toetsing van de bezwaren moet de rechter laveren tussen Scylla en Charibdis: enerzijds mag hij niet klakkeloos elk bezwaar aanvaarden, omdat dan te gemakkelijk de leerplicht (en dus het in art. 2, eerste lid, van het Eerste protocol bij het EVRM recht van het kind op onderwijs) opzij gezet wordt, anderzijds mag de rechter ook niet door het gewicht van de bedenkingen te gaan beoordelen, afbreuk doen aan de door de wetgever beoogde gewetensvrijheid voor de ouders.

De vereiste mate van concretisering hangt af van de behoefte van de rechter(s) om in het concrete geval te kunnen beoordelen of de bedenkingen betrekking hebben

¹²⁶ Onderdelen 13 en 14.

¹²⁷ HR 11 februari 2003, LJV AF 0453, r.o. 6.2.

¹²⁸ Rechtbank Zwolle, 10 maart 2003, LJV AF5926. Hierbij moet worden overigens worden aangetekend dat de betreffende school wat de richting betreft als 'openbaar' geldt. De transcendente achtergrond komt niet in de richting maar in de inrichting naar voren.

¹²⁹ LJV BL6719.

¹³⁰ De school vertegenwoordigde naast de stroming van de betreffende vader, ook andere gereformeerde stromingen. Vertegenwoordigers daarvan hadden ook zitting in het schoolbestuur.

op de richting. De bandbreedte voor hetgeen de rechter aan onderbouwing kan verlangen, wordt aan de onderkant bepaald door hetgeen hij móet willen weten om het beroep te kunnen beoordelen en aan de bovenkant door hetgeen hij maximaal nog mág verlangen aan toelichting van degene die zich op richtingbezwaren beroept.

5.5.2

De boven- en ondergrens van de concretisering

Hieronder wordt aan de hand van de meer recente gepubliceerde rechtspraak een beeld gegeven van waar die onder- en bovengrens liggen.

De minst uitvoerige toelichting zou zijn dat de betreffende ouder niet méér doet dan verklaren dat hij overwegende bezwaren heeft. In de rechtspraak zijn daarvan geen voorbeelden te vinden. In ieder geval zou een dergelijke minimale aanpak niet stroken met de boven aangehaalde eis uit de jurisprudentie van de Hoge Raad¹³¹ dat de betrokken ouder uiterlijk bij gelegenheid van het onderzoek ter terechtzitting aangeeft welke de bedenkingen zijn die hij of zij heeft tegen de in aanmerking komende scholen.

Wel komt regelmatig voor dat de ouder een beroep op art. 5, onder b, Lpw onderbouwt met weinig meer dan de redenering: mijn levens- of geloofsovertuiging is X, de scholen in de buurt zijn niet van richting X, dus heb ik richtingbezwaren tegen alle scholen in de buurt.¹³²

Incidenteel wordt die redenering aanvaard, zoals blijkt uit het volgende citaat uit een vonnis van de kantonrechter te Haarlem:

*Blijkens de brief van verdachte en zijn echtgenote van 15 juni 2009, het verhandelde ter terechtzitting en de daarbij door verdachte overgelegde stukken, is voldoende komen vast te staan dat verdachte overwegende bedenkingen heeft tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning van verdachte gelegen scholen. Die bezwaren betreffen, zo is de kantonrechter duidelijk geworden, niet de soort van het onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting van het onderwijs, maar zijn gericht tegen de grondslag waarop het onderwijs binnen alle redelijke afstand is gestoeld in die zin, dat de holistische levensvisie, althans volgens verdachte, daarin niet of onvoldoende tot uitdrukking komt.*¹³³

De kantonrechter Rotterdam lijkt in een recent vonnis de lat zelfs nog iets lager te leggen, door een soort richtingspresumptie te introduceren:

De verdachte heeft aangevoerd dat hij wil dat de school een kind leert nadenken 'hoe het leven volgens zijn (verdachtes, ktr.) overtuiging, het gedachtegoed van het objectivisme, in elkaar zit' en dat hij geen school heeft gevonden die aan deze overtuiging of visie voldoet (en dat hij om die reden thuisonderwijs geeft). Naar het oordeel van de kantonrechter kan niet worden gezegd dat bedenkingen zoals die door verdachte zijn geuit slechts de soort van het onderwijs of de wettelijke

¹³¹ O.a. LJN BL6719.

¹³² In dit verband zij ook verwezen naar het in de inleiding van dit advies aangehaalde citaat van Sperling en Storimans over ouders die schijnbaar alleen om aanspraak te kunnen maken op vrijstelling van de inschrijvingsplicht er toe overgaan 'te verklaren dat ze aanhanger zijn van een godsdienst of levensovertuiging, althans een 'richting', die nog niet in het Nederlandse scholenbestand vertegenwoordigd is.'

¹³³ Rechtbank Haarlem, 22 januari 2010, LJN BL5479. vergelijkbaar is de op Mystiek-Christenen betrekking hebbende uitspraak van de kantonrechter Breda van 12 maart 2010, LJN BL7280.

*inrichting ervan betreffen en niet (ook) de richting van het onderwijs betreffen, althans niet met de voor een bewezenverklaring vereiste stelligheid.*¹³⁴

Andere rechters zijn aanmerkelijk strenger. De kantonrechter Amsterdam heeft op 13 december 2011 een aantal beroepen op vrijstelling afgewezen, steeds met de volgende onderbouwing:

De bedenkingen van verdachte zijn, zo is uit de genoemde correspondentie, de verklaringen zoals vastgelegd in het eerderbedoelde pv en de toelichting van verdachte ter terechtzitting gebleken, in zoverre gericht tegen de grondslag van het onderwijs op alle scholen die binnen redelijke afstand van de woning van verdachte zijn gelegen, dat verdachte als bezwaar aanvoert dat de scholen de grondbeginselen van het salafisme – zoals verdachte voorstaat – niet voldoende tot uitdrukking brengen.

*Geoordeeld wordt dat die – overigens juiste – vaststelling geen bedenking tegen de richting van het onderwijs oplevert en verdachte derhalve niet kan ontslaan van de plicht om te zorgen voor een inschrijving van [jongere] op een school. Verdachte heeft immers niet weergegeven wat concreet zijn bezwaren zijn tegen de scholen binnen een redelijke afstand van zijn woning. Daarmee is het voor de kantonrechter niet te onderkennen welke (overwegende) bedenkingen verdachte tegen de richting van het voor verdachtes kind beschikbare onderwijs nu precies koestert. Hoewel het gewicht van die bedenkingen buiten het ten deze te hanteren toetsingskader valt, kan derhalve niet geoordeeld worden dat verdachte zich op goede gronden heeft beroepen op de vrijstelling van artikel 5 sub b Leerplichtwet. Verdachte heeft aldus niet van rechtswege een vrijstelling verkregen.*¹³⁵

Deze uitspraak sluit aan bij de in de hogere rechtspraak gehanteerde regel dat het feit dat de bezwaren volgens de verdachte een levensbeschouwelijke grondslag hebben, nog niet betekent dat zij hebben te gelden als een bedenking in de zin van art. 5, onder b, Lpw.¹³⁶ Het arrest van de Hoge Raad van 11 februari 2003 over ouders die volgens de Michaëlsche levensovertuiging zeggen te leven, onderstreept dat de strafrechter verder dient te kijken dan de enkele vaststelling dat de in aanmerking komende scholen niet de richting van de betreffende ouder uitdragen. In die zaak had de rechtbank Den Haag volgens de Hoge Raad met recht kunnen oordelen dat, ook al stond vast dat op redelijke afstand van de woning van verdachte geen school was in de Michaëlsche richting, haar bezwaren tegen die scholen niettemin geen richtingbezwaren waren, nu de rechtbank vond dat de bezwaren meer algemeen gericht waren tegen het totale bestaande onderwijs.¹³⁷

Een stapje verder waar het de concretisering van de richtingbezwaren betreft, ging de vader die vanwege zijn 'sedevacantistische' overtuiging niet voldaan had aan de inschrijfplicht. Niet alleen had hij ter onderbouwing van zijn beroep op vrijstelling aangegeven bezwaar te hebben tegen de scholen in de buurt omdat zij niet het sedevacantistische gedachtegoed uitdroegen, tevens had hij – in ieder geval ten tijde van de behandeling van zijn strafzaak in hoger beroep – per richting kort

¹³⁴ L/JN BU5000

¹³⁵ In deze zaak beriep verdachte zich op zijn Salafisme. Wat betreft argumentatie vergelijkbare beslissingen hadden betrekking op aanhangers van het holisme (L/JN BU8406 en BU8407) en van de Islam BU8404, BU8405, BU8410, BU8412).

¹³⁶ Zie bijvoorbeeld HR 3 oktober 2000, L/JN ZD1985, r.o. 4.2.2 en de conclusie van AG Jörg bij HR 30 oktober 2001, L/JN AB2946, onderdeel 10.

¹³⁷ L/JN AF0453.

aangegeven waarom die voor hem onaanvaardbaar was.¹³⁸ Zo zei hij overwegende bedenkingen te hebben tegen protestants-christelijk onderwijs, omdat voor hem als lid van een stroming van het katholicisme, het protestantisme een vorm van ketterij is.

Het hof was van oordeel dat verdachte zijn bezwaren voldoende duidelijk en concreet naar voren had gebracht en vond dat hij recht had op de vrijstelling van art. 5, onder b, Lpw.

Al is de betreffende onderbouwing minimaal en niet op de concrete scholen toegespitst, de conclusie van het hof is vanuit juridisch oogpunt te billijken, ook gelet op het uitgangspunt bij de invoering van de richtingvrijstelling in de Leerplichtwet 1900 dat het niet zo mocht zijn dat leden van een van de confessionele stromingen gedwongen zou kunnen worden de kinderen naar een openbare school of naar een school van een van de andere denominaties te sturen.¹³⁹

Dat een dergelijke minimale onderbouwing kan volstaan, betekent wel dat de deur wijd open staat voor degene die de richtingbezwarenprocedure wil misbruiken om thuisonderwijs te geven, zeker wanneer de rechter zich terughoudend opstelt om niet (de schijn te wekken) het gewicht van de bezwaren te toetsen.

Een minimale onderbouwing, zoals de sedevacantistische vader die gegeven heeft, hoeft echter niet in alle gevallen te volstaan. Het zij nogmaals benadrukt, het doel van de toelichting is dat de rechter in staat wordt gesteld of de bedenkingen op de richting betrekking hebben. Het kan zijn dat de rechter een meer specifieke op de betreffende scholen toegesneden toelichting nodig acht. Een voorbeeld daarvan is te vinden in een recente uitspraak van de kantonrechter Utrecht over een Pinkster-Holistisch-Christelijk ouderpaar. Zij hadden aangegeven onder meer om bezwaar te hebben tegen het onderwijs op protestants-christelijke scholen:

*omdat daar bijvoorbeeld wordt meegedaan aan het Sinterklaasfeest. Ook worden daar sprookjes als thema's gebruikt waarbij kinderen zich verkleeden als heksen en andere wezens. Verdachte is van mening dat dit soort occultisme bestreden moet worden omdat de Bijbel het zich bezighouden met bijgeloof en occultisme verbiedt. Vanuit haar geloofsovertuiging mogen de kinderen van verdachte niet worden blootgesteld aan dergelijk occultisme.*¹⁴⁰

De kantonrechter overwoog :

...dat verdachte en haar echtgenoot tijdig melding hebben gemaakt van het feit dat zij gebruik maken van de mogelijkheid tot vrijstelling op grond van artikel 5 sub b van de Leerplichtwet 1969. Zij hebben echter aan de leerplichtambtenaar geen inzicht willen geven in de afwegingen die aan hun melding ten grondslag liggen. Ook hebben zij niet verteld welke scholen zij bezocht hebben en op welke punten zij bezwaren hebben tegen deze scholen.

Desgevraagd heeft verdachte ter zitting ook geen antwoord willen of kunnen geven op de vraag naar welke scholen de kinderen gaan van ouders die net als verdachte zijn aangesloten bij de Evangelische gemeente te Ede. Evenmin is daarom duidelijk geworden of en zo ja welke overwegende bezwaren er zijn tegen die scholen. Verdachte heeft zich erop beroepen dat een vrijstellingsgrond van rechtswege bestaat en dat deze niet verleend hoeft te worden.

De kantonrechter is van oordeel dat dit niet betekent dat verdachte niet aannemelijk hoeft te maken dat er tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke

¹³⁸ Hof Amsterdam, 2 februari 2012, LJN BV2889. De betreffende onderbouwing wordt niet woordelijk weergegeven in het gepubliceerde arrest.

¹³⁹ Zie hiervoor hoofdstuk 5.3.2.

¹⁴⁰ Rechtbank Utrecht, 17 mei 2011, LJN BQ5140.

afstand van haar woning gelegen scholen overwegende bezwaren bestaan. Het gewicht van de bezwaren staat weliswaar niet ter beoordeling aan de leerplichtambtenaar en de kantonrechter, maar wel dient beoordeeld te worden of er sprake is van een richtingsbezwaar.

Verdachte heeft uitleg gegeven over haar levensovertuiging, maar de kantonrechter acht deze uitleg onvoldoende om te kunnen oordelen dat deze levensovertuiging ertoe leidt dat er overwegende bezwaren bestaan tegen alle scholen die gelegen zijn binnen een redelijke afstand van de woning van verdachte. Volgens de kantonrechter kan van verdachte in redelijkheid worden gevraagd om haar bezwaren tegen de scholen in de woonomgeving concreet te omschrijven en is het onvoldoende om in algemene termen te stellen dat er bezwaren bestaan tegen alle scholen zonder dat duidelijk wordt om welke scholen het gaat.

De kantonrechter komt dan ook tot het oordeel dat verdachte niet geacht kan worden wegens bedenkingen tegen de richting van het onderwijs te zijn vrijgesteld van de verplichtingen uit hoofde van de Leerplichtwet.

Dat het van belang kan zijn van degene die een beroep doet op richtingbezwaren een op de betreffende scholen toegespitste toelichting te verlangen, toont een uitspraak van de kantonrechter Zutphen uit 2011.¹⁴¹ Tijdens de zitting bleek dat de moeder, wier richtingbezwaren voortkwamen uit haar sjamanistische levensovertuiging, tegen een van de in aanmerking komen de scholen weliswaar bezwaren had, maar dat zij die zelf niet als 'overwegend' aanmerkte. Haar kwam dus reeds daarom geen recht op vrijstelling toe, nog daargelaten dat de kantonrechter haar bezwaren tegen de overige scholen als niet op de richting betrekking hebbende aanmerkte.

Overigens illustreert deze uitspraak ook dat het zinvol kan zijn wanneer de rechter (maar ook reeds eerder de leerplichtambtenaar bij de afhandeling van een kennisgeving) de ouder domweg vraagt of de bezwaren tegen de in aanmerking komende scholen in die zin overwegend zijn dat zij voor hem zwaarder wegen dan het nadeel dat het kind geen schoolonderwijs krijgt. Daarmee blijft hij precies binnen de smalle marges van de door de wetgever toegelaten weging¹⁴², maar benadrukt wel de consequenties van een beroep op richtingbezwaren.

Een zaak waarin het hof meer toelichting van de verdachte heeft verlangd dan deze wellicht strikt genomen gehouden was te bieden, was die welke aanleiding gaf tot het meergenoemde arrest van de Hoge Raad van 6 juli 2010.¹⁴³ De hamvraag was of de bezwaren die verdachte zei te hebben tegen een bepaalde gereformeerde school, geacht konden worden betrekking te hebben op de richting van die school. Daartoe heeft verdachte verscheidene stukken overgelegd, waarin zowel zijn eigen geloofsovertuiging werd toegelicht, als werd ingegaan op de (gestelde) richting van de school. Hij heeft ter zitting van het hof (en eerder ook van de kantonrechter) zijn beweegredenen en toegelicht. Ook is ter zitting van het hof een deskundige gehoord over de vraag of 'de bedenkingen waarop verdachte zich in casu beroept zelf kunnen worden herleid tot een enige bestaande (geloofs)richting, die van de richting van de genoemde school kan worden onderscheiden.'¹⁴⁴

Het hof vond niettemin dat 'moelijk te onderkennen is, welke wezenlijke bedenkingen tegen de richting (...) van het voor verdachtes kinderen beschikbare onderwijs verdachte nu precies koestert.' In al het beschikbaar gestelde materiaal werd 'naar 's hofs oordeel geen voldoende geconcretiseerde en herkenbare

¹⁴¹ Rechtbank Zutphen, 20 juni 2011, LJN BQ9135.

¹⁴² Kamerstukken II, 1967-1968, 9039, nr. 5, p. 14.

¹⁴³ LJN BI6719.

¹⁴⁴ Aldus verwoord door AG Aben in diens conclusie bij het arrest.

bedenking inzake richting van onderwijs aangewezen.' Het hof vond dan ook dat verdachte geen vrijstelling toekwam. In dit geval zou ook een nog uitvoeriger toelichting verdachte niet gebaat hebben, nu het hof de essentie van de bezwaren van verdachte – de betreffende school handelt in de praktijk onvoldoende naar de in haar statuten vastgelegde beginselen – niet als richtingbezwaren wilde erkennen.

Wat er ook zij van dat laatste oordeel¹⁴⁵, waar het de concretisering van richtingbezwaren betreft kan uit dit arrest in ieder geval worden afgeleid dat de Hoge Raad de rechter ruim baan biedt om, indien deze dat nodig acht ten behoeve de toetsing of van richtingbedenkingen sprake is, van de verdachte te verlangen dat hij zijn bedenkingen toelicht en concretiseert.

Relevant is voorts de opmerking van AG Aben in zijn conclusie bij het arrest, dat het oordeel van het hof over hoe het vrijstellingsberoep van de verdachte in concreto moet worden verstaan verweven is 'met waarderingen van feitelijke aard en om die reden in cassatie slechts op zijn begrijpelijkheid te toetsen. Ook indien de feitenrechter oordeelt dat uit hetgeen door of namens de verdachte is aangevoerd niet kan worden afgeleid dat de bedenkingen de richting van het onderwijs betreffen, en om die reden geen vrijstelling van leerplicht kunnen meebrengen, is dat een oordeel dat louter op zijn begrijpelijkheid kan worden getoetst.'¹⁴⁶

¹⁴⁵ Schrijver dezes deelt de opvatting van AG Aben dat bezwaren tegen de naleving in de praktijk van de in de statuten vastgelegde beginselen wel degelijk als richtingbezwaren zouden dienen te worden aangemerkt.

¹⁴⁶ Onderdeel 4.6.

Samenvatting

Hoofdstuk 1 (Achtergrond)

De Leerplichtwet 1969 (Lpw) biedt ouders van leerplichtige kinderen de mogelijkheid vrijstelling te krijgen van de inschrijvingsplicht wanneer zij een beroep doen op zgn. richtingbezwaren, dat zijn bedenkingen tegen de godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag van de scholen in de buurt. De laatste jaren neemt het aantal beroepen op de vrijstellingsmogelijkheid duidelijk toe. Het sleutelbegrip voor de beoordeling van richtingbezwaren, 'richting', is door de wetgever bewust goeddeels oningevuld gelaten. Het gevolg is dat de uitkomst van strafzaken waarin richtingbezwaren een rol spelen, niet altijd goed te voorspellen is. Het OM is als landelijke opererende organisatie gebaat bij een gemeenschappelijk referentiekader voor de beoordeling van beroepen op richtingbezwaren. Met het oog daarop heeft de landelijk jeugdofficier te Rotterdam het WBOM gevraagd te analyseren hoe het begrip 'richting' in art. 5 Lpw opgevat moet worden.

Hoofdstuk 2 (Onderzoeksvragen)

In dit advies staan de volgende twee vragen centraal

1. *Wat is de strekking van het begrip richting in art. 5, onder b, Lpw?*
2. *Welke eisen gelden voor de onderbouwing van een beroep op richtingsbezwaren?*

Hoofdstuk 3 (Wettelijk kader en procedure)

In dit hoofdstuk worden niet alleen de relevante bepalingen uit de Lpw weergegeven (3.1), maar wordt ook de procedure m.b.t. richtingbezwaren beschreven (3.2). De ouders die een beroep op vrijstelling van de inschrijvingsverplichting willen doen op grond van richtingbezwaren dienen daarvan de gemeente in kennis te stellen. Deze leerplichtambtenaar kijkt of aan de wettelijke vereisten is voldaan. Indien dat naar zijn oordeel niet zo is en de ouders (blijven) weigeren hun kind in te schrijven, maakt hij proces-verbaal op. Het is dan aan de strafrechter om in het kader van een eventuele vervolging ter zake van overtreding van de inschrijfplicht vast te stellen of de vrijstelling van rechtswege tot stand is gekomen.

Hoofdstuk 4 (Twee inleidende beschouwingen)

Hier worden twee onderwerpen behandeld die relevant zijn voor de context waarbinnen de beoordeling van richtingbezwaren plaatsvindt. Allereerst wordt in hoofdstuk 4.1 besproken dat steeds meer ouders een oneigenlijk gebruik maken van de procedure voor richtingbezwaren. Eigenlijk willen ze hun kinderen thuisonderwijs geven. Maar omdat de intentie om thuisonderwijs te geven in 1969 is geschrapt als zelfstandige mogelijkheid om vrijstelling te krijgen van de inschrijfplicht, voeren deze ouders (al dan niet gefingeerde) geloofs- of levensovertuiging geïnspireerde bezwaren aan tegen de scholen in de buurt.

In hoofdstuk 4.2 wordt vastgesteld dat het begrip 'richting' in andere onderwijswetgeving (de grondwet, de wetgeving over stichting en bekostiging van scholen en de regelingen omtrent vergoedingen voor het leerlingenvervoer) een zodanig andere invulling heeft gekregen, dat deze niet relevant is voor de interpretatie van art. 5 Lpw.

Hoofdstuk 5 ('Richting' en art. 5, onder b, Lpw')

Hoofdstuk 5.2 bespreekt de vraag of eisen gelden voor de achtergrond van de door de ouders aangevoerde richtingbezwaren. Dat blijkt niet het geval te zijn. De

wetgever zag de vrijstelling primair als een persoonlijke gewetenskwestie. Een beroep op richtingbezwaren is dus niet ongeldig omdat de ouders niet zelf tot een erkende geloofsgemeenschap of levensbeschouwelijke groepering behoren.

In 2010 aanvaardde de Hoge Raad voor het eerst een definitie van het begrip 'richting'.

De daaraan voorafgaande (en goeddeels nog steeds geldende) jurisprudentie wordt in hoofdstuk 5.3 besproken.

Al was er tot 2010 geen positieve definitie van het begrip 'richting', wel werd aangenomen dat

- 'richting' godsdienst en levensovertuiging omvatte
- en dat ook openbare en algemeen bijzondere scholen een 'richting' hadden (5.3.2)

Zeker zo belangrijk is wat níet als 'richting' wordt aangemerkt, 'de soort van het onderwijs, bezwaren tegen de leerplicht en bezwaren tegen de wettelijke inrichting.' (5.3.3) Bezwaren van pedagogisch-didactische aard zijn de belangrijkste categorie die niet wordt geacht op de richting betrekking te hebben, zijn die van pedagogisch-didactische aard. Een prominente vertegenwoordiger daarvan is de voorkeur voor thuisonderwijs in plaats van schoolonderwijs.

In 2008 wees het hof Amsterdam een arrest waarin het 'richting' als volgt omschreef: 'een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige overtuiging of levensbeschouwing'. De Hoge Raad aanvaardde die definitie in 2010.

In hoofdstuk 5.4 wordt geconcludeerd dat het belang van de definitie voor de praktijk niet moet worden overschat. In de na het arrest van 6 juli 2010 gewezen jurisprudentie speelt de definitie in elk geval tot op heden geen doorslaggevende rol. Bovendien lijkt de definitie te eng om van toepassing te kunnen zijn bij die richtingbezwaren waarbij openbare en/of 'verwaterde' scholen in aanmerking komen (5.4.3.). Wel kan uit het arrest worden afgeleid dat de richting van een school eerder dient te worden afgeleid uit de statuten dan uit de onderwijspraktijk van die school (5.4.2.).

Hoofdstuk 5.5 behandelt de mate waarin de rechter van ouders kan verlangen dat zij hun richtingbezwaren concretiseren. Enerzijds mag de rechter het gewicht van de aangevoerde bedenkingen niet toetsen, maar anderzijds moet hij wel beoordelen of die bedenkingen betrekkingen hebben op de richting. Volgens de Hoge Raad moet de ouder daartoe concretiseren welke bedenkingen hij heeft tegen de scholen die zich binnen redelijk afstand van zijn woning bevinden (5.5.1).

Omdat de concretisering ten dienste staat van de beoordeling van de rechter of de bezwaren richtingbezwaren zijn, is in de rechtspraak te zien dat naarmate het voor de rechter minder evident is dat een bezwaar betrekking heeft op de richting van een school, hogere eisen aan de toelichting worden gesteld (5.5.2.).

Het komt regelmatig voor dat de ouder een beroep op art. 5, onder b, Lpw onderbouwt met weinig meer dan de redenering: mijn levens- of geloofsovertuiging is X, de scholen in de buurt zijn niet van richting X, dus heb ik richtingbezwaren tegen alle scholen in de buurt.¹⁴⁷

¹⁴⁷

In dit verband zij ook verwezen naar het in de inleiding van dit advies aangehaalde citaat van Sperling en Storimans over ouders die schijnbaar alleen om aanspraak te kunnen maken op vrijstelling van de inschrijvingsplicht er toe overgaan 'te verklaren dat ze aanhanger zijn van een godsdienst of levensovertuiging, althans een 'richting', die nog niet in het Nederlandse scholenbestand vertegenwoordigd is.'

Al zijn er rechters die daarmee genoegen nemen, het ligt meer voor de hand dat verlangd wordt dat betrokken ouder onderbouwt waarom zijn overtuiging zich in concreto niet verdraagt met de grondslag van de betreffende scholen. Vervolgens kan echter in sommige gevallen een minimale toelichting volstaan om duidelijk te maken dat de bezwaren de richting betreffen. Dat betekent dat de deur wijd open staat voor degene die de richtingbezwarenprocedure wil misbruiken om thuisonderwijs te geven, zeker wanneer de rechter zich terughoudend opstelt om niet (de schijn te wekken) het gewicht van de bezwaren te toetsen.

Uit het arrest van de Hoge Raad van 6 juli 2010 blijkt in ieder geval dat de Hoge Raad de rechter ruim baan geeft om – indien deze dat nodig acht – ten behoeve van de toetsing of van richtingbedenkingen sprake is, van de verdachte te verlangen dat hij zijn bedenkingen toelicht en concretiseert.

Slotopmerkingen

De regeling met betrekking tot richtingbezwaren uit de Leerplichtwet 1969 is om verschillende redenen problematisch te noemen. In dit slothoofdstuk van een advies dat zich voor het overige vooral op het juridische concentreert, worden bij wijze van overweging ten overvloede een aantal opmerkingen van meer beleidsmatige aard gemaakt.

De Lpw biedt ouders de mogelijkheid vrijstelling te krijgen van de plicht hun leerplichtige kind op een school in te schrijven. De grondslag voor die vrijstelling is dat de ouders 'overwegende bedenkingen' hebben tegen de richting van de in aanmerking komende scholen. Wanneer de strafrechter een beroep op richtingbedenkingen aanvaardt, betekent dat dat een leerplichtig kind geen schoolonderwijs krijgt¹⁴⁸. Wanneer de rechter echter van oordeel is dat de ouders geen recht op vrijstelling toekomt, betekent dat vanzelf dat de ouders zich door het kind niet in te schrijven schuldig hebben gemaakt aan een strafbaar feit. Gelet op die consequenties van de strafrechterlijke beoordeling van een beroep op richtingbezwaren zou men verwachten dat de toe te passen criteria helder en eenduidig zijn en dat de te volgen procedure alle betrokkenen snel uitsluitel kan geven. Helaas, is dat, zoals uit dit advies moge blijken, onvoldoende het geval.

De problemen met de toepassing van de regeling vloeien in belangrijke mate voort uit drie keuzes die de wetgever van 1968-1969 heeft gemaakt¹⁴⁹:

- de keuze om de richting van de scholen tot het centrale perspectief voor de beoordeling van richtingbezwaren te maken;
- de keuze om de handhaving van de regeling bij het strafrecht te leggen;
- de keuze om thuisonderwijs als zelfstandig vrijstellingsgrond te schrappen;

Allereerst de keuze voor de richting van de school als centraal perspectief. Ooit was die keuze te billijken. De maatschappij was verzuimd en de scholen als gevolg van de schoolstrijd en de pacificatie zo mogelijke nog meer. Inmiddels kan echter niet steeds meer worden gezegd dat een school een duidelijke levensbeschouwelijke of godsdienstige identiteit heeft. Daarentegen is voor veel ouders de eigen identiteit juist veel belangrijker geworden en is de maatschappij ook veel pluriformer dan tijdens de invoering van de leerplichtwetgeving in 1900 en ook in 1969.

De wetgeving heeft met die ontwikkeling geen gelijke tred gehouden. Het gevolg is dat bij de beoordeling van richtingbedenkingen formeel de nadruk ligt op de richting van de scholen, terwijl daar in veel gevallen weinig over te zeggen valt. Een aanzienlijk aantal scholen heeft in de praktijk geen richting meer, zeker niet wanneer onder richting verstaan zou moeten worden 'een fundamentele oriëntatie, ontleend aan een welbepaalde godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging'. Alleen door ficties toe te passen als dat de statuten of de stichtingsgrondslag uit een ver verleden de richting van een school bepalen of door ook openbare scholen een richting toe te bedelen, kunnen de rechters het systeem van de richtingvrijstelling overeind houden.

Tegelijkertijd blijft wat de belangrijkste factor bij de rechterlijke afweging zou moeten zijn, de ernst en diepgang van de overtuiging van de ouders, goeddeels

¹⁴⁸ Strikt genomen kunnen de kinderen dan ook verstoken blijven onderwijs. Gelukkig lijkt het erop dat de vrijgestelde ouders in de praktijk steeds voor enige vorm van thuisonderwijs zorgen.

¹⁴⁹ Overigens deels door voort te bouwen op de Leerplichtwet 1900.

buiten beeld, omdat de wetgever heeft benadrukt dat de rechter het gewicht van de bedenkingen niet mag beoordelen.

Zeker wanneer de ouders ervoor kiezen hun beroep op richtingbedenkingen slechts summier toe te lichten hebben de rechters (en vooral ook de leerplichtambtenaren) weinig houvast.

Het relatief grote aantal zaken waarin het OM op basis van een door de leerplichtambtenaar gemaakt proces-verbaal heeft vervolgd en de strafrechter (alsnog) een beroep op richtingbezwaren erkent, bewijst dat de handhavingspraktijk slecht uit de voeten kan met het begrip 'richting'. Tegelijkertijd is het aannemelijk dat in sommige gevallen leerplichtambtenaren geen werk maken van een kennisgeving van een beroep op vrijstelling, terwijl niet op voorhand vaststaat of een strafrechter dat beroep zou aanvaarden.

Kortom, de bestaande wetgeving en de jurisprudentiële invulling daarvan stelt de leerplichtambtenaren, officieren van justitie en strafrechter onvoldoende in staat om bij een beroep op richtingbezwaren het koren van het kaf te scheiden. Er worden ouders vervolgd die niet vervolgd hadden hoeven worden en er worden kinderen thuisgehouden die wellicht gewoon naar school hadden gemoeten, wanneer een strafrechter de rechtsgeldigheid van het beroep had beoordeeld.

Daar komt bij dat de keuze van de wetgever voor een procedure waarbij eerst in het kader van een strafvervolgning door de rechter kan worden beoordeeld of aan de in de wet gestelde voorwaarde is voldaan, ongelukkig uitpakt.

Allereerst verdraagt de lange duur van een strafprocedure (zeker wanneer rechtsmiddelen worden ingesteld) zich slecht met het belang dat snel bekend is of een leerplichtig kind naar school moet of niet.

Op een meer abstract niveau kan men zich voorts afvragen of een strafproces het geëigend instrument is om met terugwerkende kracht vast te stellen of een ouder van rechtswege recht op vrijstelling heeft bezeten. In dit kader is ook van belang dat het feit dat een (mogelijke) strafrechtelijke vervolging op de loer ligt, ouders terughoudend kan maken om uitvoerig hun bedenkingen toe te lichten. Wanneer zij immers in dat verband argumenten naar voren brengen die door de rechter als niet op de richting betrekking hebbende wordt beschouwd, lopen zij niet alleen de gewenste vrijstelling mis, maar zullen zij in de regel ook veroordeeld worden. In de gepubliceerde rechtspraak zijn genoeg voorbeelden te vinden van ouders die zichzelf in de vingers hebben gesneden door hun beweegredenen met de rechter of de leerplichtambtenaar te delen.

Hoe dan ook is de juridische status van het contact van een nader onderhoud met de leerplichtambtenaar over een beroep op richtingbedenkingen problematisch. Moet bijvoorbeeld steeds de cautie worden gegeven?

In ieder geval is de onderbrenging in het strafrecht niet bevorderlijk voor de bereidheid van ouders om tekst en uitleg te geven over hun beweegredenen. Op het internet circuleren dan ook adviezen aan ouders om bij een eventueel beroep op richtingbedenkingen zo min mogelijk toelichting te geven en niet te reageren op verzoeken van de leerplichtambtenaar voor een nader onderhoud.

Een derde keuze van de wetgever die een wissel trekt op de praktijk met betrekking tot de richtingbezwaren is de uitsluiting van het thuisonderwijs als zelfstandige grond voor vrijstelling. In hoofdstuk 4.1 is beschreven hoe als gevolg van die beslissing thans steeds meer een beroep wordt gedaan op de richtingvrijstelling van art.5, onder b, Lpw, teneinde langs een omweg een kind toch thuisonderwijs te geven. De keuze om thuisonderwijs als vrijstellingsgrond te schrappen is de afgelopen jaren weliswaar in het parlement veel discussie gesteld, maar de

opeenvolgende bewindslieden hebben (al dan niet na wikken en wegen) besloten de status quo te handhaven. Dat is een beleidskeuze waar op zich goede gronden voor te geven zijn en die ook getuige de jurisprudentie van het EVRM vanuit grondrechtelijk perspectief te billijken is.

De consequentie is wel dat naar te voorzien valt, het oneigenlijk gebruik van de procedure voor richtingvrijstelling voortduurt. Daarbij hebben thuisonderwijsadepten die het slim spelen een grote kans om voor richtingvrijstelling in aanmerking te komen met als gevolg dat hun kinderen van schoolonderwijs verstoken blijven in strijd met de intentie van de wetgever.

De (demissionair) minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aangekondigd de regeling voor vrijstelling wegens richtingsbezwaren in die zin te willen herzien dat aan vrijstelling de voorwaarde wordt verbonden dat de ouders vervangend onderwijs aanbieden.¹⁵⁰ Tevens heeft zij aangekondigd met een beleidsmatige reactie te zullen komen op het rapport van de Onderwijsraad over richting en artikel 23 Gw (in welk rapport ook de vrijstelling wegens richtingbedenkingen aan de orde komt). Nu het ministerie toch al van plan is vanuit legislatief en beleidsmatig perspectief de Lpw en de richtingvrijstelling te herzien, ligt het voor de hand dat in dat kader ook aandacht wordt geschonken aan de in dit advies behandelde problematiek, niet in de laatste plaats vanwege de samenhang tussen het verbod op thuisonderwijs als vrijstellingsgrond en het beroep op richtingbezwaren.¹⁵¹ Wellicht de belangrijkste vraag die in het verband van een mogelijke herijking van de regeling met betrekking tot de richtingbezwaren aan de orde zou moeten komen, is waarom de beoordeling van de gegrondheid van richtingbedenkingen bij de strafrechter zou moeten blijven.¹⁵²

¹⁵⁰ Zie hfdst. 4.2.

¹⁵¹ Zie over die samenhang hfdst. 4.1.

¹⁵² Zie over die samenhang hfdst. 4.1.

[REDACTED]

Van: NVvTO thuisonderwijs.nl <info@thuisonderwijs.nl>
Verzonden: woensdag 20 juni 2012 11:46
Aan: [REDACTED] *OCW*
Onderwerp: thuisonderwijs; reactie op brief van wethouder Asscher

Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs [REDACTED]

[REDACTED]
tel. [REDACTED]
mobiel [REDACTED]
www.thuisonderwijs.nl

Aan de minister van OCW,
Mw. Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart
Rijnstraat 50
Den Haag

Onderwerp: thuisonderwijs; brief van wethouder Asscher

Lelystad/Wageningen, 20 juni 2012

Zeer geachte mevrouw Van Bijsterveldt,

We hebben via het internet kennisgenomen van de inhoud van een brief aan u, geschreven door de heer Asscher, wethouder Onderwijs van Amsterdam, van 13 juni 2012 met onderwerp "vrijstelling leerplicht art. 5 sub b".

In deze brief verzoekt de heer Asscher u om thuisonderwijs wegens overwegende richtingbedenkingen bij wet onmogelijk te maken.

In deze brief lezen we geen feitelijk verantwoorde zorgwekkende gronden daarvoor. Waar het vorig jaar nog ging om een potentieel van 70 Islamitische ouderparen die mogelijk thuisonderwijs wilden gaan geven, is er nu feitelijk sprake van twee gezinnen die hun vrijstellingsberoep door het gerechtshof erkend hebben gekregen.

Naast het ontbreken van zorgwekkende feiten die een dergelijk verzoek aan u zouden rechtvaardigen is deze brief gebaseerd op ongefundeerde en onjuiste aannamen.

De heer Asscher blijkt onvoldoende inzicht te hebben in de stromingen binnen de Islam en de levensbeschouwing van de betreffende gezinnen. Asscher benoemt dat het om Salafisten gaat. Naar onze informatie gaat het bij deze gezinnen om Soennieten, de meest voorkomende stroming in de Islam.

Het recht op onderwijs van de betrokken jongeren is naar onze mening niet in het geding. Deze gezinnen stonden onder de aandacht van de Raad voor Kinderbescherming, maar deze instantie zag geen reden tot zorg. De ouders hebben bovendien gezorgd voor een sociaal netwerk met daarin onder andere onderwijsbevoegde professionals voor hun kinderen. Ook wogen deze ouders de wensen en meningen van hun kinderen op een naar Nederlandse begrippen behoorlijke wijze mee in hun besluit tot thuisonderwijs wegens richtingbezwaar.

We betreuren dat wethouder Asscher geen juiste weergave van de situatie geeft.

Het verbaast ons bovendien dat wethouder Asscher zich pas op 13 juni met zijn zorgen tot u wendde, want de uitspraken van het gerechtshof waren van begin april van dit jaar.

Het is duidelijk dat wethouder Asscher een politieke overtuiging heeft tegen thuisonderwijs en dat hij alleen daarom twijfels heeft over de vraag of ouders in staat zijn "fatsoenlijk thuisonderwijs te geven". Hij heeft zich blijkbaar niet verdiept in de onderzoeken die in opdracht van uw ministerie gedaan zijn waaruit blijkt dat ouders (van welke gezindte ook) conscientieus thuisonderwijs geven.

Ook verdenkt hij richtingbezwaarde ouders voetstoots ervan zich niet te houden aan hun zorgplicht tot bevordering van de persoonlijkheidsontwikkeling van hun niet-schoolgaande kinderen (artikel 1:247 Burgerlijk Wetboek). Hij schiet daarin door en wekt de schijn van vooringenomenheid, iets waar een gemeente zich volgens artikel 2:4, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht van dient te onthouden.

De heer Asscher benoemt dat er geen toezicht op thuisonderwijs is. Hieruit maken wij op dat hij kennelijk niet op de hoogte is van uw wetsvoorbereiding om toezicht op thuisonderwijs te regelen en heeft hij ook niet paraat dat de Tweede Kamer na een uitvoerig debat besloten op 23 december 2011 in grote meerderheid besloten heeft deze vrijstelling te willen handhaven.

We hopen en vertrouwen erop dat de u de heer Asscher hierop opmerkzaam wilt maken. Wij stellen het erg op prijs wanneer u de heer Asscher gerust stelt met deze informatie.

U kunt daarbij eventueel opmerken dat de heer Asscher er door zijn grote inzet voor kwaliteitsverbetering van het schoolonderwijs in Amsterdam van de laatste jaren al voor heeft kunnen zorgen dat het aantal ouders dat koos voor thuisonderwijs beperkt bleef. In landen als Finland, Denemarken en Noorwegen, waar thuisonderwijs een zaak van vrije keuze is, kiezen namelijk ook maar enkele honderden ouders voor thuisonderwijs, vanwege de goede reputatie van het schoolonderwijs aldaar.

Ten slotte willen wij u graag mededelen dat wij een notitie voorbereiden, waarin wij nader ingaan op de toezichtcriteria voor vrijstelling die u in uw brief van 7 december 2011 noemde. In het bijzonder zullen wij daarin ingaan op de advisering door deskundigen in (thuis)onderwijs.

Graag uw reactie.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

Voorzitter en Secretaris van de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs

[REDACTED]

Van: [REDACTED] *OCW*
Verzonden: donderdag 12 juli 2012 11:36
Aan: [REDACTED] *NWTO*
Onderwerp: antwoord op brief Asscher
Bijlagen: EDOC-#420419-v4-Vrijstelling_leerplicht_op_grond_van_artikel_5_sub_b.DOC

Beste [REDACTED],
zoals beloofd bij deze het antwoord van de minister op de brief van wethouder Asscher.
Vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | [REDACTED] | [REDACTED] | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K [REDACTED] | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

[REDACTED]

Van: [REDACTED] *ocw*
Verzonden: maandag 27 augustus 2012 12:35
Aan: [REDACTED] *MVTO*
Onderwerp: RE: Notitie Thuisonderwijs: waarborgen recht op onderwijs

Beste [REDACTED]

Ik ben de afgelopen twee weken met verlof geweest en vandaag weer begonnen. We hebben je e-mail en notitie in goede orde ontvangen en nemen die mee in de voorbereidingen van het wetsvoorstel.
Ik zal ons secretariaat vragen om binnenkort een afspraak in te plannen om jullie bij te praten.

Vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K [REDACTED] | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

Van: [REDACTED] [mailto:[REDACTED]] *MVTO*
Verzonden: vrijdag 17 augustus 2012 9:26
Aan: [REDACTED] *ocw*
CC: [REDACTED] *ocw*
Onderwerp: Notitie Thuisonderwijs: waarborgen recht op onderwijs

Geachte heer [REDACTED], beste [REDACTED]

Zoals aangekondigd en afgesproken ontvangt u hierbij de notitie "Thuisonderwijs: waarborgen van het recht op onderwijs".

Deze notitie geeft de visie van de Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs weer, bevat verkenningen van deze materie, benoemt juridische en politiek-bestuurlijke aandachtspunten en geeft aanbevelingen.

De inhoudsopgave, de inleiding en de samenvatting voorin de notitie, geven een goed overzicht van de inhoud en reikwijdte van deze notitie. Onze aanbevelingen over de voorwaarden, zoals door de minister aan de Tweede Kamer genoemd, staan omkaderd op diverse plaatsen in deze notitie waar zij inhoudelijk besproken worden.

Wij hopen en vertrouwen erop dat u deze notitie betreft bij de voorbereidingen voor en het gesprek met de minister.

Deze notitie is geschreven om u te inspireren tot een goede aanpak om het recht op onderwijs voor thuisonderwijs (vrijstelling van leerplicht) te regelen.

Alvast bedankt voor uw inspanningen in deze.

Graag ontvang ik een eenvoudig antwoordmailtje waaruit blijkt dat u de notitie en deze e-mail ontvangen hebt.

Wij kijken uit naar uw uitnodiging voor een gesprek.

Tot ziens!

Met vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED]

Onderwerp: Wetsvoorstel thuisonderwijs
Locatie: kamer 12.127

Begin: ma 8-10-2012 10:30
Einde: ma 8-10-2012 11:30

Terugkeerpatroon: (geen)

Vergaderingsstatus: Nog niet gereageerd

Organisator: [REDACTED]

Tijd: maandag 8 oktober 2012 10:30-11:30 (GMT+01:00) Amsterdam, Berlin, Bern, Rome, Stockholm, Vienna.
Locatie: kamer 12.127

~~*~*~*~*~*~*~*

Beste heer van [REDACTED] heer [REDACTED]

Hierbij nodig ik u uit voor een overleg betreft wetsvorostel thuisonderwijs die ik gepland heb op verzoek van [REDACTED]s.

Dit overleg gaat plaatsvinden op maandag 8 oktober van 10.30-11.30 uur in kamer 12.127 in de Hoftoren, Rijnstraat 50 te Den Haag.

Bezoekers zijn aangemeld en er zijn voorlopig 2 parkeerplaatsen gereserveerd voor dhr. [REDACTED]
Kentekennummer van dhr. [REDACTED] wordt aan [REDACTED]s doorgegeven.

Met vriendelijke groet,
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

Van: [REDACTED] *OCW*
Verzonden: woensdag 10 oktober 2012 13:16
Aan: info@thuisonderwijs.nl
Onderwerp: nieuwe afspraak + procedurevergadering

Beste [REDACTED]

zoals ik vandaag telefonisch al heb laten weten, heb ik ons secretariaat gevraagd om op korte termijn een nieuwe afspraak met jullie in te plannen. Wellicht kunnen jullie alvast kijken op welke data jullie beschikbaar zijn.

Ik heb navraag gedaan. Bij ons is niet bekend dat het onderwerp thuisonderwijs morgen op de agenda van de procedurevergadering Onderwijs staat. Waarschijnlijk wordt de agenda in de loop van de dag op de website van de Tweede Kamer gepubliceerd.

vriendelijke groet,
[REDACTED]

[REDACTED]
Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: maandag 22 oktober 2012 13:11
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED]
Onderwerp: gesprek thuisonderwijs

Beste collega's,

Zojuist 1 uur en 3 kwartier met de vereniging van thuisonderwijs zitten praten. De voornaamste punten ik uit het gesprek heb meegenomen zijn de volgende:

- De manier waarop we invulling willen geven aan het plan van aanpak en de extern deskundige kan in beginsel op instemming rekenen. Openstaand punt is de mate van onafhankelijkheid van de extern deskundige: iemand dicht bij het gezin of juist niet?
- De NVvTO is kritisch ten aanzien van de taaleis aan beide ouders en zien liever een oordeel van de deskundige over de bekwaamheden van de ouders/thuisonderwijzers. De afspraak is gemaakt dat de NVvTO bij haar achterban nagaat hoeveel ouders al voldoen, relatief makkelijk kunnen voldoen en moeilijk zullen kunnen voldoen.
- De NVvTO is kritisch over de rol van de leerplechtambtenaar. Enerzijds vinden ze een gesprek met de leerplechtambtenaar niet nodig. Anderzijds willen ze voorkomen met achterdochtige leerplechtambtenaren te maken te hebben die zonder aanleiding doorverwijzen naar AMK. Afsproken is dat zij de hoofdlijnen zouden aangeven van een protocol o.i.d. dat zou kunnen dienen als richtlijn en voor professionalisering van leerplechtambtenaren.
- De NVvTO heeft een enquête gehouden onder haar leden over hoe de vrijstelling in de praktijk werkt. De hoofdlijnen van hun bevindingen sturen ze aan ons toe.

Groet,
[REDACTED]

[REDACTED] Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap | Directie Primair Onderwijs
Rijnstraat 50 | 2515 XP Den Haag | Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag | IPC 2400
T [REDACTED] | M [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

[REDACTED]

Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: dinsdag 30 oktober 2012 17:28
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED] OCW
Onderwerp: voortgang wetsvoorstel thuisonderwijs

Dag collega's,

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | Directie Primair Onderwijs | Beleidsmedewerker | Ministerie van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschap
K 12.092 | T [REDACTED] | E [REDACTED]@minocw.nl

[REDACTED]
Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: vrijdag 25 januari 2013 11:21
Aan: [REDACTED] NVvTO
CC: [REDACTED] OCW + NVvTO
Onderwerp: RE: brief met bijlagen over enquetes

Zal ik doen.

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED] NVvTO
Verzonden: maandag 21 januari 2013 14:53
Aan: [REDACTED] OCW
CC: [REDACTED] OCW + NVvTO
Onderwerp: Re: brief met bijlagen over enquetes

Dankjewel voor de update, [REDACTED]

Ik heb je bericht doorgegeven aan mijn medebestuurders.

Als er vragen opdoemen over kwesties die misschien nog niet duidelijk tussen ons en jullie aan de orde zijn geweest, wil je ons dat dan laten weten?

Vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED] NVvTO
tel [REDACTED], bgg [REDACTED]
fax [REDACTED], bgg [REDACTED]
skype: [REDACTED]

----- Original Message -----

From: "[REDACTED]" <[REDACTED]@minocw.nl>
To: "[REDACTED]" <[REDACTED]@nvvto.nl>
Cc: "[REDACTED]" <[REDACTED]@minocw.nl>; [REDACTED]
<[REDACTED]@minocw.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@minocw.nl>
Sent: Monday, January 21, 2013 12:44 PM
Subject: RE: brief met bijlagen over enquetes

Dag [REDACTED]

Zoals ik ook al telefonisch heb aangegeven evalueren we op dit moment de ingezette beleidslijn in overleg met de nieuwe bewindspersoon. Zodra er duidelijk is wat uit dat proces komt reageer ik op jullie mail.

Groet,

[REDACTED]

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: NVvTO.nl [mailto:[REDACTED]@nvvto.nl]
Verzonden: maandag 7 januari 2013 10:17
Aan: [REDACTED]
CC: [REDACTED]
Onderwerp: brief met bijlagen over enquetes

Beste [REDACTED]

Allereerst namens het bestuur van de NVvTO een gelukkig nieuw jaar toegewenst!

Hierbij, zoals afgesproken, de brief van de NVvTO met drie bijlagen,
samengevoegd in één pdf.

In de bijlagen vinden jullie onder andere de beknopte versie van resultaten
van de twee enquêtes die bij bij thuisonderwijzers hebben gehouden.

Vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted] van Zandam

[redacted] NVvTO

tel [redacted], bgg [redacted]

fax [redacted], bgg [redacted]

skype: [redacted]

Geen virus gevonden in dit bericht.

Gecontroleerd door AVG - www.avg.com

Versie: 2013.0.2890 / Virusdatabase: 2639/6046 - datum van uitgifte:
01/20/13

Nederlandse Vereniging voor Thuisonderwijs

Donaustraaf 158, NL-8226 LC Lelystad
Telefoon 0320-258461, fax: 0320-258098 of 084-8377301
internet: www.nvvto.nl, e-mail: info@nvvto.nl
bankrekening 6113905

Aan: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap
Afdeling Primair Onderwijs
t.a.v. de heer [REDACTED]
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Betreft: notitie over waarborgen bij thuisonderwijs
Aantal pagina's: 3
Lelystad, 6 januari 2013

Geachte heer [REDACTED], beste [REDACTED]

In vervolg op het gesprek van 22 oktober 2012 ontvang je volgens afspraak deze brief. Hierbij voorzien we je in de gevraagde praktijkinformatie over de rol van de leerplichtambtenaar (lpa) en gaan we in op enkele voorgenomen voorwaarden, voorzien van argumentatie en nieuwe praktijkinformatie.

In de bijlagen vind je informatie over de twee gehouden enquêtes om praktijkinformatie van thuisonderwijzers op te halen en bouwstenen voor een protocol voor de rol van de lpa.

De rol van de leerplichtambtenaar (lpa)

Wij achten onvoldoende mogelijkheden aanwezig voor een jaarlijks inhoudelijk- en voortgangsgesprek door de lpa met de ouders en kinderen.

- De helft van de leerplichtambtenaren blijken nu al NIET goed geëquipeerd te zijn op hun taak op het gebied van thuisonderwijs en/of vrijstellingsgronden.
- Het contact met leerplichtambtenaren wordt door 44% van de ouders als onvoldoende gekwalificeerd.

(Zie bijlage 1 enquête februari 2012 voor een uitgebreide beschrijving).

Daarnaast is de lpa niet onderlegd om op de inhoud van het thuisonderwijs in te gaan. De lpa kan wel een administratief gesprek voeren, zoals voor het afvinken van het plan van aanpak en het advies van een deskundige. Maar daarvoor is geen gesprek nodig. Dit kan namelijk ook schriftelijk, eventueel ondersteund door telefonisch of e-mailcontact.

Het argument dat kinderen van de "radar verdwijnen" acht de NVvTO niet valide. De "schoolonderwijsradar" wordt verward met de "maatschappelijke radar". In ons dichtbevolkte land (de meeste thuisonderwezen kinderen komen voor in de Randstad) is er altijd een toezien oog op het welbevinden van kinderen door burens, kennissen, familie en verenigingen. Ook worden ze gezien door huisartsen en ander medische professionals. Daarnaast bestaan er nu al voldoende mogelijkheden voor lpa om bij een beroep op vrijstelling bij probleemsignalen maatregelen te nemen (AMK, RvdK en Jeugdzorg). Deze worden benut.

Ten slotte achten we het juridisch onhoudbaar dat kinderen bij een jaarlijks gesprek aanwezig dienen te zijn. Dit zou een volstrekt novum in het Nederlandse recht introduceren.

Citaat: "Een kind zit er toch ook niet bij, bij het oudergesprek op school. Ik vind het emotioneel niet goed om mijn kinderen mee te nemen naar zo'n gesprek. Het blijft altijd spannend of je mag blijven thuisonderwijzen. Ik wil niet dat mijn kinderen denken dat ze iets verkeerd hebben gezegd, waardoor ze gedwongen naar school moeten". (Uit enquête december 2012).

Aanbeveling 1: Een andere oplossing zoeken voor het houden van een jaarlijks voortgangsgesprek door een lpa (zoals door een deskundige, verwoord in eerder ontvangen notitie van augustus 2012).

Aanbeveling 2: Leerplichtambtenaren beter equiperen voor hun taak, door betere scholing en een protocol voor thuisonderwijs. Zie bijlage 3 voor suggesties.

Niveau 3F Nederlandse Taal

De aangepaste voorwaarde, dat beide ouders nu over 3F Nederlandse taal moeten gaan beschikken, kwam in het gesprek van oktober 2012 als een volslagen verrassing. Vooral omdat noch de minister noch de Tweede Kamer dit eerder aangegeven hebben. Ook de argumentatie ontbrak hiervoor, naar onze mening.

Van de personen die het leeuwendeel van het thuisonderwijs verzorgt, beschikt 80% over dit niveau. 12% van deze personen beschikt daar niet over, maar heeft daarvoor een adequate oplossing gevonden. Opmerkelijk is dat in een andere (moeder)taal deze ouders wel over dit niveau beschikken. Opmerkelijk is ook dat de overgrote meerderheid van kinderen die thuisonderwijs krijgen in de leeftijd van de basisschool zitten (zie bijlage 2).

Daarom acht de NVvTO onvoldoende redenen aanwezig om van beide ouders te verlangen om 3F Nederlandse Taal te overleggen. We vinden dit onnodig belastend, een verhoging van onnodige administratieve lasten en in een aantal situaties moeilijk uitvoerbaar.

In een aantal gevallen is het ook anderszins complicerend wanneer in het geval van echtscheiding één van de ouders de andere, thuisonderwijzende ouder het bewijs van 3F NIET wil overleggen. Ook is niet altijd even duidelijk wie als ouder gezien wordt, gezien het voorkomen van samengestelde gezinnen met nieuwe partners. Dit brengt het (continueren) van (thuis)onderwijs van het kind onnodig in gevaar.

Daarnaast achten we voldoende factoren voor zelfselectie in de bestaande praktijk aanwezig. De sociale omgeving van thuisonderwijzers is (zeer) kritisch op dit voornemen. De ouders hebben voldoende opleiding genoten. De ouders gaan consciëntieus te werk (onderzoek Blok).

Ouders uit zogenaamde "achterstandssituaties" begeven zich doorgaans niet op het thuisonderwijspad. Daarvoor ontbreekt het vaak aan (het zien van) mogelijkheden om het thuisonderwijs in te vullen en deze verantwoordelijkheid op zich te nemen. Anderzijds zijn ouders te veel in beslag genomen door het voorzien in voldoende middelen van bestaan aan de "onderkant van de arbeidsmarkt" (laag inkomen, onzeker werk, meerdere banen). Thuisonderwijs geven betekent immers direct minder/geen inkomen vergaren en is aldus geen optie.

Aanbeveling 3: Eén hoofdverantwoordelijke voor het thuisonderwijs zorgt voor voldoende beheersing van de Nederlandse taal. Alternatieven toelaten voor de wijze waarop voorzien wordt in het niveau 3F Nederlandse Taal. Ouders dienen de deskundige hierover te informeren. De deskundige adviseert hierover in samenhang met het plan van aanpak (zie notitie augustus 2012).

Loslaten van de rigide eis dat beide ouders hierover moeten beschikken.

Bekostiging deskundigen

Bijna de helft van de ouders geeft aan niet of met moeite de bekostiging van deskundigen te kunnen betalen.

In toelichtingen geven ouders aan dit ook niet rechtvaardig te vinden. Ouders betalen het thuisonderwijs helemaal zelf. Zij kunnen op geen enkele maatschappelijke regeling een beroep doen als tegemoetkoming in de kosten. Zij zijn zich ervan bewust dat een kind op school de samenleving 6000 euro kost en vinden het onredelijk om geconfronteerd te worden met de kosten van een deskundige die door de (politiek) samenleving nodig geacht wordt als toezicht op het thuisonderwijs. Bovendien blijkt hiervoor geen noodzaak aanwezig (onderzoek naar thuisonderwijs, zoals door H. Blok e.a. verricht in opdracht van het ministerie van OCW).

Aanbeveling 4: Bekostiging van toezicht niet verhalen op ouders.

Juridische knopen

Drie juridische knopen waarvoor aandacht nodig is:

1. Erkenning van thuisonderwijs als volwaardige vorm van onderwijs is onontkoombaar voor het kunnen invoeren van wetswijzigingen over voorwaarden en toezicht. Het één kan niet zonder het ander.
2. Alleen een wetswijziging doorvoeren voor vrijstellingen onder art. 5.b en niet voor andere vrijstellingen leidt tot een discriminerende aanpak, in strijd met het gelijkheidsbeginsel. Een oplossing zou kunnen zijn de vrijstellingsgronden te verbreden.
3. Er is een procedure nodig voor kinderen die een school hebben bezocht of ingeschreven hebben gestaan, waarvan ouders een beroep willen doen op vrijstelling. Hiervoor zijn twee belangrijke argumenten. Het EVRM erkent dat ouders van levensovertuiging kunnen veranderen en ouders ervaren pas wanneer hun kind naar school gaat, dat hun levensovertuiging (substantieel) botst met die van school. Hierover is jurisprudentie. Zonder een adequate procedure wordt de samenleving belast met kostbare rechtszaken. Voorwaarden en toezicht invoeren, vereist ontwikkeling van genoemde procedure, conform de vrijstellingsregeling art. 5.b. (Zie ook de notitie van augustus 2012.)

Aanbeveling 5: Thuisonderwijs erkennen als een volwaardige vorm van onderwijs.

De NVvTO verzoekt je om de inhoud van deze brief mee te nemen in de startnotitie. Wij zijn bereid tot nadere toelichting van deze brief en verstrekken op jouw verzoek nadere informatie over de gehouden enquêtes.

Graag ontvangen we een uitnodiging voor een gesprek om mee te denken over de nadere invulling van de voorgestelde voorwaarden.

Namens het bestuur van de NVvTO,
Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

[Redacted signature]

Bijlage 1: een enquête gehouden onder thuisonderwijzers februari 2012
Bijlage 2: een enquête gehouden onder thuisonderwijzers december 2012
Bijlage 3: bouwstenen voor scholing en een protocol voor de rol van de lpa.

Bijlage 1: Enquête gehouden onder thuisonderwijzers februari 2012

Enquête februari 2012

In februari 2012 heeft de NVvTO een enquête gehouden onder thuisonderwijzers. De enquête bevatte o.a. vragen over de rol van en ervaringen met Leerplichtambtenaren. Deze enquête is door 90 ouders ingevuld.

Vraag: Wist de LPA naar uw idee vooraf iets over thuisonderwijs en/of vrijstellingsgronden?

- Helemaal niets: 26%
- Een beetje: ruim 26%
- De LPA had al enige ervaring: 20%.
- De LPA had erg veel ervaring: ruim 3%.
- Weet ik niet: 25%.

Toelichting en conclusie: Ruim de helft van de Leerplichtambtenaren is niet goed geïnformeerd en daarmee niet geëquipeerd op hun taak op het gebied van thuisonderwijs en/of vrijstellingsgronden.

Vraag: Hoe heeft u het contact met de Leerplichtambtenaar ervaren?

- Het contact was geweldig: ruim 9%.
- Het contact was goed: 19%.
- Het contact was redelijk: 28%.
- Er waren meer slechte dan goede momenten: 21%.
- Het was ronduit slecht: ruim 23%.

Toelichting en conclusie: Dit betekent dat van de respondenten 44% ontevreden is. Wij concluderen hieruit dat het contact met de leerplichtambtenaar verbetering behoeft. Wij vinden 44% een te hoog percentage.

Bijlage 2: een enquête gehouden onder thuisonderwijzers december 2012

Enquête december 2012

In december 2012 heeft de NVvTO een enquête gehouden onder thuisonderwijzers. De enquête bevatte o.a. vragen over het (behalen van het) opleidingsniveau Nederlandse taal, de aansluiting op vervolgonderwijs of arbeidsmarkt en de bekostiging van een deskundige. Deze enquête is door 150 ouders ingevuld. Bij het weergeven van percentages in het onderstaande zijn de getallen achter de komma weggelaten.

Verhouding kinderen PO en VO

Van de thuis onderwezen kinderen in leerplichtleeftijd (opgegeven door respondenten) heeft 82% de basisschoolleeftijd. 18% Heeft de leeftijd van voortgezet onderwijs.

Opleidingsniveau 3F Nederlandse Taal

Vraag: Beschikken beide ouders over het opleidingsniveau 3F Nederlands, zoals de minister voorstelt? Toelichting: dit niveau 3F gaat over het niveau van de beheersing van de Nederlandse taal. Dit niveau is behaald bij een MBO-4 of HAVO-diploma (of hoger). Aantoonbaar door een erkend diploma of certificaat. Voor ex-pats wil de minister een uitzondering maken. Dat zijn gezinnen waarvan de thuis onderwezen kinderen niet de Nederlandse nationaliteit hebben.

Beide ouders: 64%

Eén van beide ouders: 21%

Geen van beide ouders: 3%

Mijn thuisonderwezen kinderen hebben niet de Nederlandse nationaliteit, daarom geldt deze vraag niet voor mij: 3%

Niet beantwoord: 7%

Leefsituatie

Twee ouders met kinderen: 80%

Eenoudergezin: 9%

Andere samenleefvorm: 4%

Niet beantwoord: 8%

Vraag: Beschikt iedereen die het leeuwendeel van het thuisonderwijs verzorgt over het opleidingsniveau 3F Nederlands? (MBO-4 of HAVO-diploma (of hoger)).

Ja: 81%

Nee: 12%

Niet beantwoord: 7%

Vervolg vraag: Hebben de thuisonderwijzende ouders zonder 3F-niveau in Nederlands (12%) een met 3F vergelijkbaar niveau in een andere taal, en zo ja in welke taal? (meerkeuzevraag, meerdere antwoorden mogelijk).

Engels: 8%

Frans: 0%

Duits: 1%

Andere talen: 2% (Russisch, Spaans, Tsjechisch, Slowaaks)

Geen enkel 3F-niveau: 1%.

Vervolg vraag: Hoeveel tijd is er naar schatting nodig om het vereiste Nederlandse taalniveau 3F te behalen door de (12%) ouders die dit niveau nog niet hebben?
Toelichting: door een cursus of opleiding te volgen of door u voor te bereiden voor een toets.

- 1 jaar: 5%
- 2 jaar: 2%
- 3 jaar: 2%
- Lukt helemaal niet: 2%
- Niet beantwoord: 1%

Vraag: Op welke wijze denkt u dat uw thuis onderwezen kinderen toegang krijgen tot vervolgonderwijs en/of de arbeidsmarkt?

- Toelatingsexamen: 17%
- Staatsexamen (VMBO, HAVO of VWO): 38%
- Anders: 13%
- Weet ik nog niet: 25%
- Niet beantwoord: 7%

Bekostiging deskundige

Vraag: Kunt u – indien nodig - zelf een deskundige betalen die advies moet geven over uw plan van aanpak, ervan uitgaande dat dit 200 tot 300 euro kost? Toelichting: de minister wil dat ouders jaarlijks een plan van aanpak maken voor hun thuisonderwijs en wil dat een deskundige in thuisonderwijs daarover advies geeft.

- Ja, makkelijk: 23%
- Ja, met moeite: 28%
- Nee, helemaal niet: 18%
- Weet ik nog niet: 21%
- Niet beantwoord: 10%

Bijlage 3: bouwstenen voor scholing en een protocol voor de rol van lpa

Leerplichtambtenaren zijn nu niet geëquipeerd voor hun taak op het gebied van thuisonderwijs en vrijstelling van leerplicht.

Als NVvTO sluiten wij dan ook ferm aan bij het in oktober uitgesproken voornemen van OCW om de lpa stevig bij te scholen en een heldere, kaderstellende instructie dienen te krijgen voor interactie met thuisonderwijsouders, met behulp van een te volgen protocol.

Adequaate scholen en bijscholen van lpa, kan alleen slagen vanuit een visie op thuisonderwijs en vrijstelling van leerplicht. Dit impliceert dat gemeenten, lpa en Ingrado, de koepelorganisatie van leerplichtambtenaren, een visie uitdragen die aansluit bij de beleidskaders van OCW en de heersende opvattingen over thuisonderwijs op basis van vrijstelling van de leerplicht (schoolplicht) volgens de wetenschappelijke inzichten (zie ook notitie van augustus 2012).

Concreet betekent dit dat Ingrado zich publiek onthoudt van het uiten van o.a. het vooroordeel dat "schoolonderwijs altijd beter is dan thuisonderwijs". Ingrado, gemeenten en lpa erkennen thuisonderwijs als volwaardige vorm van onderwijs.

In de tekst hierna benoemen we consequent de lpa, omdat dit overeenkomt met de voorgestelde voorwaarden. In onze brief opteren wij voor een andere oplossing voor de persoon die een jaarlijks gesprek met ouders en (deels) met hun kinderen voeren (aanbeveling 1).

Bouwstenen voor scholing van leerplichtambtenaren en voor een protocol:

I. Onderscheid tussen vooroordelen en signalen

Een lpa kent de objectieve basisinformatie over thuisonderwijs, vooral:

(1) redenen in Nederland om dit te doen (namelijk gebruikmaking van het grondrecht op vrijheid van levensovertuiging);

(2) de informatie wat het precies inhoudt, qua educatie en socialisatie en de diversiteit in verschillende manieren om dit te doen;

(3) de resultaten uit bekend (wetenschappelijk) onderzoek naar thuisonderwijs, zoals aangegeven in hoofdstuk 3 van onze notitie van augustus 2012.

De lpa is geschoold op duidelijke criteria en hanteert zorgvuldigheidseisen bij (vermeende) signalen van kindermishandeling (over wanneer wel of niet ingrijpen of doorverwijzen nodig is) en werkt conform een stappenplan.

De lpa is geschoold in en heeft ervaring met hoe "zicht te krijgen" op het welbevinden van het kind en is zich ervan bewust dat dit tijdens een momentopname plaatsvindt.

De lpa heeft daarbij oog voor zijn eigen aandeel in de interactie met ouders en kinderen en de context waarin dit plaatsvindt.

De lpa bespreekt zijn indrukken eerst met de ouders.

Het handelingsprotocol en beoordelingsprotocol dat dit regelt is in samenwerking met de NVvTO en waar nodig met het expertisecentrum thuisonderwijs tot stand gekomen.

De ambtsinstructie van de lpa wordt in overeenstemming gebracht met genoemde protocollen.

De lpa is bekend met de veel voorkomende levensovertuigingen in de samenleving.

II. Aard van de relatie lpa – ouders

Een lpa benadert ouders en hun kinderen met een respectvolle open houding.

Een lpa is in staat om een mensgerichte wijze contact te onderhouden met ouders.

Daarvoor is het nodig dat een lpa volgens een bepaalde methodiek is geïnstrueerd in het voeren van gesprekken.

Dit betekent dat een lpa in deze gesprekken afstand doet van zijn methodisch geschoolde bevoegdheden als BOA. Dat wil zeggen dat de lpa geen verhoor kan afnemen of informatie uit deze gesprekken zonder meer kan gebruiken voor een proces-verbaal of signalering naar derden. Dit om te voorkomen dat de lpa met twee

petten op zit waardoor hij zijn taak van het houden van een jaarlijks gesprek niet behoorlijk kan uitvoeren.

III. Geen inhoudelijk gesprek

Een lpa onthoudt zich van onderwijsinhoudelijke vragen en opmerkingen.

Een lpa stelt geen vragen aan kinderen met de bedoeling hun onderwijskennis of niveau te testen.

IV. Rechten van ouders

Ouders hebben het recht om een derde als toehoorder of belangenbehartiger mee te vragen naar het gesprek.

Ouders hebben het recht om keuzes te maken in het wel of niet ingaan op onderwerpen die de lpa aansnijdt.

Ouders hebben het recht om zelf te bepalen of ze hun kinderen mee nemen naar een gesprek met de lpa.

Ouders mogen het gesprek opnemen.

V. Beleid vrijstelling van leerplicht - thuisonderwijs

De gemeente en/of de lpa mogen de jaarlijkse gesprekken niet gebruiken om materiaal te verzamelen om het thuisonderwijs in hun gemeente aan banden te leggen of terug te dringen.

Gemeenten en lpa dienen neutraal te staan ten opzichte van de aanvrager van vrijstelling van leerplicht. Zij dienen thuisonderwijs als een volwaardige vorm van onderwijs te beschouwen. Politieke voorkeuren mogen hierbij geen rol spelen.

Een leerplichtambtenaar en de gemeente hanteren een mensgericht beleid in omgangsvormen (geen ouder en kind, die al jaren over vrijstelling beschikken, overdag op straat aan (laten) houden en louter daarop een zorgmelding richting AMK opmaken, zoals recentelijk in Amsterdam gebeurde. Geen standaard verwijzing naar Jeugdzorg of RvdK zoals de gemeente Amsterdam is gaan voeren).

Ingrado gaat een neutraal beleid voeren voor wat betreft vrijstelling van leerplicht en thuisonderwijs en erkent thuisonderwijs als volwaardige vorm van onderwijs.

VI. Klachtenregeling

Iedere gemeente dient een bezwaren- en klachtenregeling te hebben, waar ouders met klachten over de lpa terecht kunnen. Een klachtenregeling die eindigt bij de leidinggevende van de lpa is onvoldoende.

[REDACTED]
Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 13 mei 2013 21:29
Aan: [REDACTED]
CC: [REDACTED]
Onderwerp: RE: SPOED!
Bijlagen: passage thuisonderwijs TK brief art 23 opm TH.doc

Dag [REDACTED],

Alles goed bij het CB?

Bijgevoegd een versie waarbij [REDACTED]. Ben benieuwd wat je ervan vindt.

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Groet,

[REDACTED]

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 13 mei 2013 20:28
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: SPOED!

Hoi [REDACTED]
ik heb de opmerkingen van de staatssecretaris verwerkt.

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Beter zo? Als je akkoord bent, verwerk ik eea morgenvroeg in Edoc.
Fijne avond,
[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 13 mei 2013 14:30
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Fw: SPOED!

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [REDACTED]
Verzonden: Monday, May 13, 2013 02:27 PM
Aan: [REDACTED]
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: FW: SPOED!

Hoi allemaal,

Bijgevoegd de opmerkingen van de staatssecretaris mbt de beleidsbrief over artikel 23. Succes met het verwerken van deze en de eerder gegeven opmerkingen. Als ik jullie kan helpen, hoor ik het graag.

Groetjes [REDACTED]

Dag [REDACTED]

[REDACTED]

Groet,

1

[REDACTED]
Van: [REDACTED] OCW
Verzonden: dinsdag 21 mei 2013 14:33
Aan: [REDACTED] OCW
Onderwerp: thuisonderwijs in artikel 23 Grw brief

Dag [REDACTED],

Ik heb een terugkoppeling gekregen uit de RWIZO van S. en toen heeft hij ook de brief met zijn aantekeningen meegegeven. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

*Kun jij nog een tekstsuggestie doen? Graag in e-doc, versie 44 werken. Met wijzigingen bijhouden. Als het niet lukt, mag je me ook een tekst mailen. Lukt dat uiterlijk donderdag nog?

Groet,
[REDACTED]

[REDACTED] | Directie Wetgeving en Juridische Zaken | Afdeling Primair Onderwijs/Voortgezet Onderwijs | Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap | Rijnstraat 50 | kamer 06.047 | 2515 XP 's-Gravenhage | [REDACTED]

Aantal vrijstellingen Artikel 5B LPW

SCHOOLJAAR	AANTAL VRIJST. ART.5B
2000-2001	94
2001-2002	168
2002-2003	164
2003-2004	122
2004-2005	166
2005-2006	170
2006-2007	235
2007-2008	382
2008-2009	279
2009-2010	328
2010-2011	341
2011-2012	447

gegevens verzameld door DUO middels de jaarlijkse
leerplichttelling bij gemeenten
d.d. 27 augustus 2013